IN SACROSANCTAM ORA TIONEM DOMINICAM, ET SALV- TATIONEM ANGELICAM, SIMPLEX

et catholica explanatio D. Aegidij Romani, Archiepiſcopi Bituricenſis, Ordinis fratrū Eremitarum S. Auguſtini: nunc opera fratris Auguſtini de Monte Ilcino in lu- cem edita.

Eiuſdē Autoris, Tractatus de Corpore Chriſti, de Diſtinctione Articulorum fidei, de Arca Noe.

Cum rerum maximè memorabilium indice.

ROMAE

Per Antonium Bladum impreſſ. Apoſt.

M D L V.

INDEX RERVM INSIGNIORVM

Primus numerus Paginam, ſecundus Columnam indicat.

A

ABiectio ſui ſignum eſt humilitatis. 1. 3. a. b
Abrahæ quare nomen mutatum. 10. 3. b
Abſtinentia orationi eſt copulanda. 1. 3. b
Abundantia charitatis in Maria. 9. 3. c. d
Abundantia luminoſitatis in Maria. 9. 2. d. & inde.
Adam omnium cõmunis pater. 3. 1. d. & inde (7. 4. a
Adam quia magis Euam audiuit q̃ deum quæ mala incurrit
Admonitiones diuinæ obſeruandæ ne reddamur indigni paterno nomine. 3. 1. a. b
ad Adorandum deum omnium bonorum auctorem quomodo eleuemur. 3. 3. c. d
Adoratur Ieſus latria, Maria hyperdulia, & ſancti adorantur adoratione dulia. 9. 1. d. et. 2. a
Adorari quando voluerint angeli ab hominibus, & quando non. 10. 4. a. b
Aegidius ſcripſit ſuper primo ſententiarum antequam exponeret orationem dominicam. 5. 1. b
Aegidius exponit quandam Gloſſam ſuper Decretalem Firmiter credimus de Fide catholica. 19. 1. b
Aegidij oratio ante Communionem dicenda. 17. d
Amaritudo triplex. 9. 4. d. et. 10. 1. a. b
Amen, quomodo intelligatur. 7. 2. b
Amicitia dei Mariæ collata. ij. 1. d.
Angelus ſecundum naturam eſt homine nobilior. 7. 4. d
Angelus homini comparatur tripliciter. 6. 4. c. d
Angeli ante incarnationem chriſtj permittebant ſe ab hominibus adorari, non autem poſt incarnationẽ. 10. 4. a. b
Angeli poſt incarnationem chriſti ſe reputant conſeruos noſtros. 10. 4. a
Angelus quare Mariam ſalutauit. 10. 4. b
Angelus quare tacuit nomen proprium Virginis, & Eccleſia expreſſit. 10. 3. a. b c. & inde
Angeli laudauerunt virginem Mariam. 12. 4. d
Animalia exiſtentia in arca Noe figurabant naturas quæ in chriſto reperiebantur, & quomodo. 19. 1. d. & inde
Apoſtoli ediderunt articulos fidei. 18. 2. d
Apoſtolorum tribulatio. 10. 2. c
Appropinquando deo appropinquabit nobis. 4. 4. a
Appropinquatio regni gloriæ propter tria deſideratur à ſanctis. 4. 3. c (6. 4. c
Aquæ benedictæ aſperſione dimittuntur peccata venialia.
Arbitrium humanum dimittens et conſiliũ tenens deũ. 6. 3. a
Arcæ Noe deſcriptio. 19. 3. c. & inde
Arcæ Noe menſura habetur menſura humani corporis, & quomodo. 19. 3. c
Articulus quid ſit. 17. 4. a. et. 18. 2. b
Articulus vnde deriuetur, 17. 3. c. et inde
Articulorum numerus qualiter ſit accipiendus. 17. 4. et inde
Articuli fidei in quo lumine cognoſcãtur. 17. 4. b. & inde
Auaritia & opulentia diuidunt nos à chriſto. 3. 2. d
Auaritia Diabolus regnat in hominibus. 4. 3. b
Aue, ſine ve, & culpa 7. 3. d
Auguſtini pulcherrima ſententia de humilitate virginis Mariæ. 8. 4. d
Auctoritates ſacræ paginæ loquuntur de ſacramento eucharistiæ quantum ad quinq; 15. 3. c
Auxilia dei & ſanctorum egemus omni tempore, maximè autem ſub vitæ finem. 15. 4. c
Auxilijs beatæ virginis oẽs homines muniuntur. ij. 2. c

B

Baptiſmus. 14. 2. b
Benedicuntur qui. 13. 3. d
Bñdictione ſummi Pontificis dimittũtur pctã uenialia. 6. 4. c
Benedictiones chriſti fructus uentris Mariæ, in uirginis commendationem ueniunt. 13. 4. b
Bñdictiones in Maria ſpũliter tres. 12. 3. d. & inde
Bñdictus fructus uentris Mariæ quæ nobis attulit. 13. 2. a. b
Benedicta uirgo Maria, quia benedictus fructus uentris ſui, non è contra. 13. 1. c
Benedicta in mulieribus cur dicta uirgo Maria. 12. 3. c
Beneficium gratiæ ad noſtram dignitatem. 4. 4. a
Beneficium & meritum & deſiderium, nobis orantibus creſcunt. 1. 2. a
Bñuolentiæ captãdæ à cœleſti curia ponitur modus. 1. 4. b. c
Benignitas dei & liberalitas. 5. 3. c
Benignitatis affectio. 5. 2. b
Bernardi pulchra ſententia de Maria ſtella maris. 9. 4. b
Bona omnia deſcendunt nobis à deo. 3. 3. c
Bonorum ſpiritualium tria genera. 3. 4. c. d
Bonorum genera in quibus conſiſtit gratia ſunt tria. 3. 4. c
Bona opera. 13. 3. d
Breuis oratio nobis eſt data à chriſto propter tria. 1. 4. d
Breuis oratio in fide et deuotione facta penetrat cœlũ. 2. 1. b

C

Cauſæ ad orandum inducentes quatuor. 1. col. 1. c.
Ceſſatio à bonis operibus facit nos incurrere in maledictionẽ dei. 13. 3. c. d
Charitatis abundantia in Maria. 9. 3. c. d
Charitas mutua iſinuatur, cũ deus dicitur, pater noſter. 3. 1. c
Chriſti nomẽ pp tria dicitur oleum effuſum. 9. 2. a. b
Chriſtus neq; totus de deo neq; totus de uirgine, licet totus ſit dei & virginis. 12. 2. c
in Chriſto natura dupliciter poteſt accipi. 19. 1. c
Chriſti duplex natura figurata fuit in arca Noe, & quomodo. 16. 1. d. & inde.
Chriſtus frater noſter. 3. 2. b
Chriſtus dicitur cœlum. 5. 3. a
Chriſtus quæ nobis bona attulerit. 13. 2. c. d. & inde.
Chriſtus nobis attulit veram dei ſimilitudinem, pulchritudinem, & ſalutem. 13. 2. a. b
Chriſtus qui cunctos ſanare venerat non debuit virgini matri

dolorem inferre. 8. 2.c.d
Chriſtus à nobis benedicendus vt ſuam benedictionem accipiamas. 13.4.a
Chriſtus ſimpliciter dictus eſt benedictus non comparatiue vt virgo Maria. 13.1.d
Chriſtus tripliciter nos ſaluat. 14. 2.a.b
Chriſti & ſanctorũ merita ſub eccleſiæ clauibus. 7. 2.a
Chriſtus orando, orandi nobis exemplum dedit. 1.2.b. & orare docuit. 1.4.b
Chriſtus in Euangelio informat orationem, & docet nos modum orandi. 1.2.b
Chriſtus propter tria docuit nos breuem orationem. 1.4.d. &. 2.1.a
Chriſto quæ regna oſtendit Diabolus. 4.3.b
Chriſti gratiam & ſalutem, quõ applicamus nobis. 14.3.a
Chriſti corpus verum, formatum ex ſanguinibus virginis, q͂ in cruce pependit, contineri in ſacramento Euchariſtiæ, oſtendunt multæ auctoritates ſacræ paginæ. 15.3.d
Chriſti corpus licet ad hunc vſum conficiatur, vt manducetur & bibatur, remanet tñ tandiu in altari, quandiu conſeruantur ibi accidentia panis & vini, quamuis nemo ſit qui eo in manducando vtatur. 16.3.d
Cibus temporalis non per ſe, ſed appeti debet in ordine ad vitam æternam. 5.3.d
Circunſtantia orationis qualis eſſe debeat. 1.3.a
Cœlum vnde dicitur. 3.3.a
Cœlum, ſumus nos. 3.4.a. & eſt ſynderis, et chriſtus. 5.3.a
Cœli intelliguntur cœleſtes viri. 3.3.b
in Cœlis deus dicitur habitare ꝑpter tria. 3.3.a.b
ad Cœleſtem vitam ſectandam quomodo eleuemur. 3.3.c
Cognitio dei tripliciter à nobis haberi poteſt. 4.1.d
Cognitio veritatis. 5.2.c
Cognitio peccatorum humilitatis ſignum. 1.3.a.b
Cognitio noſtræ indigentiæ neceſſaria in oratione. 15.1.c
Cognoſcant nos ſancti etiam in particulari. 14.4.d
Colimus & recognoſcimus deum per orationẽ. 1.col. 1.c
Cõmunitas noſtra cum chriſto à pluribus poteſt diuidi quæ ſunt fugienda. 3.2.d
Concupiſcentia eſt habilitas ad peccandum. 8.1.d
Concupiſcentia ſecundum communem legem eſt in omnibus hominibus. 8.2.a
Concupiſcentia diabolus regnat in hominibus. 4.3.b
Concupiſcentia in virgine aut fuit ligata, aut extincta penitus. 8.2.b.
Conditio in oratione ſemper ſeruanda, vt ad voluntatem dei referatur. 1.4.a
Conditio omnium petitionum noſtrarum quæ. 4.4.b.c
Conditio bonæ voluntatis. 5.2.b.
in Confeſſione liberamur à purgatorio, & quõ. 7.1.b.et. 2.a
Confidentia in deo patre habenda. 2.2.d
Confirmationis ſacramentum. 14.2.b.c
Conſilium humanum dimittens tentat deum. 6.3.a
Contritio eſt ſignum humilitatis. 1.3.a
Contritione liberamur a pœna æterna quæ mutatur in temporalem. 7.1.b
Conuenientia vitæ noſtræ cum vita chriſti, dei nomen ſanctificatur in nobis. 4.1.c
Controuerſia pulchra ſcripturæ de gratiæ plenitudine, doctiſſimè diſſoluitur. ij. 3.a. & inde.
Corde honoratur nomen dei. 4.1.a
Cordis munditia dei nomen in nobis ſanctificatur. 4.1.b
Corpus chriſti verum contineri in ſacramento Euchariſtiæ, ſacra ſcriptura docet. 15.3.d
Corpus chriſti in altari tandiu remanet, quandiu ibi conſeruantur accidentia panis vel vini, licet nemo in manducando vtatur ſacramento, et cur. 16.3. & inde
Corporis chriſti viſione dimittuntur peccata venialia. 6.4.c
Corpus humanum proportionatum eſt ſecundum menſuram arcæ Noe. 19.3.c
Clauium virtute quomodo à purgatorio liberemur. 7.1.b
Clementia eius à quo petimus quomodo emolliatur. 4.4.d
Creauit deus primo eſſentias, deinde potentias. ij. 2.a
Creatura nulla eſt honorata & ſalutata ab Angelis ante incarnationem chriſti. 8.1.a
Credenda omnia roborantur per articulos fidei, ſicut in ſciẽtijs humanis concluſiones roborantur per ſua principia. 17.3.c.d
Culpa appellatur debitum. 5.4.a
Cultus deo debitus nos ad orandum inducit. 1.col. 1.c
Cupiditas excludẽda eſt, quæ in plures annos recõdit. 5.3.d

D

Debita dicuntur peccata. 5.4.d
Debita multa detinent nos ligatos. 6.1.a.b.c
Debita quæ debemus deo, proximo, et nobis. 6.4.b.c
Defectus humani ſtatus nos ad orandum inducit. 1.col. 1.d
Defectuum noſtrorum recognitio. 5.2.a
Deprecationis & orationis differentia. 5.4.c
Deſiderium orantis. 3.3.c.et. 4.3.d
Deſperatio promiſſæ ſalutis facit nos indignos dei filiatione. (3.1.a
Deus bonorum omnium auctor. 3.3.d
Deus creauit primo eſſentias deinde potentias. ij. 2.a
Deus, Maria & ſancti dicuntur lux, aliter tamen & aliter, 9.2.d. & inde.
Deus quomodo dicitur eſſe in cœlis. 3.3.a.b
Dei cognitio & notitia tripliciter à nobis haberi põt. 4.1.d
Deus cognoſcitur in triplici lumine. 17.4.b
Deus vult à nobis orari propter tria. 1.col. 1.c
Deus eſt fidelis, & ideo exaudit nos orantes ad eũ. 1.2.c
Deus docet nos viuia. 1.4.d
Deus dat omnia bona nobis, naturæ, et gratiæ. 1.col. 1.c
Deus eſt in omnibus creaturis ſuis, & quomodo. 3.3.b. & 12.2.d. & inde
Deus pater, filius, & ſpiritus ſanctus cum virgine. 12.1.d &. 2. per totum.
Deus ita recreat, quomodo nos creauit. ij. 2.a
Deum colimus & recognoſcimus per orationem. 1.col. 1.c
Deus pluribus modis nos tentat. 6.3.c.
Deum tentamus pluribus modis. 6.2.a
Deus dat nobis omnem panem. 5.4.a
Dei voluntate nemini dubitandum ꝑpter tria. 5.1.a
Diabolus quæ regna oſtendit chriſto. 4.3.b
Diabolus quomodo nos tentat. 6.3.c
Diabolus ſuperatur oratione. 2.1.c
Diabolus tripliciter in hominibus regnat. 4.3.b
Diabolus ꝑpter abũdãtiã malitiæ vocatur pernicioſus. 7.2.b
Differentia orationis & deprecationis. 5.4.c
Dignitas hominis quõ innoteſcit nobis & in quibus. 3.2.b.c
Dimittere debemus faciliter, totaliter, et pũctualiter. 6.1.2.a

Diſpoſitio quanta requiratur ut quis dignè poſſit ſacramentum ſuſcipere. 17. 1.c
Diſpoſitio contraria eſt abijciēda ut orans iuſtè petat. 1. 3.d
Diuinus cultus nos ad orandum inducit. 1.col. 1.c
Diuinæ admonitiones obſeruandæ ne reddamur indigni paterno nomine. 3. 1.a.b
Dominicam orationem dicens quomodo non peccat licet non dimittat debitoribus. 6. 2.b.c
Dominica oratione dimittuntur peccata uenialia. 6. 4.c
Domus diuini uerbi Maria, et qualis. ij. 3. d.c

E

Eccleſia diſpenſatrix meritorum chriſti & ſanctorũ. 7. 2.a
Eccleſia plus deſignatur per Arcã Noe. 19. 4. a. et inde.
Eccleſia quare expreſſit nomen proprium virginis, quod tacuit Angelus. 10. 3.a.b. & inde. 14. 4.a
Eccleſia dimittat debitoribus ſuis, & orat pro illis. 6. 2.b
Efficacia orationis chriſti ex breuitate cognoſcitur. 2. 1.b
Eleemoſyna orationi eſt copulanda. 1. 3.b.
Eſſentialia & communia in diuinis, poſſunt perſonis appropriari. 2.4.a
Eſſe ſpirituale à gratia. ij. 2.a
Eua conſentiendo diabolo contraxit culpam & meritum pœnæ. 7. 4.a
Eua quæ nobis attulerit mala ſuo fructu. 13. 2.b.c
Euangelium quõ nos ad orandum inducat. 1. 2.b.
Eucharistiæ ſacramentum. 14. 2.c
Eucharistia, vide ſacramentum.
Excæcatio Iſrael. 10. 2.b
Excuſari nullus poteſt de ignorantia orationis, quia eſt breuis. 1. 4.d. & inde.
Extrema unctio. 14. 2.d

F

Fallacia petitionum quomodo cauenda. 4. 4.d
Fiat voluntas tua, propter tria debet poni in omnibus petitionibus noſtris. 4. 4.d. & inde.
Fide debemus muniri contra tentationem. 6. 4.b
Fidei articulorum conſideratio. 17. 3.a. & inde
Fides Mariæ in tribus exceſſit fidẽ omniũ uiatorũ. 8. 3.a.b
Fides virginis omnem veritatem comprehendit. 8. 3.a
Figuræ aliquot virginitatis Mariæ. 8. 1.b
Filius dicitur pater noſter ratione redemptionis. 2. 4.b
Filius quõ cum virgine. 12. 1.d. et. 2. per totum.
Filij vnius patris & cœleſtis, & remoti terreni, omnes ſumus. 3. 1.c.d
Filij debent honorare patrem. Confidere in patre, Erubeſcere ſi ſunt degeneres. 2. 2.d
Filij dei quomodo facti ſumus. 3. 2.b
Filiationis diuinæ ſeptem modis indigni fieri poſſumus. 2. 4.b.c.d
Finis vnus ad quem omnes tendimus. 3. 1.c. ẽt angeli. 7. 4.d
Fomes peccati quinq; nominibus appellatur. 8. 1.c
Fraternitas noſtra cum chriſto à pluribus poteſt diuidi quæ à nobis ſunt fugienda. 3. 2.c
Frater noſter chriſtus, et nos fratres eius. 3. 2.b
Fructus ventris Mariæ triplici ratione dicitur benedictus. 13. 2.a. & inde.
Fructum Mariæ qui benedixerunt. 13. 4.a. & inde
Fructus Euæ non benedictus, ſed maledictus eſt, & quæ mala nobis attulerit. 13. 2.b.c
Fructus multiplex orationis inducit nos ad orandũ. 1. 2.c.
Fructus orationis pro uiuis & mortuis. 1. 2.c. et. d

G

Gratia propriè intelligitur res omnis dei beneficio naturæ ſuperaddita. 10. 4.c
Gratia tripliciter capitur. 10. 4 a.b.c
Gratia gratum faciens quæ ſit, & quid faciat. ij. 1.b
Gratia conſiſtit in tribus, & quæ. 3. 4.c
Gratia dat nobis eſſe & viuere ſpiritualiter. ij. 2.a
Gratiæ plenitudo dicitur multis modis. ij. 3.c. & inde.
Gratiæ plenitudo in Maria quomodo. ij. 2.b.c.d
Gratia prius recipitur in eſſentia, deinde in potẽtia. ij. 2.a
Gregorij ſententia notabilis. 6. 1.c

H

Hæredes dei ſumus. 3. 2.b
Homines dicuntur cœlum, & terra. 5. 3.a
Homo ex priuilegio eſt maior Angelis. 7. 4.c.d
Homines oẽs in ira naſcuntur dei, Adæ, et Euæ culpa. 7. 4.b
Hoĩes oẽs per chriſti incarnationẽ quõ ſublimati ſũt. 10. 4.a
Homines oẽs muniuntur auxilijs beatæ virginis. ij. 2.c
Homines nõ hñt materiã ſuperbiẽdi ex quocũq; patre. 3. 1.d
Homines pluribus modis nos tentant. 6. 3.a
Homines docent nos in multis nociua. 1. 4.d
in Hominibus tripliciter regnat Diabolus. 4. 3.b
Homo ſeptẽ modis põt indignus fieri filiatiõe dei. 2. 4.b.c.d
Honor proximo factus, fit deo. 3. 4.a
Hoſtis vires ſuperantur verbo dei. 2. 1.c
Humanus ſtatus eſt in multis miſeriis, in multis periculis, & in multis dubiis, iõ oportet ad deũ recurrere. 1.col. 1.d
Humilitatis propriæ quõ nos moneamur. 3. 3.c.d
Humilitas in virgine tripliciter commendari poteſt. 8. 4.a
Humilitatis tria ſunt ſigna. 1. 3.a

I

Ieſus lætificat, corroborat, & ſanat, ſeu ſaluat. 14. 1.c.d
Imago dei, ad hominis facit dignitatem. 3. 2.b
Imitatio ſanctorũ neceſſaria vt orent ipſi pro nobis. 15. 2.a
Imitatio prauitatis diabolicæ indignos nos reddit dei filiatione. 2. 4.d
Importunitatis tria ſunt ſigna. 1. 3.b.c
Inferni malum eſt peſſimum ꝓpter tria. 6. 4.d
Infernus non erit ſi tollatur voluntas propria. 4. 4.d
Infirmo proximi non eſſe abominanda. 3. 3.d
Inſtantia orationis quid. 1, 3.c
Inuocandi ſunt à nobis ſancti in patria exiſtentes. 15. 1.b
Ira iudicis verbo dei & oratione placatur. 2. 1.c
Iudex quæ faciet in extremo iudicio. 4. 3.d
Iuſtitiæ regnum. 4. 3.b.c
Iuſta ſunt petenda in oratione. 1. 3.d

L

Lacrymæ, orationi ſunt copulandæ. 1. 3.b

Languor naturæ.8 1.d
Latria ſolus deus adoratur, ſancti vero dulia, Maria *vero .hyperdulia.9.1.d.et.2.a*
Laudabile eſt,bñ cõuerſari in medio gñationis prauæ.10.1.d
Lex membrorum.8.1.d
Liberalitas dei 5.3.c
Liberi arbitrii bonus vſus reqritur vt ſaluari poſſimus.5.1.d
Libido & concupiſcentia in Maria,nulla.8.1.c
Liberari petimus à tentatione pugnæ,conſcii propriæ infirmitatis.6.3.c (12.4.a
Laudata & honorata fuit virgo Maria, & propter quæ.
Longanimitas dei.2.3.d
Lux dicitur de deo,& de ſanctis,aliter tamen & aliter.9.2.d et.3.a.b (9.3.c.d
Lactis abundantia quam de Mariæ accipimus plenitudine.

M

Mala quæ à nobis amoueri capimus ad tria genera reducũtur.5.4.c.et.15.2.b
Malum pœnæ eſt triplex.6.4.d
Maledictionem tripliciter incurrimus.13.3 b
Mãdatorũ dei obſeruatio reqritur vt ſaluari poſſimus.5.2.a
Mariæ nomen, vide, Nomen.
Maria,uide uirgo.
Maria figurata in ueteri teſtamento.8.1.b
Maria eſt ſingulariter illuminata & maris ſtella ſpecialiter dicta ppter perfectionem ſuper oẽs ſanctos.9.2 d.et.4 a
Maria aliter gratia plena, & aliter Deum ſecum habuit q̃ ſancti ij 2.b.et.3.a et inde.et.12.3.b
Maria cum maiorem habeat charitatẽ q̃ alij ſancti,orat pro nobis,et eſt à nobis maxime inuocãda.15.1.b.et.9.4.a
Maria quomodo mare amarum dicatur.9.4.d.& inde
Maria ſpecialiter tres accepit benedictiones,et quas.12.3.d
Maria uouit deo ſuam virginitatem, de qua laudari meruit propter tria.8.1.b.et.3.d
Maria triplici ratione dicitur ſancta.14.3.b.c.et inde.
Maria cum gaudio & ſine omni pœna parturiuit propter tria.8.2.c
Maria adoratur adoratione hyperdulia.9.1.d.et inde.
Maria qua gratia plena ĩtelligatur ab angelo.10.4.c.et inde
Maria dicitur Domina propter tria.9.4.b.c d
Maria quare ſit appellata Benedicta in Mulieribus.12.3.c
Maria domus diuini verbi ſuffulta ſeptem colũnis.ij.3.c
Mater dei quare dicta eſt virgo Maria.14.4.a.b
Matrimony ſacramentum.14.2.d
Meritũ beneficiũ,et deſideriũ,nobis orantibus,creſcũt.1.2.a
Merita chriſti & ſanctorum ſub clauibus eccleſiæ.7.2.a
Miſericordia dei quomodo poſtulatur.5.4.d
Morbus mentis & corporis verbo dei ſanatur.2.1.c
Multiloquium ſubtrahit deuotionem orationis.1.4.d
Mundi malum,à quo multiplex miſeriarum modus nobis cõſurgit 7.1.b
Muniri quã debeamus contra tentationem.6.4.a.b

N

Naſcimur omnes filij iræ culpa primorũ parentum.7.4.b
Natura in chriſto dupliciter põt accipi,ſimpliciter, & quodammodo.19.1.c
Natura humana qualiter per chriſti incarnationem ſublimata eſt.10.4.a
Neceſſaria nobis in eccleſia militanti ſunt tria quæ continet oratio dominica.1.4.b.a
Neceſſaria omnia ad ſalutem continentur in oratione dominica.2.1.d
Noe vna cum cæteris qui intrauerunt in arcam, mundè & ſanctè ſe tenebant.19.2.c
Nomen dei tripliciter ſanctificatur in nobis.4.1.a.b.et.2.a
Nomen patris dupliciter capitur eſſentialiter & perſonaliter.2.3.d
Nomen chriſti ppter tria dicitur oleum effuſum.9.2.a.b
in Nomine chriſti quicquid petimus à patre accipiemus, & in nomine Virginis.9.1.a.b
Nominis Ieſu triplex fructus.9 2.a.b.et.14.1.b.c
Nomen Mariæ quomodo interpretetur.9.2.b
in Nomine Mariæ oẽ genu flectitur vt in noĩe Ieſu.9.1.d
Nomen virginis poſt nomen chriſti eſt ſuper omne nomen quod tripliciter probatur.9.1.b.c.d
Nomen virginis Mariæ cum nomine chriſti ſemper in ore noſtro reſonare debet.9.1.a
Nomẽ virginis dicitur oleum effuſum,ut nomẽ ſponſi.9.2 a
in Nomine Mariæ oĩa eijciũtur aduerſa,ut in noĩe Ieſu.9.1.a
Nomen proprium virginis in ſalutãdo quare Angelus tacuit & eccleſia expreſſit.10.3.a.b.& inde
Nominis mutatio,ut Abrahæ,Petri,& religioſorum, quid adumbret.10 3.a.b
Nos ipſos vilifacere non debemus.3.4.a
Notitia dei tripliciter à nobis haberi poteſt.4.1.d

O

Obedientiã deo quo praſtemus in noſtris petitionibus.4.4.d
Obex non ponendus miſericordiæ dei.5.2.a (5.2.a
Obſeruatio mandatorum dei requiritur vt ſaluari poſſimus.
Occulta dei non ſcrutanda.3.3.d
Oleũ effuſum dicitur nomẽ uirginis ut nomẽ ſponſi.9.2.a
Olea ſpũaliter uti conſueuimus propter tria.13.4.d.et inde.
Omnibus omnia eſt facta Maria.9.3.d
Opera bona non facere facit nos incurrere in maledictionẽ dei.13 3.c.d
Opera ſupererogationis ſub clauibus eccleſiæ.7.2.a
Oratio eſt fidelis nuntius ad deũ.1.2.c.et ſcutũ cõtra diabolum.d (lum.d
Orans vt iuſtè oras debet tria facere.1.3.d
Oratio debet eſſe humilis.1.3.a.breuis.1.4.d
Orationis & deprecationis differentia.5.4.a
Orationis quatuor cauſæ.1.col.1.c
Orationis fructus pro viuis & mortuis 1.2.c.et.d (1.3.b
Orationi copulari debent,eleemoſyna abſtinẽtia et lacrymæ
Oratio & præſertim dominica, maxime eſt neceſſaria ad ſalutem.fo.1.col.1.
Oratio dominica fidelis & omni acceptione digna.2.2 b
Oratio dominica omnia continet ad ſalutem neceſſaria.1.4.b c.et.2.2.d (1.4.d
Oratio dñica cõmendatur ab authore.1.4.b.et à breuitate.
Oratione dominica dimittuntur peccata uenialia.6.4.c
Oratio dominica cõmendatur à virtuoſitate.2.1.b.c.& à compendioſitate.2.1.d
Oratio D. Aegidij ante Communionem dicenda.17.d
Orationes quas docent nos hoĩes,in multis nociuæ eſſe põt. (1.4.d

Orans, deum ſibi, & ſe deo conſtituit debitorem. 6. 2. a
Orari vult deus propter tria, 1. col. 1. c
Ordo ſacer. 14. 2. c

P

Panis multiplex quotidie neceſſarius. 5. 4. a. b
Panis quare petatur ſuperſubſtantialis. 5. 3. d
Papæ benedictione dimittuntur peccata uenialia. 6. 4. c
Pater capitur eſſentialiter & perſonaliter: primo conuenit omnibus perſonis, ſecũdo modo cõpetit ſoli patri. 2. 3. d
Patris nomen põt appropriari omni perſonæ diuinæ. 2. 4. b
Patres tres, omnes habemus. 3. 1. d
Peccata dicuntur debita. 5. 4. d
Peccata, morbus ſunt animæ noſtræ. 14. 3. a
Peccata mortalia dicuntur lignum, uenialia ex carne dicuntur fœnum, uenialia ſpiritualia dicuntur ſtipula. 7. 1. a
Peccata uenialia duplicia. 7. 1. a. & quõ dimittũtur. 6. 4. c
Peccata uenialia, & quorum non recordamur, dimittuntur per ſumptionem ſacramenti eucharistiæ. 16. 3. a
Peccatum originale eſt radix peſſima ex qua oriuntur omnia mala. 8. 1. d
Petitio ut iuſta ſit debet habere tria. 1. 3. d. Et quomodo uitãda fallacia in petendo. 4. 4. d
Petentes in nomine chriſti, et Mariæ accipiemus. 9. 1. a. b
Petitiones tres primæ quare ſiant in tertia perſona. 4. 2. c. d
Petri nomen quare mutatum. 10. 3. a. b
Petrus eccleſiæ cath. caput. 10. 3. b
Philoſophi cognouerunt Deum, & quomodo. 17. 4. c
Plenitudo gratiæ capitur multis modis. ij. 3. c. & inde
Pœnitentiæ ſacramentum. 14. 2. c
Pœna æterna remittitur & in temporalem mutatur per contritionem. 7. 1. b
Præparatio quanta requiratur ad ſuſceptionem ſacramenti Eucharistiæ. 17. 1. c
Principia Theologiæ ſunt articuli fidei. 17. 3. c
Principiis primis ignoratis neceſſario & ars ignoratur, ſciẽtis autem non ſcitur ars. 6. 3. a
Promiſſum duplex generale in baptiſmo, & ſpeciale in uoto. 6. 1. b
Proximi noſtri infirma non eſſe abominanda. 3. 3. d
Pulchritudo interna & externa in Maria ij. 1. c. d
Purgatorij malum eſt grauiſſimum & quare. 6. 4. d. et inde
in Purgatorio quæ cremabuntur, & quomodo. 7. 1. a
a Purgatorio liberamur in confeſſione uirtute clauium, etc. (7. 1. b

Q

Quæ eſt iſta quæ aſcendit, etc. Cant. 3. exponitur diligentiſſimè. 10. 1. d
Quærimus liberari à triplici malo. 15. 2. b.
Quare filius dei voluit dici I E S V S. 13. 4. d
ad Quærenda cœleſtia quõ eleuemur. 3. 3. c
Quotidie nos vocat chriſtus, & quõ. 13. 3. a. b
Quotidie virginem ſalutare debemus. 7. 3. d

R

Rebellio paternæ voluntatis facit nos indignos filiatione dei. (2. 4. c
Recognitio defectuum noſtrorum. 5. 2. a
in Recreatione quomodo procedat deus. ij. 2. a
Regnum dei triplex. 4. 3. a. b. c
Regnum dei ante omnia eſt quærendum. 1. 4. a
Regni gloriæ appropinquationem deſiderant ſancti propter tria. 4. 3. c.
Regni dei quõ reges ſumus. 4. 2. d. & inde
Regna quæ diabolus chriſto oſtendit. 4. 3. b
Regnat Diabolus tripliciter in hominibus 4. 3. b
Religioſi venientes ad religionis ſtatum, cur mutent nomina. 10. 3. b
Retrahunt nos, multa ab obſeruantia voluntatis dei. 5. 2. b
Retributio æternitatis. 5. 2 c
Reuerentia deo patri habenda. 2. 2. d

S

Sacerdos quomodo in confeſſione nos liberet à purgatorio. 7. 1. b. et. 2. a
Sacra pagina loquitur de ſacramẽto Euch. quantũ ad quinq;. 15. 3. c
Sacræ paginæ principia ſunt articuli fidei. 17. 3. c
Sacramenta Euangelica ſeptem, & quæ, & quando ſunt inſtituta. 14. 2. b & inde.
Sacramenta eccleſiæ fluxerunt ex latere Chriſti. 19. 4. b
Sacramentum Eucharistiæ varia ſortitur vocabula, & cur. 15. 4. b
Sacramentum Eucharistiæ varijs figuris in veteri Teſtamento fuit figuratum. 15. 4. d
Sacramentũ Eucharistiæ tandiu remanet, quandiu accidentia panis & vini poſſunt conſeruari. 16. 4. a
Sacramenti Eucharistiæ vſus. 16. 3. a
Sacramẽti eucharistiæ multiplex aſſignatur effectus. 16. 2. c
Sacramentum eucharistiæ multa nobis repræſentat. 16. 2. a
Salus duplex corporalis & ſpũalis. 14. 1. d
Saluatores alio modo dicti ſunt in veteri teſtamento qui ſunt nominati nomine Ieſus, alio modo Chriſtus. 14. 1. d. & 2. a. & inde.
Salutatio Angelica quot partes habet, & à quibus fuerit facta. 7. 3. c
Sanctificatio nominis dei neq; noſtrum tantum neq; dei ſolius eſt opus, ſed noſtrum & dei. 4. 2. c. d
Sanctum interpretatur tripliciter. 14. 3. c & inde
Sanctorum redemptio quomodo in arca per duas naturas facta eſt. 19. 2. b
Sanctorum animæ cognoſcunt particularia in hoc mũdo exiſtentia. 14. 4. d
Sancti efflagitant et orant pro nobis. 6. 1. d. et. 15. 1. a
Sancti in patria à nobis ſunt inuocandi 15. 1. b
Sancti omnes habent gratiam & deum ſecum, aliter tamen & aliter. ij. 3. d. et. 12. 3. a
Sancti & angeli dicuntur lux, & quã. 9. 2. d. et. 3. a b
Sancti non omnes æqualiter cognoſcunt deum, neq; æqualiter diligunt. 12. 3. a
Sanctorum merita ſub Eccleſiæ clauibus. 7. 2 a
Sancti Dulia adorantur. 9. 2. a
Sanctificatio noſtra hodie facta eſt modica, polluta, & deſerta. 4. 1. c
Scandala multa, per meum, & tuum. 3. 2. d
Scriptura ſacra aperte tradit, Verum Chriſti corpus contineri in ſacramento eucharistiæ. 15. 3. d

Scuto patientiæ muniri debemus contra tentationem.6.4.b
Spiritus ſanctus dicitur pater noſter rōne promiſſionis. 2.4.b
Spiritusſancti nomen quō ſanctificatur in nobis. 4.2.a
Superbia, ira, et inuidia, diuidunt fraternitatem noſtram cum chriſto. 3.2.d
Symbolum articulorū ediderunt duodecim apoſtoli. 18.2.d
Synderesis dicitur cœlum.5.3.a

T

Tedium noſtræ pigritiæ oſtenditur.4.3.d
Temeritatis vitium quō deprimatur in nobis.3.3.d
Templum dei nos ſumus.3.4.a
Tentatio via eſt exercendæ virtutis.6.4.c
Tentatio triplex.6.2.d
Tentamus deum pluribus modis.6.2.a
Tentamur à Deo, et ab hominibus pluribus modis.6.3.a.b.c
Tentatio ſine quo præſens vita non ducitur eſt nobis innata. 6 4.b.c
Terra omnes ſumus reſpectu Angelorum.5.3.a
Trinitas tota cum virgine benedicta, & quomodo. 12.1.d et.2. per totum.
Tribulatio Apoſtolorum. 10.2.c
Tyrannus.8.1.d

V

Ve triplex, ſine quo fuit Maria.8.1.a
Verbo dei ſanctificatur mens & corpus, uincitur hoſtis, placatur ira iudicis. 1.1.c
Veritatis cognitio.3.2.c
Virginitatis uotus omnibus eſt perfectior.8.3.d
Virginitatem ſeruare ex uotu, eſt maius meritum q̄ ſeruare ex præcepto.8.3.d
Virgo Maria quare dicitur virgula fumi. 10.2.a
Virgo Maria orat pro nobis.9.4.a
Virgo Maria priuilegio dei victoriam reportauit de antiquo ſerpente.7.4.b.c
VirgoMaria fuit in vtero ſanctificata.7.4.b.
Virgo Maria Angelis fuit dignior.7.4.c
Virgo Maria corpus ſuum ieiuniis & multiplicibus diſciplinis attenuauit.10.1.c.d
Virgo Maria ſemper fuit virgo, et nō habuit parem.8.4.a
Virtus triplex verbi Dei.2.1.c
Vnctio extrema.14.2.d
Vocat nos quotidie chriſtus.13.3.a.b
Voluntas dei ſimpliciſſima.5.1.b
Voluntas dei duplex beneplaciti, & ſigni.5.1.b
Voluntas beneplaciti, alia antecedens, alia cōſequēs.5.1.b
Voluntas dei eſt efficacior ad implendum quod vult, q̄ creata voluntas.5.1.a
de Voluntate dei nemini eſt dubitandū propter tria.5.1.a
ad Voluntatem diuinā exequendā multa nos incitant.5.2.b
Voluntas dei perfecte non impletur à nobis niſi in patria. 5.2.c
Voluntas noſtra frequenter curua.4.4.c
Voluntas propria ſi tollatur non erit infernus.4.4.d
Voluntas noſtra erit penitus domina, etc. quando erimus in patria.5.2 d
Vota reddenda.6.1.b
Votum, uniuerſale, & particulare.6.1.b
Vouit virgo Maria virginitatem.8.1.b.et.3.d.

FINIS.

ERRORES

Pagina.2.Col.3.Lin.43.Lege. Secundum, iſtius patris largitatem, et munificentiam, ſecundum illud Iacobi, etc.
Item pag.16.col.4.lin.50.vbi eſt i.n. lege, ſi.n.
Alios errores, ſi occurrent, corrigat pius lector.

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Primatis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

Expoſitio in Orationem Dominicam,

A fratre Auguſtino de Monte Ilcino emendata & edita.

PROLOGVS.

OPORTET ſemp orare, & non deficere: Luc. 18. Inter oīa neceſſaria ad ſalutem, teſte Chriſto in verbis propoſitis, maxime neceſſaria eſt oratio, & præſertim oratio Dominica, quā habemus prę manibus exponendam. Circa quam orationis neceſſitatē, tria conſideranda nobis occurrunt. Primū de cauſa inducente ad orationem. Secundu n de forma circunſtantiæ orationis. Tertium, de materia contenta in oratione Dominica, videlicet Pater noſter, qui es in cęlis, etc. Quantum ad primum, notandum ꝙ quatuor cauſæ debent nos inducere ad orandum. Prima eſt, diuinus cultus: per orōnē.n. colimus & recognoſcimus deum. vnde Eſaiæ. 8. Nunquid non populus à deo ſuo requiret viſionē pro viuis ac mortuis! Quaſi dicat: Sic voluit ipſe vt oraremus ꝑpter tria. Primo, vt ab ipſo omne donum recognoſcatur: Iacobi. 1. Omne datum optimum, & donum perfectum, de ſurſum eſt deſcendens à patre luminum. Ipſe.n. ſolus eſt qui dat bona naturæ, & bona fortunæ: bona gratiæ, & bona gloriæ. Secundo, vt cum ipſe bonum dederit, gratius habeatur, & melius cuſtodiatur: Ioā. 5. Ecce ſanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Tertio vt ad ipſum frequentius recurramus. 1. Theſſ. 5. ſine intermiſſione orate. Pſal, 89. Dn̄e refugium factus es nobis à generatione in generationē. ¶ Secūda cauſa quę debet nos inducere ad orandum, eſt humanus ſtatus, & defectus. Cum enim ſimus in multis miſeriis, ſecundum illud Iob. 13. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miſeriis. Item in multis periculis. 2. Cor. 11. Periculis fluminum, periculis latronū, periculis ex genere. etc. Item in multis dubiis Iob. 37. Nos quippe inuoluimur tenebris: Ideo nos omnes, oportet in cunctis recurrere ad deū

A vt eius auxilium impetremus. 2. Par. 20. Cū ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te. Iacobi. 1. Siquis autem veſtrum indiget ſapiētia, poſtulet à deo qui dat omnibus affluēter, & nō improperat. Dum.n. oramus, creſcit deſideriū, ſecundum illud Pſal. 38. Concaluit cor meum intra me, & in meditatiōe mea exardeſcet ignis. Creſcit ſecundo etiam meritum, iuxta illud Pſalmi. 34. Oratio mea in ſinu meo cōuertetur: quia meritū orationis, redit in ſinum orantis ꝑ remunerationem. Tertio creſcit & beneficiū, Luc. 11. Surget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. ¶ Tertia cauſa quę nos inducere debet ad orandū, eſt textus Euangelicus, in quo primo legit̄

B ꝙ Xp̄s multotiens orauit: in quo nobis orandi exēplū præbuit. Vnde dicitur, quia erat pernoctans in oratiōe, Luc. 6. Et Ioan. 13. dicebat, Exemplū.n. dedi vobis vt quēadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Secundo, quia ipſe in Euangelio inuitat ad petendum, & orandū: Ioan. 16. vſq; modò non petiſtis quicq̄ in nomine meo, petite, & accipietis, vt gaudiū veſtrum ſit plenū. Et Luc. 21. Vigilate itaq; omni tēpore orantes. Tertio ideo Euangelium inducit nos ad orandum, quia Chriſtus in eo informat, vel notificat orationis modū, Math. 6. Cum oraueritis, non eritis ſicut hypocritæ, etc. Conſtat autē ex his quæ diximus, ꝙ libēter dabit, & abundanter, & celeriter, qui ſuo exemplo, ſuo verbo, & modi

C notificatione, ſic ſtudioſe nos incitat ad orandū. ¶ Quarta cauſa quæ nos ad orandū inducit, eſt multiplex orationis fructus, qui triplex aſſignari poteſt. Primus in ordine ad deū qui eſt fidelis, & ideo exaudit orationem ſi dirigatur ad eū. Vnde Tobię. 12. Quando orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prādium tuum, & mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuā domino. Vnde patet quia oratio eſt fidelis nuntius ad deum. Secundus orationis fructus eſt in comparatione ad proximū, in quacunq; neceſſitate ſit conſtitutus, ſiue ſit viuus, ſiue mortuus. Iacobi. 5. Orate pro inuicem vt ſaluemini. 2. Mac. 12. Sancta ergo, & ſalubris

D eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur. Tertius fructus orationis ſumitur in comparatione ad Diabolum, quia oratio eſt ſcutū & telum contra diabolum Vnde pſal. 34. Ego autem, cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in ſinu meo conuertetur. Et. 1. Pet. 5. Sobrii eſtote, & vigilate, ſupple, in orationibus; quia aduerſarius veſter diabolus tanq̄ leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. Et Matth. 26. Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationē. ¶ Viſo quę ſint cauſæ quæ nos ad orandū inducunt, quod principaliter propoſuimus declarandum, reſtat videre ſecūdo quæ debet eſſe forma circunſtan

tiæ orationis. Ad cuius intellectum eſt notan-
dum, ꝓ quadrupliciter debet circunſtare forma
orationis, ad hoc ꝙ oratio ſit efficax. Prima aũt
orationis circunſtantia eſt profunda humilitas.
Eccl. 35. Oratio humiliãtis ſe nubes penetrabit,
& donec propinquet non conſolabitur, & non
diſcedet, donec altiſſimus aſpiciat. Humilitatis
autem tria ſunt ſigna. Primum, abiectio ſui. Se-
cundum, contritio peccatoris. Tertium vero,
eſt peccati cognitio. Huiuſmodi vero ſigna om
nia ponuntur per ordinem in Euangelio ſecũ-
dum Lucam: quando in cap. 18. de Publicano
ſic dicitur. Publicanus à longe ſtans, nolebat
nec oculos ad cęlum leuare, ſed percutiebat pe
ctus ſuum dicens. Deus propitius eſto mihi pec
catori. In eo.n. ꝙ dicitur quia à longe ſtabat, &
oculos ad cęlum leuare nolebat, notatur abie-
ctio ſui. In eo autẽ ꝙ percutiebat pectus ſuum,
& dicebat, Propitius eſto mihi peccatori, pec-
catorum cognitio denotaꝛ̃, & de ipſis vera cor-
dis contritio. Secunda orationis circunſtantia,
eſt debita copulatio. Debẽt.n. copulari oratio-
ni eleemoſyna, abſtinẽtia, & lacrymæ, ſecundũ
Tob. 12. illud Tobiæ: Bona eſt oratio cum ieiunio, &
eleemoſyna, magis q̃ theſauros auri reconde-
re, etc. Et illud Iohelis. 2. Conuertimini ad me
in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & plan
tu, etc. Tertia circũſtantia orationis eſt, impor-
tuna expoſtulatio, cuius importunitatis tria ſũt
ſigna. Primum ſignum eſt orationis frequẽtia:
Eſaię. 23. Bene cane, frequenta canticum, vt me
moria tui ſit. Secundum ſignũ eſt orationis pſe
uerantia; Luc. ii. ſi perſeuerauerit pulſans, dico
vobis, & ſi non dabit illi ſurgens eò ꝙ amicus
eius ſit, propter improbitatem tamen eius, ſur-
get, & dabit illi quotquot habet neceſſarios.
Tertium importunitatis ſignũ, eſt inſtantia ora
tionis, quando. ſ. mens concordat cum voce: ſe
cundum illud Pauli. 1. Cor. 14. Orabo ſpiritu,
orabo & mente. Et Pſal. 62. Sitiuit in te anima
mea quàm multipliciter tibi & caro mea. Et iõ
dicitur Luc. ii. Pulſate & aperietur vobis: qđ fa-
cere debemus non ſolum ore, ſed & mente pul
ſando. Quarta & vltima circũſtantia orationis
eſt digna & iuſta petitio: qđ fit, ſi ille qui orat,
tria facit. Primum, vt ipſe, aut ille pro quo orat,
non habeat contrariam diſpoſitionẽ: ſecundũ
ꝙ dicitur Ioan. 9. Scimus quia peccatores deus
non audit: & hoc eſt, quia petunt pro ſe ipſis re
tinendo contrariã diſpoſitionẽ gratię, cuiuſmo
di ſunt ipſa peccata. Quòd vero non ſit iuſta
petitio ſi pro aliis orent, in quibus contraria di-
ſpoſitio inuenitur, patet per illud quod habeꝛ̃
Ier. 7. 11. et. 14. Noli orare pro populo hoc,
& ne aſſumas pro eis laudem, & orationem: qa
non exaudiam, etc. Secundũ quod requiriꝛ̃ ad
iuſtam petitionem eſt, ꝙ illud quod petitur, ha
beat iuſtam rationem, iuxta illud quod à quodã
Cato. dicitur, Quod iuſtum eſt petito, & quod videaꝛ̃
honeſtum. Quod autẽ iuſtè & rationabiliter à

A nobis ante omnia dicitur eſſe petendum, Chri
ſtus declarauit his verbis: Math. 7. Primũ quę-
rite regnũ Dei, & oĩa adiicientur vobis. De qui-
buſdam vero qui neq; regnũ dei quęrunt, neq;
ea quę iuſtam rõnem hñt, dr̃ Iacobi. 4. Petitis,
& non accipitis, eo ꝙ male petatis. Tertio, vt pe
titio orantis habeat rationem, requiritur vt de-
bita obſeruetur conditio, ita vt in omni oratio-
ne dicatur: Verũtamen non mea, ſed tua volun Luc. 22.
tas fiat. His alis iuſta & rõnabilis efficitur oratio
noſtra, & volat ad Deum, & requieſcit in ſinu
eius, ſecundum illud Pſal. Quis dabit mihi pen Pſal. 54.
nas vt colũbæ, & volabo, & requieſcã? ¶ Poſtq̃
vidimus principaliter quæ ſunt cauſæ oratiõis,
& ſecundo declarauimus formæ orationis cir-
B cunſtantias, reſtat declarare materiam conteſtã
in oratione Dominica, qđ tertio loco diximus
faciendum. Circa quod, eſt diligenter notandũ
ꝙ Apoſtolus Rom. 8. dicit. Nam quid oremus
ſicut oportet, neſcimus. Et ideo Chriſtus verus
Magiſter docuit nos orare, Matth. 6. dicẽs: Sic
orabitis: Pater noſter qui es in cęlis, etc. Quæ
oratio multipliciter cõmendatur. Primo ab au-
thore, quia ore Chriſti condita eſt. Et ideo po-
teſt dicere hæc oratio illud Eccl. 24. Ego ex ore
altiſſimi prodiui. Continet autem tria hęc ora-
tio, quæ nobis in militãti eccleſia cõſtitutis ſunt
neceſſaria. Primo cõtinet modum captandi be-
neuolentiam cęleſtis curiæ, deum patrem ſalu-
tando. Secundo docet modum narrandi indi-
C gentiam noſtram orando. Tertio tradit modũ
inſtandi, perſeueranter orationem frequentan-
do. Primo, voluit deus pater docere modum ſa
lutationis, quam miſit per angelum Luc. i. Aue
gratia plena, etc. Vbi ſalutatur regina à rege cę
leſti. Secundo, & tertio, Deus filius voluit doce-
re nos modum narrandi indigentiam noſtram
orando, & importune inſtare deſiderata quæ-
rendo, in illo Pſalmo in quo dicit frequenter,
Miſerere mei deus, etc. Et iſta tria ſunt quæ fa- Pſal. 50.
ciũt orationem perfectam. Aliæ autem oratio-
nes factæ ab hominibus, non ſunt tantæ aucto
ritatis. Gal. 1. Nõ enim ab homine accepi illud,
neq; didici, ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum
patrẽ. Quod & de Dominica oratione quam
D exponere intendimus, congruentiſſime poteſt
intelligi, ſecundũ ꝙ ab apoſtolo Paulo de Euã
gelio eſt dictum. Nam quæ docent nos homi-
nes, in multis poſſunt eſſe nociua; quæ autẽ do
cet nos deus, cuiuſmodi eſt oratio propoſita, no
ciua eſſe non poſſunt: ſed omnia proficua. iux
ta illud Eſaiæ, Ego dominus docens te vtilia. Iſa. 48.
Secundo commendatur iſta oratio à breuitate,
Math. 6. Orantes nolite multum loqui. Ipſum
enim multiloquium cum aliquando ſubtrahat
deuotionem orationis quæ debet eſſe in corde
orantis, merito in oratione prohibetur. Docuit
autem Chriſtus breuem orationem, ꝓpter tria.
Primo propter hoc voluit orationem eſſe bre
uem, vt à ſcientia, & eius frequentia, nullus excu
ſaretur.

ſaretur. De qua oratione merito illud dici po- A
teſt quod Moyſes de lege dixit Deuteron. 30.
& Paulus dixit de Euangelio Rom. decimo.
Mandatum, ſcilicet, orationis, quod hodie prę
cipio tibi, non eſt ſupra te, neq; procul poſi-
tum, vt poſſis dicere: Quis noſtrum valet ad
cęlum aſcendere vt ferat illud ad nos, vt audia-
mus atq; opere compleamus; neq; trans mare
poſitum vt cauſeris, & dicas: quis e nobis pote
rit mare transfretare, & illud ad nos vſq; defer
re, vt poſſimus audire & facere quod pręce-
ptum eſt? Sed iuxta te eſt ſermo in ore tuo, &
in corde tuo, vt facias illum. Secunda cauſa
breuitatis orationis Dominicæ fuit, vt efficа-
cior cognoſceretur oratio in deſiderio, ſi in ſpi B
ritu & veritate fiat, ſecundum illud Ioan. quar-
to. Eos qui adorant eum, in ſpiritu & verita-
te oportet adorare, quàm in multitudine ver-
borum. Breuis enim oratio in fide & cum de-
uotione facta, penetrat cęlum. Tertia cau-
ſa quare breuem orationem docuit nos Chri-
ſtus, fuit, vt auctoris ſapientia commendare-
tur, qui in tam paucis verbis comprehendit om
nia neceſſaria nobis, vt patebit in expoſitione.
Et ideo conuenit huic orationi quod legitur
de Mãna, Sapien. 16. Deſeruiens vniuſcuiuſq;
voluntati, ad quod quiſq; volebat, conuerte-
batur. Tertio commendatur à virtuoſitate.
Nam ſi virtus aliqua eſt in herbis, in lapidibus,
& in verbis, maxima eſt in verbis Chriſti, ſecun C
dum illud Pſal. 67. Ecce dabit voci ſuæ vocem
virtutis. Triplicem enim habet virtutem, ver-
bum Dei. Primo habet ſpecialem virtutem ad
ſaluandum morbum mentis & corporis, iuxta
illud Sapientię. 16. Tuus domine ſermo ſanat
omnia. Secundò ad ſuperandas vires hoſtis,
ſecunda Cor. 10. Arma militiæ noſtræ nõ ſunt
carnalia, ſed potẽtia deo ad deſtructionem mu
nitionum. Et. 1. Petri. 5. Vigilate, ſcilicet, in ora
tione, quia aduerſarius veſter diabolus etcę. cui
reſiſtite fortes in fide. Vnde vnus ſanctus Pa
ter dixit, Sicut ſerpens ligatur incantatione,
ita diabolus oratione. Tertio habet virtutem
ad placãdam irã iudicis, Lucæ tertio. Pater pec
caui in cęlum, & coram te, etcę. Vnde ſequitur
quòd pater placatus, venit obuiam ei, & ceci- D
dit ad collum eius, & oſculatus eſt eum. Hinc
Hieronymus, Oratio dominum lenit, lacryma
pungit. Quarto & vltimo commendatur à
compendioſitate. Nam ſub compendio eius
(vt ſupra diximus, & inferius dicetur) conti-
nentur omnia neceſſaria ad ſalutem, & quan-
tum ad conſequutionem omnium ſpiritualium
bonorum, & quantum ad prouiſionem om-
nium neceſſariorum corporalium, & quan-
tum ad amotionem omnium corporalium &
ſpiritualium malorum contrariorum: adeò vt
de hac oratione congruentiſſime dici poſſit il-
lud Rom. nono. Verbum breuiatum fecit
Dominus ſuper terram. His prælibatis, de cau
ſis orationis, quantum ad primum: de circun-
ſtantiis formæ orandi quantum ad ſecundum,
& de diſpoſitione materiæ in oratione Domi-
nica quantum ad tertium, ſecundum quòd à
principio propoſueramus: reſtat vt accedamus
ad expoſitionem literæ.

EXPOSITIO ORATIONIS DOMINICAE.

PATER. Hæc oratio
Dominica diuiditur in
duas partes principa-
les, ſcilicet, in procmi-
um, & in orationem.
In prima parte captat
qui orat beneuolentiã
patris cęleſtis p ipſius
inuocationẽ: in ſecun-
da efflagitat gratiam omnium quæ nobis ad ſa
lutem ſunt neceſſaria, & eorum inſtanter quę-
rit confirmationem. Secunda ibi (Sanctifice-
tur nomen tuum.) Fidelis ergo oratio, & om
ni acceptione digna, vbi ſic reuerenter inuoca
mus Deum, & ſic ſufficienter poſtulamus ne-
ceſſaria bona, & inſtanter quærimus ſupple-
mentum, & confirmationem illorum. Vnde le
gitur Heſter. 14. Tribue ſermonem compoſi-
tum in ore meo vt placeant verba mea in con-
ſpectu regis. Hic eſt ille ſermo compoſitus, cu-
ius verba in conſpectu regis cęleſtis placitura
confidimus. Circa primum vbi captat beneuo
lentiam, tria facit. Primo cum dicit (Pater)
ponit originale principium vniuerſæ creatu-
ræ, quia vt ait Apoſtolus Eph. quarto, ab ipſo
omnis paternitas in cęlo, & in terra nomina-
tur. Secundo ponit ſpeciale principium crea-
turæ rationalis, ibi. (Noſter:) iuxta illud Ma-
lach. ſecũdo. Nunquid nõ vnus pater omnium
noſtrum? Tertio ponit incomprehenſibile
myſterium cęleſtis naturę, ibi, cum ait (Qui es
in cęlis.) Dicit ergo (Pater) In quo tria con-
ſiderare debemus. Primo debemus conſidera-
re reuerentiam quam ei debemus. Malach. pri
mo. Si ego pater ſum, vbi eſt honor meus? Exo
di. vigeſimo. Honora patrem tuum. Secundo
debemus conſiderare confidentiam quam ha-
bere poſſumus recipiendi omnia oratione illa
quæ dulceſcit paterno nomine, & omnium pe-
titionum noſtrarum impetrandarum recipere
fiduciam in precibus. Matth. ſeptimo. Si vos
cum ſitis mali noſtis bona data dare filiis ve-
ſtris, quanto magis pater veſter cęleſtis dabit
ſpiritum bonum petentibus ſe? Tertio conſi-
derare debemus erubeſcentiam quam habere
poſſumus quia ſumus filii degenerantes à tali
patre, iuxta illud Lucæ, tertio. Non ſum di-
gnus vocari filius tuus: quia ſcilicet degeneras

tui à moribus & virtutibus tuis. Vnde merito de nobis intelligi poteſt querela domini in Pſalmo dicentis, Pſal. 17. Filii alieni mentiti ſunt mihi, filii alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis. Iuxta autem hæc tria quæ diximus conſideranda, quando dicimus (Pater) ſunt alia tria cognoſcenda. Primum in hoc quòd dicimus, Pater, recognoſcimus ſuam cauſalitatem, ſecundum illud Deuteron. 32. Nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui fecit te quantum ad corpus, creauit te quantum ad animam, poſſedit te quantum ad vtrunque. Secundo, in hoc exprimimus ſuam pietatem, quæ omnibus generationibus nota fuit. Hinc Hieremiæ. 3. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamē reuertere ad me dicit Dominus, leua oculos tuos in directum, & vide vbi non proſtrata ſis. In viis ſedebas expectans eos quaſi latro inſidians in ſolitudine, & polluiſti terram in fornicationibus tuis, & in malitiis tuis. Quamobrem prohibitæ ſunt ſtillæ pluuiarum, & ſerotinus hymber non fuit. Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere. Ergo ſaltem admodo voca me, pater meus; dux virginitatis meæ tu es. Nunquid iraſceris in perpetuum, aut perſeuerabis in finem? Et Eſaię. 49. Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Ecce in manibus meis deſcripſi te, muri tui coram oculis meis ſemper. ¶ Tertio oſtendimus bonam noſtram voluntatem qua volumus eſſe filii huius patris, ſecundum illud Hierem. tertio, vbi nobis præcepit, vt ipſum vocemus patrem ſi filii eius eſſe volumus. Vnde ait, Patrem vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſabis. Et ad Epheſios quinto dicitur, Eſtote imitatores dei ſicut filii chariſſimi, etcę. Poſſumus autem ſi volumus & addere alia tria, quæ poſſumus conſiderare quando dicimus (Pater) Primum, iſtius patris prouidentiam, iuxta illud Sapiētiæ, quartodecimo. Tua autē, Pater, prouidentia ab initio cuncta gubernat, etcęt. Secundum illud Iacobi primo, Omne datum optimum, & donum perfectum de ſurſum eſt deſcendens a patre luminum. Tertium, benignitatem, & longanimitatem, qua nos patienter ad pęnitentiam reuerti expectat, iuxta illud Rom. ſecundo, Ignoras quòd benignitas dei ad pęnitentiam te adducit? Ad maiorem tamē euidentiam dictorum eſt notandum, quòd hoc nomen (Pater) capitur duobus modis, eſſentialiter, & perſonaliter. Si capiatur eſſentialiter, quando dicimus Pater, eſt inuocatio totius indiuiduæ Trinitatis, & non alicuius perſonæ diuinæ, quia ſicut vnus tantum eſt deus, iuxta illud Deuteron. ſexto Dominus deus veſter, Deus vnus eſt: ita & omnium noſtrum eſt vnus pater eſſentialiter, ſecundum illud Matth. vigeſimotertio, Vnus eſt enim pater veA ſter qui in cęlis eſt. Si vero teneatur perſonaliter, eſt inuocatio primæ perſonæ diuinæ, quia proprie prima perſona in trinitate, eſt pater filii dei per naturam: quem inuocamus ſpecialiter ſicut principium totius Trinitatis, & vniuerſitatis: ſecundum illud Epheſiorū tertio. A quo omnis paternitas in cęlo & in terra nominatur. Notandum ſecundo, quòd omnia communia & eſſentialia in diuinis, licet omnibus & ſingulis diuinis perſonis æqualiter conueniant, poſſunt tamen aliquando alicui diuinæ perſonæ appropriari. Vnde (Pater) ſi eſſentialiter capiatur, licet omnibus & ſingulis perſonis diuinis conueniat, appropriari tamē poteſt vnicuique perſonæ diuinæ, & quælibet perſona diuina per appropriationem poteſt dici (Pa- B ter.) Primo, Deus pater qui prima eſt in diuinis perſona, appropriate dicitur (Pater noſter) ratione adoptionis, quia vt dicitur Eph. primo, Vocauit nos in regnum filii dilectionis ſuæ. Dicitur etiam filius (Pater noſter) ratione redemptionis; de quo dicitur Eſaiæ nono, Et vocabitur nomen eius pater futuri ſeculi. Spiritus ſanctus etiam dicitur per appropriationem Pater noſter, ratione prouiſionis, ſecundum illud Hebr. duodecimo, Obtemperabimus patri ſpirituum, & viuemus. Sed eſt adhuc vlterius notandum, quòd ſeptem modis quis indignus poteſt fieri patris iſtius nomine. Primo ex diſſipatione propriæ hæreditatis. C Luc. tertio, Iam non ſum dignus vocari filius tuus. Et hoc dixit, poſtquam diſſipauit omnem ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſe, vt ibidē dicitur. Secundo ex rebellione paternæ voluntatis. Deuteron. vigeſimoprimo, Si genuerit homo filium contumacem, & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempſerit, apprehendent eū, & ducent eum ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portam iudicii, dicentque ad eos: Filius noſter iſte, proteruus, & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, commeſſationibus vacat, & luxuriæ, atque conuiuiis: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio veſtrum, & vniuerſus D Iſrael audiens pertimeſcat. Tertio, ex ingratitudine exhibitæ bonitatis. Eſaiæ, primo, Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me, etc. Quarto, ex degeneratione ingenitæ dignitatis, ſecūdum illud Pſal. decimiſeptimi. Filii alieni mentiti ſunt mihi, filii alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis. Quinto ex imitatione diabolicæ prauitatis. Ioannis octauo. Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. Sexto, ex offenſione propriæ facultatis. Prouer. 10. Filius ſapiens, ideſt ille qui audit diſciplinam patris, lætificat patrem ſuum: filius vero ſtultus, ideſt, ille qui non audit diſciplinam patris, neque recordatur legis matris ſuæ, ſed in propria facultate

confidit

Confidit (vt legitur Luc. 3. de filio prodigo, qui peregre profectus eſt in regionem longinquam) mœſtitia eſt matri ſuæ. Septimo & vltimo redditur quis indignus patris iſtius nomine, ex deſperatione promiſſæ ſalutis. Eph. 3. Propter hoc venit ira Dei in filios diffidentiæ. Omnes iſti qui ſe indignos faciunt nomine huius patris, dicuntur filii confuſionis. Prouerb. 10. Qui congregat in meſſe filius ſapiens eſt, qui autem ſtertit æſtate, filius confuſionis. Ne ergo reddamur indigni paterno nomine: ne filii confuſionis dicamur & alieni: ne dicentes, (Pater noſter) filii inueniamur domino mentientes, debemus attendere & obſeruare diuinas admonitiones, iuxta illud Pauli Heb. 10. Nos autem non ſumus ſubtractionis filii in perditionem, ſed fidei in acquiſitionem animæ. Item & illud Eſaiæ 51. Attendite ad Abraham patrem veſtrum. Et Ioannis 8. Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. Si deus pater veſter eſſet, diligeretis vtiq; me. Secunda cum dicit.

Noſter. Ponit ſpeciale principium creaturæ rationalis, in quo verbo tria proponuntur conſideranda. ¶ Primum recognoſcimus communem Dei prouidentiam reſpectu omnium filiorum eius: in qua dei prouidentia erga nos, admonemur de tribus quę in nos inuicem exercere debemus. Primo, admonemus mutuæ charitatis, quia fratres ſumus, & ideo debemus cauere omnem ſeditionem. Gen. 13. Ne quæſo ſit iurgium inter me & te, & inter paſtores meos & paſtores tuos, fratres enim ſumus. Secundo admonemur impendere omnem ſanctificationem fratribus, nobis auxilium exhibentibus, iuxta illud Prouerb. 18. Frater qui adiuuatur à fratre, quaſi ciuitas firma, etcę. Deniq; ex eius communi prouidentia omnium filiorum, admonemur quòd omnes tendimus ad eundem finem, & communem gloriæ poſſeſſionem. *Pſal. 126.* Pſal. Ecce hæreditas Domini, filii merces, fructus ventris. ¶ Secundo principali, admonemur in hoc propriæ humilitatis, quia omnes ſumus filii vnius patris. Malach. ſecundo, Nunquid non pater vnus omnium noſtrum? Nunquid non deus vnus creauit nos? Quare ergo deſpicit vnuſquiſq; noſtrum fratrem ſuum violans pactum patrum noſtrorum? Habemus enim tres patres, Deū, & Adam, patres communes omnium noſtrum, & vnuſquiſq; proprium patrem habet à quo eſt genitus. Ex patre ęterno, cuiuſmodi eſt Deus, non habemus materiam ſuperbiendi, quia pater eſt per gratiam. Romanorū octauo. Nō enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater. Si ergo accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Item ex patre terreno communi, ſcilicet Adā, ſimiliter non habemus materiam ſuperbiendi: A quia tu non aliter in eo fuiſti, quàm viliſſimus ruſticus; quia (vt dicitur Sapien. decimo) Ipſe primus formatus eſt à Deo pater orbis terrarum, ideſt omnium hominum in terris. Et Romanorū quinto. Ex vno omnes in cōdēnationem. Deniq; ex patre proprio ſimiliter non habemus materiam ſuperbiendi, quia vnuſquiſq; noſtrum dicere poteſt illud Pſal. 50. In iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Et Epheſ. ſecundo. Omnes naſcimur filii iræ. Et ideo vana eſt gloria à partu, & ab vtero, & à conceptu, vt dicitur Oſeę nono. Ideo dicit Apoſtolus, ſecunda. Corin. quarto. Vnus aduerſus alterum non infletur.

B ¶ Tertio principaliter cum dicimus (Noſter) admonemur propriæ dignitatis, quæ triplex eſt. prima ex magnitudine tanti fratris, quia Chriſtus non confunditur nos fratres vocare, vt dicitur Hebr. ſecundo. Et ideo dicendo, (Pater noſter) cōnumerat ſe nobis, iuxta illud Gen. 45. Ego ſum Ioſeph frater veſter. Licet enim homo magnam dignitatem habuerit & honorem, quia factus fuit ad imaginem & ſimilitudinem Dei, & quia accepit regimen ſuper cęteras creaturas, tamen iſta fuit magnæ delectationis & dignitatis supremę, quòd filii Dei vocaremur, & ſimus, vt dicit. 1. Ioan. 3. Si autem filii, & hęredes, Romanorū octauo. Dedit enim eis poteſtatem C filios dei fieri, Ioan. primo. Secunda dignitas, ex multitudine tantorum fratrum. Apocalipſis ſexto. Donec compleantur conſerui eorum, & fratres eorum qui interficiendi ſunt ſicut & illi. Omnes enim ſancti, præteriti, præſentes, & futuri, ſunt fratres noſtri, ſi filii dei ſumus. Matth. 12. Qui fecerit voluntatem patris mei qui in cęlis eſt, ille meus frater, ſoror, & mater eſt. Tertia dignitas noſtra eſt ex donatione tantæ hęreditatis. Pſal. 15. Etenim hęreditas mea pręclara eſt mihi. Prima Petri, primo. Qui regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis in hęreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem, conſeruatam in cęlis. Eſt tamen notandum quòd hanc fraternitatem, ſeu communitatem D dei, plura diuidere poſſunt, quæ à nobis ſunt fugienda. Primo, Superbia, ſeu Ira, vel Inuidia. Sap. decimo. Per Iram homicidii, fraternitas deperiit. Secundo, Auaritia, vel Opulentia. Gen. 13. Nec poterat eos capere terra, vt habitarent ſimul. Erat quippe ſubſtantia eorum multa, & nequibant habitare communiter. Ex meo enim & tuo, naſcūtur ſcandala. Actorū. 4. dicitur de bonis fratribus: Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quiſquā eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erāt illis omnia cōia. Tertio diuidit hanc fraternitatē, malitia, iuxta illud Iob. 30. Frater fui Draconum, & ſocius Struthionū. Cum ergo dicendo, Pater noſter, præcipue nobis commendetur charitas fraternitatis, iſta

omnia quæ diuidunt fraternitatem, fugere debemus inquantum poſſumus. Tertia ibi cum dicit.

Qui es in cœlis. Ponit incomprehenſibile myſterium cęleſtis naturæ. Vbi tria conſiderant. Primo, myſterium diuinitatis innuit. Secundo, deſiderium noſtræ mentis erigit. Tertio, vitium temeritatis deprimit. Circa primum notandum ꝙ Deus propter tria dicitur habitare in cęlis. Primo, propter altiſſimam maieſtatem ſuã. Vnde in cę lis eſt. i. in occultis: dicitur. n. cęlum ſecundũ Damaſc à Celo celas. Tim. vltimo, Lucẽ habitat inacceſſibilem: Et Eſaiæ. 45. Vere tu es Deus abſconditus. Secundo, propter copioſiſſimam fęlicitatem. Vnde in cęlis eſt, quaſi dicat in copioſiſſimo cellario, & apothecis omniũ gratiarum. Rom. 10. Diues in omnes qui inuocant illum. Pſal. 35. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis potabis eos. Tertio, dicit eſſe in cęlis propter benigniſſimã ſanctitatem ſuam. Licet enim ipſe ſit in omnibus creaturis ſuis per eſſentiam, per potentiam, & præſentiam: tñ ideo dicitur eſſe in cęlis, quia in eis miro modo relucet ſapientia ſua, iuxta illud Pſal. 18. Cęli enarrãt gloriam dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Specialiter tñ habitat in cęlis, ideſt, in cęleſtibus uiris. Vnde Eſaiæ. 66. vbi dicitur, Cęlum mihi ſedes eſt, dicit alia litera: Anima iuſti, ſedes eſt ſapiẽtiæ. Pſal. 122. Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cęlis, hoc eſt, in ſanctis. Propter ſecũdũ eſt notandum, ꝙ deſiderium noſtræ mentis eleuatur tripliciter. Primo, ad quærenda celeſtia: Col. 3. Quæ ſurſum ſunt quærite vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Secundo, eleuatẽ deſiderium noſtrum ad ſectandam vitam cęleſtẽ Leuit. 19. Eſtote ſancti, quoniã ego ſanctus ſum dominus deus veſter. Et Matt. 5. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cęlis eſt. Tertio, cum omnia vera bona ab illo nobis deſcendant, iuxta illud Iacobi. 1. Omne datum optimum & donum perfectũ de ſurſum eſt deſcendens à patre luminum: eleuamur ad ipſum, vt bonorũ omnium auctorem, colendũ, & adorandum in veritate, ſm illud Ioan. 4. Spiritus eſt deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Quantum ad tertium eſt notandum, ꝙ qñ dicimus, (Qui es in cęlis,) propter tria in nobis deprimitur vitium temeritatis. Primo, vt non ſcrutemur occulta dei noſtri. Prou. 25. Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria. Et Eccleſiaſtes. 5. Deus enim in cęlo, & tu ſuper terrã, idcirco ſint pauci ſermones tui. Secundo, vt non abomineris infirma proximi tui, quia in pauperibus & vilibus perſonis iuſtis, eſt deus. Eſaiæ. 57. Excelſus & ſublimis habitãs æternitatem, & ſanctum eſt nomen eius, in excelſo, & in ſancto habitans, &

A cum contrito, & humili ſpiritu, vt viuificet ſpũm humilium, & viuificet cor contritorum. Honorem ergo quem facis pximo, facis deo: & ẽ conuerſo, vituperium proximi, eſt dei. Matth. 25. Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Tertio, vt nõ vilifaciamus nos ipſos, neq; inclinemur ad turpia peccata, quia ſumus cęlum cõtinens deum. 2. Cor. 6. Vos eſtis templũ dei viui. Et. 1. Cor. 3. Neſcitis quia templum dei eſtis, & ſpiritus dei habitat in vobis? Si quis autem templum dei violauerit, diſperdet illum deus. Templum. n. dei ſanctũ eſt, quod eſtis vos. Et. 1. Cor. 6. Neſcitis qm̃ corpora veſtra mẽbra ſunt Chriſti? Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? Abſit. An neſcitis qm̃ qui adhæ-
B ret meretrici, vnum corpus efficitur? Erunt. n. inquit, duo in carne vna. Qui autem adhæret dño, vnus ſpiritus eſt.

Sanctificetur nomen tuum. Expedito proœmio in quo docuit in principio orationis nos captare beneuolentiam patris cęleſtis, hic incipit oratio ipſa, in qua docemur ęffagitare gratiam oĩum eorum quæ nobis ad ſalutem ſunt neceſſaria. Poſtq̃ ergo homo oraturus fecit paternam inuocationem ad captandã beneuolentiam, tam dulciter, tam breuiter, tam ſapienter inuocans patrem, qui habet diligere nos, cuius eſt nr̃m curam gerere, in cęlis exiſtentẽ, qui potens eſt in oẽs qui inuocant illum: conſequenter orare incipiens, proponit ſuam petitionẽ ad impetrã-
C dam gratiam, dicens, (Sanctificetʳ nomen tuũ.) Quæ gratia conſiſtit in tribus. Primo, in adeptione bonorum omniũ ſpiritualiũ. Secundo, in prouiſione omniũ neceſſariorum tẽporaliũ. Tertio, in remotione omniũ malorum contrariorũ tam corporaliũ q̃ ſpiritualium. Igitur iuxta tria bonorũ genera in quibus cõſiſtit gratia, in ſeptem petitionibus quæ in hac oratione dominica continentur, tria facit. Primo efflagitat bona ſpiritualia. Secundo, quærit bona corporalia. Tertio petit à ſe remoueri omnia mala contraria tam corporalia q̃ ſpiritualia. Secũda ibi. (Panẽ noſtrum quotidianum.) Tertia ibi. (Dimitte nobis debita noſtra.) Circa primum in quo effiagitat bona ſpiritualia, eſt ſciendũ, ꝙ
D tria ſunt bona talia ſpiritualia. Prima ſunt in ſanctificatione diuinitatis, de qua primo quęrit, cũ dicit. (Sanctificetur nomen tuum.) Secunda cõſiſtunt in approximatione æternæ gloriæ. Tertia in adimpletione diuinę voluntatis. Omnia igitur hæc bona efflagitans ille qui orat, tria facit. In prima petitione quærit confirmationem gratiæ. In ſecũda, appropinquationem gloriæ. In tertia, obſeruationẽ obedientiæ dei inter gratiam & gloriam. Secunda incipit ibi. (Adueniat regnum tuũ.) Tertia ibi. (Fiat voluntas tua.) Prima petitio ad Patrem porrigitur, cuius nomen petimus in nobis ſanctificari. Secunda porrigitur ad Filium, cuius regnum accelerari petimus nobis. Tertia ad Spiritum ſanctum, cuius

voluntatem

voluntatem impleri petimus à nobis. Quoniã ex ipſo, ideſt, ex patre: per ipſum, ideſt per filiũ: & in ipſo, ideſt, in ſpiritu ſancto, ſunt omnia, vt dicitur Rom. ii. Et Luc. ii. nobis præcipitur: Petite, ſcilicet, à Patre: quærite, ſcilicet, à filio: & pulſate, ſcilicet, ad ſpiritum ſanctum. Quantum ergo ad primã petitionem quæ eſt (ſanctificetur nomen tuum,) notandũ, ꝙ in hac petitione tria petimus ſecundũ triplicem eius expoſitionem. Primo petimus grãm honorificandi deum. Vnde ſic intelligitur: (ſanctificetur,) ideſt, glorificetur à nobis deus, per ſuam gratiam. Eſaiæ. 8. Dominum exercituum, ipſum ſanctificate. Honoratur autẽ nomen eius tripliciter. Primo in corde per deuotionem, ſecundũ illud Luc. 1. Magnificat anima mea dominũ. Secundo in ore per cõfeſſionem, iuxta illud Pſal. 33. Semper laus eius in ore meo. Tertio in opere, per ædificationem proximorũ. Math. 5. Sic luceat lux veſtra corã hominibus, vt videant opa veſtra bona, & glorificent patrem veſtrũ qui in cęlis eſt. Et quantũ ad omnia hæc tria dicitur. 1. Pet. 4. In omnibus honorificeť deus per Ieſum Chriſtũ. Et Eſaiæ. 29. Sanctificabunt ſanctum Iacob, & Deum Iſrael prædicabunt. Secundo petimus gratiam ſanctificandi nomen dei in nobis, quod fit tripliciter. Primo, per mundiciam. 1. Theſſ. 4. Sciat vnuſquiſq; veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore. Apoc. vltimo, Qui ſanctus eſt, ſanctificetur adhuc. Secundo per perſeuerantiam. Ioan. 17. Sanctifica eos in veritate, ideſt, cõfirma. Pſal. 67. Cõfirma hoc deus quod opatus es in nobis. Tertio per cõuenientiam vt vita noſtra conueniat cum Chriſto. Exodi. 20. Non aſſumes nomen dei tui in vanum. Leuit. ii. Sancti eſtote qm̃ ego ſctũs ſum. Sed heu hodie facti ſumus in ſanctificationẽ modicã: Ezech. ii. Ero eis in ſanctificationẽ modicã: qa ſolũ, vel in verbis, vel in habitu. Secũdo ſumus facti in ſanctificationem pollutam. Ezech. 28. In multitudine iniquitatum tuarũ, & iniquitate negociationis tuæ, polluiſti ſanctificationem tuam. Tertio in ſanctificationem deſertam: 1. Mach. 4. Vt viderunt ſanctificationem deſertam, fleuerunt. Secũdo principaliter petimus gratiam cognoſcendi nomen eius, ideſt, perueniendi in claram notitiam ipſius dei. Quod fit tripliciter. Primo per donum ſapientiæ in lege & Euangelio: ſecũdũ illud quod petitur in Pſal. 118. Reuela oculos meos, & cõſiderabo mirabilia de lege tua. Hoc etiam petit Chriſtus nobis. Ioan. 17. Sanctifica eos in veritate, quam ſcilicet agnoſcant. Secundo per donum gratiæ, in fide, & merito. Ezech. 36. Sanctificabo nomen meum magnum inter gẽtes, vt ſciant quia ego dñs. Et Ioã. 14. Manifeſtabo ei me ipſum. Tertio per donum gloriæ in ſpe, & pręmio. Ezech. 20. Sanctificabor in vobis, & ſcietis quia ego dñs, cum eduxero vos ad terram Iſrael, ideſt, viſionis dei. Tũc ſanctus erit omnis qui ſcriptus eſt in Hieruſalem, ſicut

A dicitur in Eſaia cap. 4. Notandum primo ꝙ in nobis ſanctificatur nomen patris, & filii, & ſpũs ſancti. Primo nomen patris, ſi ſumus filii, Ioã. 1. Dedit eis poteſtatẽ, filios dei fieri his qui credũt in nomine eius. Secundo ſanctificatur nomen filii ſi ſumus fratres. Heb. 2. Non confundiť, eos fratres vocare, dicens, Narrabo nomen tuũ fratribus meis. Tertio deniq; ſanctificatur in nobis nomẽ ſpiritus ſancti. Gal. 6. Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus. Nõ efficiamur inanis gloriæ cupidi inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. Propter hæc quæ dicta ſunt, ſpecialiter petimus gratiã confirmationis paterni nominis, quod inuocauimus, dicentes. (Pater noſter), vt

B ſcimus filii. 1. Ioã. 3. Chariſſimi nũc filii dei ſumus, & nõdum apparuit quid erimus. Et ideo ſecũdum iſtam expoſitionem petimus (vt ſanctificetur nomen patris in nobis,) ideſt, vt appareat, & clareſcat ꝙ ipſe eſt pater noſter, & nos filii, quod perfecte nõ erit niſi in gloria. Hier. 3. Patrem vocabis me. Oseę. 1. Et erit in loco vbi dicetur eis nõ populus meus vos, dicetur eis filii dei viuentis. Notandum ſecundo ꝙ tres iſtæ expoſitiones huius petitionis iam datæ, ſumuntur à triplici etymologia huius nominis, Sctũs. Dicitur. n. primo, ſanctus, quaſi Agios, ideſt, ſine terra. Vnde eleuatus à terra dicitur ſctũs: & ſic ſanctificať nomẽ dei, ideſt, exaltatur à nobis. Apoc. 4. Et requiem nõ habebant die ac nocte dicentia, Sanctus, ſanctus, ſanctus, etc. Pſal.

C 33. Exaltemus nomẽ eius in idipſum. Secundo, ſanctus idem eſt ꝙ mundus, & nomen dei ſanctificatur in nobis, quãdo nos ipſos ſanctificamus, & mundamus deo. Heb. 2. Qui. n. ſanctificat, & qui ſanctificantur ex vno omnes. Tertio & vltimo, ſanctus dicitur firmus, quaſi ſanatus. Et ſic ſanctificatur nomen eius in nobis, quãdo cõfirmatur nomen eius in nobis per reuelationem veritatis. Ioan. 17. Ego pro eis ſanctifico. i. cõfirmo me ipſum. Notandum tertio, ꝙ ꝓpter hoc in tertia perſona ponuntur iſtæ tres petitiones primæ, nõ autem in prima, neq; in ſecunda. Primo quia non ex meritis, vel ex actibus noſtris, eſt in nobis iſta grã, ſed à deo ſolo. Vel nõ

D poſuit ſecundo, in prima perſona, quia non eſt opus noſtrum tantum: neq; in ſecunda, ſcilicet quaſi per aliud, cum nõ ſit opus alterius ſolum, vt Dei: ſed in tertia perſona vt vtriuſq; opus neceſſarium oſtẽderetur, dei; ſcilicet, & noſtrũ. Secunda ibi cum dicit.

Adueniat regnum tuum. Vbi conſequenter poſt cõfirmationem gratiæ, & adoptionis filiorum, per nomen patris in nobis ſanatũ & firmatũ, quęrimus appropinquationem, & poſſeſſionem ęternę gloriæ, ſicut illius ſummæ & fęliciſſimæ rei quę eſt hęreditas filiorum. Rom. 8. Hæredes quidem dei, cohęredes vero Chriſti, ſi tamen compatimur. Et ideo petimus accelerationem regni hęreditarii, quia per hoc ꝙ ſumus filii patris ęterni, ſumus reges ſui regni. Apoc. 1: Fecit

nos regnum. & ſacerdotes, deo & patri ſuo. A
Matth. 25. Percipite paratum vobis regnū. Ad-
uertendum tñ ad maiorem intelligentiam hu-
ius petitionis, ꝙ licet hæc petitio principalr̃ in-
telligatur de appropinquatione, & poſſeſſione
regni ęterni, nihilominus tñ poteſt intelligi de
triplici regno. Primo, de regno gratię. Secūdo,
de regno iuſtitiæ. Tertio, de regno fęlicitatis
æternæ. ¶ Quantū ad primū, de regno gratiæ,
petimus vt adueniat regnum gratiæ eius. i. ꝙ
ipſe regnet in nobis per gratiam. Luc. ii. Profe-
ctò peruenit in vos regnū dei. Hoc autē regnū
gratiæ ideo in nobis quærimus aduenire, vt per
ipſum liberemur à regno ſeu multiplici tyran-
nide diaboli. Regnat. n. diabolus in hominibus B
tripliciter. In quibuſdā enim regnat diabolus p
ſuperbiam. Iob. 41. Ipſe eſt rex ſuper oēs filios
ſuperbię. In quibuſdam vero regnat per concu
piſcentiam. Rom. 6. Non ergo regnet pecca-
tum in veſtro mortali corpore, vt ſeruiatis con
cupiſcentiis ſuis. Tertio in quibuſdam regnat
per auaritiam. i. Cor. 4. Iam diuites facti eſtis, ſi-
ne nobis regnatis. Hæc ſunt illa regna quæ
oſtendit diabolus Chriſto: Matth. 4. Oſtendit
ei omnia regna mundi. Et ideo petimus liberari
à regno iſtius tyranni, vt adueniat regnum chri
ſti. Luc. 17. Ecce enim regnū dei intra vos eſt.
¶ Secūdo principaliter pōt intelligi hæc petitio
de regno iuſtitiæ, quod modò per regnū mali-
tię contemnitur. Vnde dr̃ (Adueniat regnum
tuum) ideſt, appareat iuſtitia regni tui. Pſal. 2. C
Reges eos in virga ferrea, ideſt, iuſtitia inflexibi
li, ſicut dicit gloſa. ¶ Vltimo intelligit̃ de regno
gloriæ, de quo dicitur Luc. 19. Abiit, ſcilicet,
Chriſtus per aſcenſionē accipere ſibi regnū,
ideſt, regiam poteſtatem, & reuerti in fine mun-
di ad iudicium. Huius regni appropinquatio-
nem ſancti deſiderant propter tria. Propter ma
litiam quæ excreſcit. Propter iuſtitiam quę vile
ſcit. Et propter patientiā quę langueſcit. Apoc.
6. Vſqquo ſanctus & verus non iudicas, & nō
vindicas ſanguinem nr̃m de his qui habitāt in
terra? Pſal. 93. Redde retributionē ſuperbis.
Cum aūt venerit hoc glorię regnū quod peti-
mus, primo rex exiget rationem à ſeruis ſuis. D
Matth. 18. Simile eſt regnū cęlorum homini
regi q voluit rōnē ponere cum ſeruis ſuis, etcę.
Secundo faciet diſceptationem cum illis, Ioū. 3.
Congregabo oēs gētes, & deducam eas in val
le Ioſaphat, & diſceptabo cum eis ibi. Tertio,
poſt factam diſceptationem, eos qui bene ope-
rati fuerint, introducet in regnū. Matth. 25. Ve
nite ad poſſidendū paratum vobis regnū à con
ſtitutiōe mūdi, quia eſuriui & dediſtis mihi mā
ducare, ſitiui & dediſtis mihi bibere, etcę. Et ſic
in iſta petitiōe, primo exprimitur deſideriū orā-
tis: Pſal. 41. Quomodo veniam, & apparebo
ante faciem Domini? Pſal. 83. Cōcupiſcit & defi
cit anima mea in atria domini. Secundo oſtēdit
tedium pigritiæ noſtræ, qui ad velocitatem ve-

A niendi ad nos, regnum dei ſolicitamus. Vnde
huius petitionis talis poteſt eſſe ſenſus: (Adue-
niat regnum tuum) i. cito veniat, ſolicite, & velo
citer, quia nos ita pigri ſumus, ꝙ venire nō poſ
ſumus, aut negligimus Matth. 4. Pęnitentiā agi-
te, appropinquabit enim regnū cęlorum. Quia
ſi appropinquamus deo, appropinquabit no-
bis. Et ideo in Apoc. 21 Vidi ciuitatem ſanctā
Ieruſalem nouam deſcendentem de cęlo à deo
paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo: quę
ideo dicitur deſcendens de cęlo, vt intelligatur
quaſi appropinquans ad recipiēdos ciues ſuos.
Tertio intelligitur beneficium gratiæ ad digni
tatem noſtram: ſecundum quam non deſpicit
deus vilitatem noſtram, ſed vocauit nos in re-
B gnum filii delectionis ſuæ, in quo habemus re-
demptionem, & remiſſionem peccatorū, vt di-
citur ad Col. 1. Et ideo dicimus Adueniat re-
gnum tuum, ideſt, nos ſeruos facias reges in re
gno tuo. Tertia ibi cum dicit.

Fiat voluntas tua, ſicut in caelo, & in terra. Vbi conue-
nienter poſt confirmationem gr̃æ quam efflа-
gitauimus in primā petitione, & poſt appropin
quationem gloriæ, quā quæſiuimus in petitio-
ne ſecunda, petimus conformationē voluntatis
noſtræ, & volūtatis diuinæ: vt probemus quę
ſit voluntas dei bona, beneplacens, & perfecta,
vt dicitur Rom. 12. Exponitur autē iſta petitio
ſicut & alię, tribus modis. Primo vt ſit conditio
omniū petitionum noſtrarū. Cum enim volun
C tas noſtra frequenter diſtorta ſit, curua, & pra-
ua, petimus vt in petitionibus noſtris, non no-
ſtra voluntas fiat, ſed dei: ſecundū qđ Chriſtus
in ſua orōne docuit. Matth. 26. Verūtamen no
ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Pater ſi non pōt trā
ſire hic calix niſi bibam illum, fiat voluntas tua.
In hac ergo petitione illa conditio intelligitur
in omnibus petitionibus noſtris obſeruāda, ſci
licet, ſi expediat, ſi contrariū non obſiſtat, ſecū-
dum ꝙ dicitur. Iacobi. 4. Pro eo vt dicatis, ſi do
minus voluerit, faciemus hoc. aut illud. Frequē
ter enim ſenſualitas mouet, voluntas appetit, ra
tio non diſcernit: & ideo. Eccl. 18 Fili poſt con-
cupiſcentias tuas non eas. Hæc autem conditio
D ponenda eſt in omnibus orationibus nr̃is pro-
pter tria. Primo ad cauendam fallaciam in peti-
tione. Nam quid oremus neſcimus, Rom. 8. Se
cundo ad profitendum obedientiā ex parte pe-
tentis, quæ propriam volūtatem nō habet. Vn-
de ait Bernar. Tollam propriam voluntatem, Ser. 3. de Reſur.
& infernus non erit. Pſal. 72. In voluntate tua
deduxiſti me. Rom. 7. Non quod volo bonum
hoc ago. Tertio ad emolliendum clementiam
ex parte eius à quo petimus, dum in eius bene-
placito ponimus nos, & quātum poſſumus cō
formamus voluntatem noſtram voluntati ſuę,
& nō aliud volumus ꝗ quod deus vult nos vel-
le. Et ſic intelligitur illud quod ſupra dictum
eſt. Rom. 12. Vt probetis quæ ſit voluntas Dei
bona, beneplacens, & perfecta. De voluntate

enim

enim dei nemini dubitandũ eſt, triplici de cauſa. Primo quia pronior eſt ad miſerendum, q̃ ſimus ſolicitι ad quęrẽdũ auxilium ſuũ. Ezech. 18. Nolo mortẽ peccatoris dicit dñs, ſed vt magis reuertatur & viuat. Non vult deus mortem noſtram, & non libenter ei offero vitam meam? Secundo nõ debemus dubitare de bona dei voluntate, quia generalior eſt ad ſaluãdũ, & principalior, q̃ ab hominibus credat̃. 1. Timoth. 2. Qui vult oẽs homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire. Tertio, quia efficacior eſt ad implendũ quod vult, q̃ quæcunq; creata voluntas. Pſal. 113. Omnia quæcũq; voluit fecit in cęlo, & in terra, & in omnibus abyſſis. Ad clariorem tamen intelligentiã huius tertii, eſt diligenter notandum, quòd eſt verum de volũtate beneplaciti, ſecundum ꝙ dr̃ Rom. 9. Nõ eſt volentis neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei. Dei enim voluntas, & ſi ſimpliciſſima ſit, tñ duplciter capitur, vt diximus in qõnibus nr̃is ſup primo ſententiarũ: eſt. n. voluntas dei beneplaciti, & ſigni. Adhuc voluntas beneplaciti diſtinguitur, quia alia eſt antecedens, & alia cõſequẽs. Voluntas ſigni eſt quæ cõtinetur in hoc verſu: Præcipit, aut prohibet, permittit, conſulit, implet. Reſpectu. n. pñtis implet bona, & permittit mala: reſpectu futuri, ad quod non oẽs tenẽtur, cõſulit ea quæ ſunt conſiliorum, vt eſt relinquere omnia pp deum. Et iſta voluntas nõ ſemper conſequitur effectum ſuũ, quia deus aliqua præcipit volũtate ſigni quæ non vult fieri à nobis, vt patet de imolatione Iſaac, quam pręcepit Abrahæ, Gen. 22. cum tñ non vellet illam, ſed tantum fidem, & obedientiam Patriarchæ. Voluntas autẽ beneplaciti, quæ appellatur antecedens, eſt, qua vult deus ſecundũ impoſitionem à ſe datam, bonũ creaturæ ſuæ ſimplr̃, non cõcernendo niſi bonum naturæ: & qua ſuæ creaturæ non negat cõmunia auxilia neceſſaria ad conſequendum finem ſuum. De hac voluntate antecedente loquitur Sapiens cum dicit Sap. 6. Aequaliter eſt illi cura de omnibus. Et de hac voluntate antecedente (cum ſolum capiatur ex parte dei, & tantũ naturam reſpiciat & non pſonam, & auxilia generalia non aũt particularia, neq; cõſecutionem finis, neq; opera noſtra ſeu bonum vſum liberi arbitrii, quæ omnia ſunt neceſſaria ad ſalutem) veriſſime dr̃ ꝙ nõ ſemper cõſequitur finem ſuũ: quod patet ex dicto Apoſtoli. 1. Tim. 2. Deus vult oẽs homines ſaluos fieri: quod de voluntate antecedente intelligit̃: & patet ꝙ non oẽs homines ſaluantur. Voluntas deniq; conſequens eſt, qua Deus vult quæ vult, nõ ſolum in generali, ſed ſecundũ omnes circunſtantias: quia reſpicit non ſolũ impoſitionem, ſed etiam executionem ordinis: nõ ſolum naturam, ſed perſonã: non auxilia tm̃ cõmunia, ſed etiam particularia: non ea tantum quæ ſunt ex parte dei, ſed etiã ea quæ requiruntur ex pte noſtri vt ſaluari poſſimus: vt bonũ vſum liberi

5. ſen. diſt. 45 q. vlt.

Diſt. 46. q. 1.

Diſt. 47. q. 1.

A arbitrii, & obſeruationẽ mandatorum dei. Et hæc eſt voluntas, de qua dr̃ in Pſalmo ſupra citato. 113. Omnia quęcũq; voluit fecit. Et de qua dicit Apoſt. Rom. 9. Voluntati eius quis reſiſtit? Et de iſta voluntate diuina dicimus (Fiat voluntas tua) de qua nullomodo nobis eſt dubitãdum, niſi miſericordiæ ſuæ & beneficentiæ ponamus obicem. ¶ Secũdo, exponitur iſta petitio vt ſit recognitio omnium defectuũ noſtrorũ reſpectu voluntatis diuinæ. Vnde dicit orans: (Fiat voluntas tua) ideſt, fac me facere, & implere voluntatem tuam, quia per me ipſum nõ poſſum abſq; auxilio tuo. Ioã. 14. Sine me nihil poteſtis facere. Pſal. 142. Doce me facere voluntatem tuam. Et ad hunc ſenſum dicit Apoſtolus

B Rom. 7. Velle adiacet mihi, perficere autẽ nõ inuenio. Notandum tamen, ꝙ licet multa ſint quæ retrahunt nos ab impletione volũtatis diuinę, ſiue ſenſualitas quæ attrahit, ſiue ſenſualitas quæ allicit, tñ multa ſunt quæ debẽt nos inducere ad executionem illius. Et primũ eſt ſubiectiõis neceſſitas, quia ſerui ſumus, Luc. 17. Cũ feceritis omnia quę pręcepta ſunt vobis, dicite ſerui inutiles ſumus: quod debuimus facere fecimus. Secundum eſt punitio ęquitatis, Luc. 12. Ille ſeruus qui cognouit voluntatem dñi ſui, & nõ properauit, & non fecit ſecundũ voluntatẽ eius, vapulabit multis. Tertium eſt conditio bonæ voluntatis, Rom. 12. Quæ eſt bona, beneplacens, & perfecta. Quartũ eſt affectio beni-

C gnitatis, Matt. 12. Qui fecerit voluntatem patris mei, ille meus frater, ſoror, & mater. Quintũ eſt cognitio veritatis: ſi quis voluerit facere voluntatem eius, cognoſcet de doctrina mea vtrũ ex deo ſit, etcę. Ioan. 7. Sextum eſt adeptio puritatis. 1. Theſſ. 4. Hæc eſt voluntas dei, ſanctificatio veſtra. Septimũ, & vltimum, eſt retributio ęternitatis, Matt. 7. Qui fecerit voluntatẽ patris mei q in cęlis eſt, ille introibit in regnũ cęlorũ. ¶ Tertio exponit̃ petitio iſta vt ſit cõpletio omnium deſiderabilium à nobis, ſic (Fiat voluntas tua) ideſt impleatur voluntas tua in nobis, & de nobis perfecte: quod nõ erit niſi qñ implebitur in bonis deſiderium noſtrum, ſcilicet, poſt hãc vitam. Vnde prima petitio pertinet ad viſionẽ

D immediatam, qua ſanctificabitur, ideſt, clara fiet notitia nominis dei: quia Ioan. 17. dicitur: Hęc eſt vita æterna vt cognoſcant te verum deũ patrem, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Secũda petitio pertinet ad apprehenſionem ſecuram, qñ adueniet regnum dei ſine rebellione aliqua in nobis. Tertia pertinet ad conſũmatam fruitionem, cum fiet voluntas dei in nobis, & ex nobis, ſicut ab Angelis. Tunc. n. voluntas nr̃a erit penitus domina oĩum uiriũ inferiorũ ſine cõtradictione, penitus ſubiecta reſpectu ſupiorũ ſine rebellione: & penitus libera reſpectu omnium interiorum, & exteriorum. Gal. 5. Vos in libertatẽ vocati eſtis fratres, etcę. ¶ Quod aũt addit̃ (Sicut in cęlo, & in terra): Secundum oẽs tres

datas expoſitiones,ſemp intelligitur eodem mo A
do. Tribus igitur modis poteſt exponi: Primo
(ſicut in cœlo,& in terra) ideſt, ſicut fit in Ange
lis & ab Angelis,ita fiat in nobis & à nobis,qui
ſumus terra reſpectu illorum. Aliter exponitur
(ſicut in cœlo) fit,ideſt in ſynderesi quæ nunq̃ er
rat (ita fiat in terra) ideſt in inferioribus viribus.
Vel tertio aliter, & ſic exponatur (ſicut in cœlo)
ideſt in Chriſto,qui eſt caput noſtrum (ita fiat
in terra) ideſt, in Eccleſia, quæ eſt corpus eius
myſticum: Et ideo. Ioã. 17. dicit Chriſtus orãs,
Volo pater vt vnum ſint mecum,ſcilicet per cõ
formitatem voluntatis,ſicut ego & tu vnum ſu
mus. Deinde ſequitur illa pars principalis.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. In qua vni
ca petitione, poſtq̃ in tribus præcedẽtibus quæ
ſiuit bona omnia ſpiritualia, petit orans proui
ſionem omnium neceſſariorũ temporalium. In
pane.n. quotidiano intelligitur omne neceſſa
rium ad quotidianũ victum, ſiue cibus, ſiue po
tus, ſiue veſtitus, ſiue domus, ſiue ſumptus, ſiue
corporis valetudo, etcę. Eccl. 29. Initium vitæ
hominis, aqua, & panis, & veſtimentum, & do
mus protegens turpitudinem. Sed attende ſin
gula verba huius petitionis. In hoc.n. ꝙ dicitur,
Panem, excluditur ſuperfluitas quæ nõ eſt con
tenta pane. 1. Tim. 6. Habentes alimenta, & qui
bus tegamur, his contenti ſimus. In hoc ꝙ di
cit (noſtrum) excludit improprietatem: quia co
medere panẽ non proprium, ſicut eſt panis de
rapina, peccatum eſt. Pſal. 127. Labores manuũ
tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi
erit. Eph. 4. Qui furabatur, iam nõ furetur, ma
gis autẽ laboret operando manibus ſuis quod
bonũ eſt. In eo ꝙ addit (quotidianum) oſtendit
neceſſitatem, ſine qua præſens vita nõ ducitur:
quæ eſt indigens alimoniis quotidianis: & ideo
dictum eſt Eccl. 29. Initium vitæ neceſſarium
homini eſt panis, & aqua, etcę. In hoc quod
dicit (Da) oſtendit dei liberalitatem, & benignita
tem, qui non vendit, ſed gratis, & large donat.
Iacobi. 1. Dat omnibus abundanter, & non im
properat. Et. 2. Cor. 9. Qui autem adminiſtrat
ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum
pręſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum, & au
gebit incremẽta frugum iuſtitiæ veſtræ. Deniq; D
in eo ꝙ addit (Hodie) excludit cupiditas, quæ
in annos plurimos recondit, & cõgregat: ſecũ
dum illud Lucæ. 12. Anima mea habes multa
bona repoſita in annos plurimos, etcę. Matt. 6.
Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum. Quod autem
ſm aliam literam dicitur (ſuperſubſtantialem)
oſtendit quãdam eius accidentalitatem: quia nõ
debemus ſubſtantialiter, & per ſe appetere tem
poralem cibũ, ſed ſecundario & quaſi acciden
taliter, & hoc in ordine ad vitam ęternam: ſm
illud Matth. 6. Quærite ergo primũ regnũ dei,
& iuſtitiam eius, & hęc omnia adiicientur vobis,
quaſi ſcilicet accidentalia. Poteſt aũt hęc petitio
etiam intelligi ſpiritualiter, & hoc tripliciter. Pri
mo de pane ſacramentali. Sap. 16. Angelorum
eſca nutriuiſti populum tuũ, & paratum panem
de cœlo pręſtitiſti illis ſine labore, omne delecta
mentum in ſe hñtem, & omnis ſaporis ſuauita
tem. Et hic panis nobis eſt quotidie neceſſarius,
vnde viaticus dicitur, & ideo quotidie à nobis in
hac petitione petendus. Secundo poteſt intelli
gi de pane ſpirituali, cuiuſmodi eſt verbum Dei
per quod nutritur anima. Matth. 4. Non in ſo
lo pane viuit homo, ſed in omni verbo qđ pce
dit de ore dei. Vterq; autẽ iſtorum panum cor
hominis confirmat, ſm illud Pſal. 103. Panis
cor hominis confirmat. Et vtrũq; à deo petere
debemus: quia non ſolũ ille eſt qui carnẽ ſuam
dat nobis ad manducandum, iuxta illud Matt.
B 26. Accipite & mãducate, Hoc eſt corpus meũ:
ſed eſt etiam ille qui iuxta dictum Pſal. 67. Dat
verbum euangelizantibus virtute multa. Ter
tio, poteſt etiam dici ꝙ in hac petitione quæra
mus nobis à deo panem æternalem, cuius gu
ſtus dabitur nobis in via, ſed fructus & poſſeſ
ſio habebitur in patria, & ex eius guſtu & poſſeſ
ſione beati erimus, ſm illud Lucæ. 14. Beatus
qui manducabit panem in regno Dei. Deinde
ſequitur illa pars.

*Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debito
ribus noſtris.* In qua, poſtq̃ quæſiuit omnia bona
ſpiritualia nobis ad ſalutem neceſſaria, & hoc
quantum ad tres primas petitiones: & efflagita
uit omnia bona corporalia nobis neceſſaria in
C hac vita, & hoc quantum ad petitionẽ quartã:
quærit & efflagitat remotionem omnium ma
lorum corporalium & ſpiritualium. Et ideo pars
iſta magis dicitur deprecatio, q̃ oratio: quia ora
tio eſt proprie de bono adipiſcẽdo: de malo ve
ro amouendo, cuiuſmodi pars iſta dr̃, proprie
deprecatio eſt dicenda. Notandum autẽ ꝙ ma
la quæ à nobis amoueri cupimus, ad tria gene
ra reducuntur, aut ad mala culpæ, aut ad mala
pugnæ, aut ad mala pęnæ. Et vt ab omnibus
malis liberemur, tria facit orans in hac parte vl
tima orationis dominicæ quę deprecatio dicit.
Primo efflagitat liberari à malo culpæ in quin
ta petitione. Secũdo quærit liberari à malo pu
gnæ. Tertio petit liberari à malo pęnæ. Secun
da incipit in principio ſextæ petitionis, ibi (Et
ne nos inducas) Tertia incipit in principio pe
titiõis ſeptimæ & vltimę, ibi (Sed libera) ⁊ Quo
ad primam iſtarum petitionum quæ eſt in ordi
ne quinta, notandum ꝙ primo manifeſtat cul
pam cum dicit (Debita noſtra) Luc. 7. Duo de
bitores erant cuidam fœneratori, ideſt, anima,
& corpus, Chriſto. Et vnus debebat denarios
quingentos, & alius quinquaginta: non habẽ
tibus illis vnde redderet, donauit vtriſq;. Rom.
8. Debitores ſumus nõ carni & ſanguini vt ſm
carnem viuamus, etcę. Secundo poſtulat miſeri
cordiam, cum dicit (Dimitte nobis.) Matth. 18.
Procidens autẽ ſeruus ille orabat eum dicens:
Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.
Miſertus

Miſertus aũt Dominus ſerui illius dimiſit eum,
& debitum dimiſit ei. Tertio obligat ſe ad indul
gentiam aliorum: vnde ait, ſicut & nos dimitti-
mus debitoribus noſtris, Matt. 6. Dimittite & di
mittetur vobis. Matth. 18. Serue neq̃ omne de-
bitum dimiſi tibi quoniam rogaſti me. Nonne
oportuit te miſereri cõſerui tui, ſicut & ego tui
miſertus ſum? Circa primum ſciendum ꝙ mul-
ta debita detinent nos ligatos. Primum eſt de
cõmiſſo, ſicut de beneficiis dei quæ recepimus,
ſiue de officiis dei, quæ nobis credita ſuſcepi-
mus, Luc. 16, homo quidem erat diues, qui ha-
bebat villicum, & hic diffamatus eſt apud illum
quaſi diſſipaſſet bona illius. Et vocauit illum &
ait illi. Redde rõnem villicationis tuæ. Iam non
poteris villicare. Secundum debitum eſt de p-
miſſo, ſiue generali in baptiſmo, ſiue ſpeciali in
voto. Pſal. 49. Redde altiſſimo vota tua. Eccl.
5. Melius eſt non vouere, quàm poſt vota, pro-
miſſa nõ reddere. Tertium debitum eſt de a-
miſſo, ſiue in dimittendo, ſiue in cõmittendo.
Eccleſiaſtes vltimo: Cuncta quæ fiunt adducet
deus in iudicium pro omni errato, ſiue bonũ,
ſiue malum ſit. Vel poſſumus & aliter aſſignare
debita quæ nos tenent, vt ſint iſta, ꝙ deo debea
mus reuerentiam, & obedientiam: timorem, ho
norem, & amorẽ. Mal. 1. ſi ergo pater ego ſum,
vbi eſt honor meus? Et ſi dominus ego ſum, vbi
eſt timor meus? Proximo autẽ debemus bene-
uolentiam affectus, & effectus, Rom. 13. Nemi
ni quicquã debeatis, niſi ꝙ inuicem diligatis. Vl
timo, nobis ipſis debemus prouidentiam cõtra
carnem, mundum, & Satanam. Vnde Paulus
1. Tim. 4. non ſolum dixit, Attende doctrinæ,
ſed prius dixerat, Attende tibi, etcę. Circa ſecũ-
dum, notandum ꝙ iſta debita tenent nos ſicut
compedes, ſicut febres, & ſicut vepres. Primo
tenent nos ſicut compedes, iuxta illud Prou. 5.
Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus pec
catorum ſuorũ conſtringitur. Et ideo petimus
ꝙ dimittat diſrumpendo compedes. Pſal. 115.
Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiã
laudis. Pſal. 123. laqueus contritus eſt, & nos li-
berati ſumus. Secundo quia tenent nos ſicut fe
bris, ideo petimus ꝙ dimittat, relaſſando febres
Luc. 4. Imperauit febri, & dimiſit illam. Tertio,
cum teneant nos debita noſtra quemadmodũ
vepres, ideo petimus vt dimittat nobis illa, ve-
pres comburendo, Iſaiæ. 33. Spinæ congrega-
tæ igni comburentur. Hoc non ſolum petimus
nos pro inuicem, vt comburantur in nobis ve-
pres, relaxantur febres, & diſrumpantur vincu-
la sed efflagitant etiã ſancti pro nobis, ad Chri
ſtum dicentes, Matt. 15. Dimitte eã quia clamat
poſt nos. Eſt tamen notandum ꝙ ſanctorũ ora
tiones pro nobis exaudiũtur, ſi eorum virtu-
tes fuerimus imitati, & nos etiam cũ ipſis nõ ceſ
ſabimus pro nobis orare. Matt. 18. Omne debi
tum dimiſi tibi quoniam rogaſti me. Circa ter-
tium eſt notandũ, ꝙ in hoc ꝙ dicit, ſicut & nos
A dimittimus, dicit gloſa, ꝙ orans, deum ſibi con
ſtituit debitorem, & ſe deo. Et intelligendũ eſt
(ſicut) ideſt, faciliter, ſine multa inſtãtia, vel emẽ
da. Vel (ſicut) hoc eſt, totaliter, ita vt neq; in fa-
cie, neq; in corde rancorem teneas. Vel (ſicut)
ſcilicet pręſentialiter, non in morte, nõ poſt vin
dictam, Eccl. 28. Homo homini ſeruat iram, &
à deo quærit medelam? Matt. 6. ſi autẽ non di-
miſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet
vobis peccata veſtra. Notandum tamẽ, ꝙ (ſicut)
non dicit, neq; æqualitatem, neq; totalem imita
tionem diuinæ pietatis, cum diuina pietas qua
à Deo nobis remittunt̃ debita noſtra, in immen
ſum noſtram pietatem ſuperet, qua debitoribus
B noſtris debita relaxamus. Sed dicit omnem poſ
ſibilitatem conatus humani, quo diuinã pietatẽ
debemus inquãtum poſſumus, imitari. Dubita-
bit forte aliquis circa iſtam petitionem, vtrũ exi
ſtens in odio peccet illam dicendo. Et videt̃ ꝙ
ſic: quia cum in odio exiſtat, & dicat ſe dimitte-
re debitoribus ſuis, mentit̃ deo, & qui deo men
titur, peccat, ergo etcę. Dicendum ꝙ exiſtens in
odio, dicendo hanc petitionem, licet non impe
tret, non tamen peccat, ſi illam non dicit cũ obi
ce contrariæ diſpoſitionis, ſcilicet, in odio perti
naciter perſeuerando. Quòd autem nõ peccet;
duplici via patere poteſt. Prima via, quia dicit
illam in perſona eccleſię, quæ Chriſtum ſpon-
C ſum ſuum ſequens dimittit debitoribus ſuis, &
orat pro illis. Secunda via eſt, quia licet in odio
oret, & ex toto non dimiſerit inimicis ſuis, non
propter hoc peccare dicitur orando, quia ex-
primit deſiderium ſuum, licet imperfectum: quo
deſiderio, oſtendit ꝙ ad ſtatum talẽ venire vel-
let, ꝙ ex toto & perfecte dimitteret. Et ſic patet
quomodo ẽt ab his qui in odio exiſtunt, ſine
peccato dici poſſit. Ponitur autem iſta petitio
rationabiliter immediate poſt petitionem neceſ
ſariorum tẽporalium, & ſpiritualiũ: quia ex illis
ſpecialiter conſtituimur debitores, ſiue ad gra-
tiarum actiones, ſiue ad rõnem donorũ quæ ac
cepimus ſi bene vſi ſumus, ſiue propter faciles
tranſgreſſiones & abuſiones in eis. Secunda ibi
cum dicit.

D *Et ne nos inducas in tentationem.* Eſt ſexta petitio, in
qua petit orans liberari à malo pugnæ. Ad cu-
ius intellectum eſt notandum ꝙ triplex eſt ten-
tatio. Prima, qua tentamus. Secũda, qua aliquã-
do tentamur. Tertia eſt ſine qua præſens vita
non ducitur. Circa primã tentationem eſt ſcien
dum, quòd pluribus modis contingit nos deum
tentare; vel prouocando ipſum per contra-
rium actum; vel non credendo poteſtatem dei
Pſal. 77. Tentauerunt deum, & ſanctum Iſrael
exacerbauerunt. Vel præſumendo de ſe ad pe
tendum ſignum, Iſaiæ. 7. Non petam, & nõ ten
tabo dominum: licet Achaz ex diffidentia dixe
rit illa verba. Vel quærendo experimentum de
deo, an ſit deus, Matt. 4. Non tentabis dominũ
deum tuũ. Vel etiam dimittendo humanum cõ

ſilium, & arbitrium, & exponendo ſe periculo & pręcipio: ſecundum quem modum exponit̃ illa auctoritas Matt. 4. non tentabis, etc. exponendo ſcilicet ſe pręcipitio: et noli eſſe ſicut ille qui tentat dominum. Circa tentationẽ ſecundam eſt etiam ſciendum, ꝙ ſicut in tentatione prima cõtingit nos tentare deum pluribus modis, ita & ſecunda tentatiõe pluribus modis nos à deo tentari contingit, & ab hominibus. Et primo poteſt hoc eſſe ad accipiendum experimentum in ſcibilibus quo ad intellectũ. Vel per vniuerſalia principia artis, quibus ignoratis neceſſario ignoratur ars, ſed ſcitis non neceſſario ſcit̃: ſicut ſi quærerem tentando aliquem de grãmatica, quid eſt Nomen, acciperem ex cõmunibus experimentũ ignorantiæ, non ſcientiæ. Vel tẽtamur etiam de ſciẽtia per propria, quibus ſcitis, neceſſario ſcitur ars: ſicut ſi quærerem de congruitate, & incongruitate orationis, & locutionis: & ſic tentans, accipit experimentũ ſcientiæ, & ignorantiæ: & de tali tentatione non loquimur hic. Eſt & tentatio ad accipiendũ experimẽtum in operabilibus: & iſta eſt ad ſciendam quãtitatem virtutis: cuiuſmodi experimentum vtile eſt ad humiliationẽ, ſi parua eſt virtus in homine, & creditur eſſe magna: & ad eleuationẽ ſpei in deo, ſi magna eſt virtus in homine & credit̃ eſſe parua: & ad exercitationẽ vitæ, & exempli quo ad alios. Et his modis tentat deus, vel per flagella vel alio modo, ſicut tentauit Abraham, Tobiã, Iob, & alios huiuſmodi. Tob. 12. Quia acceptus eras deo, neceſſe fuit vt tentatio probaret te. Pſal. 25. Proba me deus, & tenta me, vre renes meos, & cor meum. ¶ Eſt & tentatio impellens ad illicitum, quando diabolus ſub ratione boni apparentis nititur inclinare cõſenſum voluntatis noſtræ ad illicitum, vel per exteriora, vel ꝑ interiora: de qua dicit Apoſtolus. 1. Tim. 3. Ne forte tentauerit vos is qui tentat. Vnde Gregor. Fideli famulo dominus cunctas hoſtis callidi machinationes inſinuat, omne quod opprimendo rapit, omne quod inſidiando circũuolat, omne quod deſperãdo frangit, omne quod promittendo decipit. Ab hac tentatione quæ eſt pugnæ, petimus vel prohibitionem ne veniat, propriæ infirmitatis cõſcii: ſicut petebat Paulus, vt diſcederet ab eo ſtimulus carnis ſuę, vt habetur. 2. Cor. 11. Vel cohibitionem cum venerit, iuxta illud. 1. Cor. 10. Fidelis autẽ deus qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet cum tentatione etiam prouentũ, vt poſſitis ſuſtinere. Vel ſubuentionẽ & confortationem in pugna tentationis, iuxta illud Eph. 6. Confortamini in domino, & in potentia virtutis eius, induite vos armaturam dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli, quoniam nõ eſt nobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſanguinẽ, ſed aduerſus principes & poteſtes, etcę. Et Pſal. 17. Diligã te domine fortitudo mea, dominus firmamentum meũ, & refugium meũ. Petimus

A ergo, nõ induci in tentationem ideſt, ne intus inducamur in tentationem, ſicut in medium laqueorum vel inimicorũ. Pſal. 31. Tu es refugiũ meum à tribulatione quæ circundedit me, exultatio mea erue me à circundantibus me. ¶ Vel poteſt aliter ſic exponi, vt ſit figurata locutio: ❨Ne nos inducas in tentationem, ideſt, ne tentationem ducas in nos, ita ꝙ tentatio veniat, ſicut tentatio vulnerans cor noſtrũ Pſal. 90. Scuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno. Vel ne inducamur à concupiſcentia noſtra in tentationem, vt abducamur ab oratione. Iacobi. 1. Vnuſquiſq; n. tentatur à cõcupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. Et in his tribus modis intelligitur ꝙ non inducat, ideſt, non permittat nos ſuperari à tentatione. Cum

B autẽ deus immittit tentationẽ, muniri debemus primo per ſcutum patientię, iuxta illud Thren. 3. Dabis eis ſcutum cordis, laborem tuũ, ideſt, dabis eis exemplum laboris tui, contra tentationem quam deus permittit. Secundo muniri debemus orando, & præcauẽdo, iuxta illud Matt. 27. Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Tertio debemus muniri fide, reſiſtendo. 1. Pet. 5. Reſiſtite fortes in fide. ¶ Tertia tentatio eſt, ſine qua præſens vita non ducitur, quæ, q̃a eſt ex nobis innata, vitari non põt. vt nõ veniat. Et ideo Apoſtolus illam nõ prohibet vt in nobis nõ ſit, vt habetur. 1. Cor. 10. Tentatio vos non apprehendat niſi humana. Quę non ſine

C fructu nobis à deo permittitur, quia eſt via exercendæ virtutis. Iudicium. 3. Hæ ſunt gẽtes quas dominus dereliquit vt erudiret in eis Ieruſalẽ, & omnes qui non nouerant bella Chananæorum, etcę. Ita & de motibus tentationum dici poteſt. Aliquando verò nomine tentationis ſine qua præſens vita non ducitur, ipſa peccata venialia intelliguntur. Et iſta dimittuntur per orationẽ dominicam, vel per aſperſionẽ aquæ benedictæ, vel per benedictionẽ ſummi Pontificis, vel per viſionem corporis Chriſti, & huiuſmodi, vt dicit Auguſtinus. Tertia & vltima, ibi, cum dicit.

Sed libera nos a malo. Vbi liberati à malo culpæ, & muniti cõtra malum pugnæ, petimus amotionem mali pęnæ. Circa quod eſt notandum, ꝙ

D huiuſmodi malum eſt triplex. Inferni, Purgatorii, & Mundi. ¶ Primum malũ pęnæ, vt inferni, eſt malum peſſimũ propter tria: primo propter ęternitatem: ſecundo propter acerbitatẽ: tertio, propter multiplicitatem. De primo, Matth. 25. Ite maledicti in ignem ęternum. De ſecundo, Matth. 13. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. De tertio, Pſal. 10. Ignis, & ſulphur, & ſpũs pcellarum pars calicis eorum ¶ Secundũ malum, vt malum Purgatorii, eſt grauiſſimum, quia eſt improportionatum viribus noſtris. Nullum enim malum eſt in mundo, quod illi comparari poſſit. Aut dicitur grauiſſimum, propter acerbitatem, maxime cum agat in eſſentia animę immediate.

diate. Quæ cum ſit ſimplex, tota patitur ſecun-
dum ſe totam. virtute diuinæ iuſtitiæ iudicantis.
Et in hac purgatorii pęna cremabuntur lignũ,
fęnum, ſtipula. ſicut dr̃. 1. Cor. 3. Vniuſcuiuſq;
opus quale ſit ignis probabit. Lignum dicũtur
peccata mortalia tecta hic per miſericordiam, et
quaſi cõmunita per contritionẽ: ſed pęnitentia
non perfecta, purgabuntur ibi. Fęnum dicunẽ
venialia ſuborientia ex carnalibus cõcupiſcẽtiis,
ſine quibus vita pñs non ducitur. Stipula verò
dicũtur peccata venialia ſpiritualia, ſicut motus
leues vanæ gloriæ, vel iræ, & huiuſmodi: quæ
propter ſui adhęrentiam, etiã cum habente cha
ritatem, tranſeunt. Pſal. 65. Tranſiuimus per
ignem, & aquam, ſcilicet, purgatorii, & deduxi-
ſti nos in refrigerium. ¶ Tertium eſt malum cõ-
muniſſimum, ſcilicet, mundi, quo omnes inuol-
uimur, à quo prouenit nobis multiplex miſeria-
rum modus, iuxta illud Iob. 13. Homo natus
de muliere breui viuens tempore, repletur mul
tis miſeriis. ¶ A primo malo liberamur per con-
tritionem, quia ſtatim per contritionem ę terna
pęna cõmutatur in temporalẽ, iuxta illud Pſal.
84. Eruiſti animam meam ex inferno inferiori.
¶ De ſecundo liberamur in confeſſione virtute
clauium: ſi tamen arbitrium ſacerdotis nõ erret
in compenſatione pęnæ purgatorię in pręſen
tem: quam facit ſacerdos ex auctoritate bono-

A rum, & excellentium operum congregatorũ
ex meritis Chriſti, & aliorũ ſanctorum, qui fece
runt opera ſupererrogationis ſub clauibus ec-
cleſiæ, quaſi in triclinio: ſecundum quem mo-
dum, ſuſcitatum dedit Lazàrum ſoluendum di-
ſcipulis, vt habetur Ioan. ii. Et Dan. 3. Eripuit
nos ab inferis, & ſaluos nos fecit de manu mor-
tis, & liberauit de medio ardentis flammę. ¶ A
tertio malo liberamur in morte, quando à miſe
ria tranſimus ad gloriam, iuxta illud Rom. 8.
Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptio-
nis in libertatem gloriæ filiorũ dei. Et Pſal. 24.
Libera deus Iſrael ex omnibus iniqtatibus ſuis.
B Et Pſal. 123. Laqueus contritus eſt, & nos libe-
rati ſumus. ¶ Notandum eſt aũt ꝙ litera Chry-
ſoſtomi eſt (Libera nos à pernicioſo) ſecundum
quem modum legendo, intelligitur iſta petitio
de Diabolo impugnante, qui propter abundã
tiam malitiæ ſic vocatur. Et ſecundum iſtam lite
ram, videtur hæc petitio dependere à præcedẽ
te, quæ eſt de tentatione. Vltimo additur ab Ec
cleſia ſupplicibus votis.
Amen. Vbi confirmantur omnia quę in hac ora
tione dominica ſunt quæſita: & à deo quærĩt vt
in veritate omnia fiant. Dicitur ergo (Amen) i.
ita veraciter fiat, ita nobis concedat deus. Et in
hoc terminatur ſententia orationis Dominicę,
de qua ſit laus dño noſtro Ieſu Chriſto.

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Primatis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

Expoſitio in Salutationem Angelicam, videlicet, Aue Maria, Gratia plena.

Ab eodem fratre Auguſtino de Monte Ilcino emendata & edita.

AVE. Poſtquã expoſuimus orationem Dominicam, volumus etiam declarare ſalutationẽ angelicã, videlicet, Aue Maria gratia plena. Quæ diuidit̃ in quatuor partes prĩcipales. Quarum primam dixit Angelus, qñ beatam virginẽ ſalutauit, vt legit̃ Luc. 1. Quæ eſt illa (Aue gratia plena dñs tecũ, benedicta tu in mulieribus.) Secundã fecit Eccleſia, ſcilicet, Maria, beatã Mariam proprio nomine ſalutando, quã non ſalutauit proprio nomine Angelus. Tertiã ptem fecit Elizabeth, vt Lucæ. 1. hr̃, & eſt illa: Et bñdictus fructus ventris tui. Quartam, & vltimam partem etiã addidit Eccleſia, ibi, cum dr̃: Ieſus, ſancta Maria mater dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & ſemper, Amen. Quatuor ergo fiunt principaliter in iſta ſalutatione. In prima parte ſalutatur virgo Maria. In ſecunda parte ſalutatur nominatim. In tertia, magnificatur à magnitudine fructus ventris ſui. In quarta & vltima, tanq̃ aduocata & mediatrix peccatorum apud filium, inuocatur in auxilium noſtrum.

Circa primã partẽ, duo facit Angelus. Primo ſalutat ipſam virginem, illam cõmendando per amotionem oĩum imperfectionum: quã & nos ipſius exẽplum ſequuti, quotidie ſalutare debemus. Secundò narrat illius priuilegia & gratias, per quas facta eſt digna, vt ab angelis ſalutetur, & honoretur. Secunda ibi, Gratia plena. Dicit ergo primo illam ſalutando (Aue) ideſt, ſine ve, ſine culpa, & abſq; omni imperfectione. Ad cuius ſalutationis clariorem intelligentiam eſt notandum, ꝙ Eua poſtq̃ tranſgreſſa eſt legem dei,

A & diabolo conſulenti conſenſit, ꝙ culpam contraxit, & peccati maculam: & ideo non erat digna vt ab angelis ſalutaretur, cum dñi omnium angelorum præceptum violauerit: ſed magis merebatur punitionem peccati ſui, & audire à dño, & ab Angelis eius, Ve, & non Aue. Ita & Adam, quia magis Euam audire voluit q̃ deũ, & fructum vetitum manducauit, dei & angelorũ amicitiam perdidit, & non ſolum ab angelis nõ fuit ſalutatus & honoratus, ſed ſua culpa cũ tota poſteritate de Paradiſo terreſtri eiectus fuit, ſecundum illud Gen. 3. Emiſit eum dñs de paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Eiecitq; Adam, & collocauit añ paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeũ gla-
B dium, atq; verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ. Culpa etiã iſtorum eſt factum, vt oẽs homines in ira dei naſcerẽtur, iuxta illud Apoſtoli Eph. 2. Eramus natura filii iræ. Et ideo nõ ſolum indigni vt ſalutaremur à deo, & ab angelis eius, ſed propter illam culpam eramus digni cõminationibus, iuxta illud: Væ væ habitantibus in terra. Et digni pęnis, ſecundum illud Apoſt. Rom. 5, Sicut per vnum hominẽ peccatum introiuit in mundum in quo oẽs peccauerunt, & per peccatum mors; ita in oẽs homines mors pertranſiit. Stipendia. n. peccati, mors, vt dr̃ Rom. 6. Virgo verò glorioſiſſima, cùm ſingulari priuilegio dei quo fuit præuenta añquã naſceretur (quia in utero fuit ſanctificatà, & ab
G omni peccato immunis facta) de illo antiquo ſerpẽte victoriam reportauerit, iuxta illud, Ipſa conteret caput tuum, inuẽta eſt digna, vt illam angeli ſalutarẽt, & vt reginã cęlorum, ab omni peccato mundam, dei patris ſponſam, filii matrem, habitaculum ſpiritus ſancti, qñq; ſup choros angelorũ exaltandam, honorarent. Vñ legitur apud Luc. 1. Et ingreſſus Angelus ad eã, dixit, Aue. In qua ſalutatione, tria cõmendãtur in hac beata virgine. Primo, quia angelis fuit dignior, vñ ab illis eſt ſalutata, & honorata. Secũdo, quia ita dignior fuit angelis, vt caruerit omni ve inter alias mulieres. Tertio, quia quaſi omnium virtutum facta erat triclinium. Circa primum notandũ ꝙ angelus homini põt comparari tripliciter. Vel ratione finis & beatitudinis,
D & ſic ſunt ęquales, quia homines aſſument̃ ad gloriam angelorũ, iuxta illud Lucæ. 20. Qui digni habebuntur ſeculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neq; nubent, neq; ducent vxores, neq; vltra mori poterunt: æquales. n. angelis ſunt, & filii ſunt dei, cum ſint filii reſurrectionis. Vel poteſt comparari ſecũdum naturam: & ſic angelus eſt nobilior, quia intellectus nr̃ tenet infimum gradum in genere intelligentiarum. Et de Chriſto ſm aſſumptam humanitatis naturã dr̃ in Pſal. 8. Minuiſti eum paulominus ab angelis. Tertio modo põt cõparari quantũ ad aliquas prærogatiuas, & gratias: & ſic homo, & pręſertim beata virgo, omnibus angelis dr̃ eſſe maior:

& maxime

& maxime quia ex ſpeciali prærogatiua, vt dicit A
Apoſt. Heb. 2. Nuſq̃ angelos apprehendit, ſed
ſemen Abrahæ apprehendit. Vnde patet ꝙ me
rito eſt ab Angelo ſalutata, & honorata, cũ nũ-
quã legatur ꝙ antea aliã creaturã angeli ſaluta-
uerint, & honorauerint, quia ipſa oĩbus creatu-
ris dignior eſt inuenta, cuius dignitates, & priui-
legia clarius apparebunt in proſequendo hãc
ſalutationem Angelicã. ¶ Circa ſcdm eſt notan-
dum ꝙ triplex eſt ve, ſine quo fuit beata Virgo.
Primũ n eſt, ve corruptiõnis & pudoris. Secun-
dum eſt, ve cõcupiſcentiæ & libidinis. Tertium
eſt, ve pęnalitatis partus. Et ab omnibus his ve,
beatiſſima virgo fuit liberata. Primo fuit libera-
ta à ve corruptionis & pudoris, quæ per ſexuũ
accidit cõmixtionem, quia inuiolatã ſemp tenuit B
virginitatem ante partum, in partu, & poſt par-
tum. Iſaiæ. 7. Ecce virgo concipiet & pariet filiũ.
Et Luc. 1. dixit beata virgo ad Angelum, Quo-
modo fiet iſtud qm̃ virũ non cognoſco? hic eſt,
ſubintelligendum, neq; me cogniturã voui. Et
Angelus dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperueniet
in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi; ideo qđ
naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei. Et
ad Ioſeph. Matt. 1. Quod. n. in ea natum eſt, de
Spiritu ſancto eſt. Hęc fuit tabula lapidea ſine
ſtylo ſcripta, Exod. 32. Hæc virga Aaron ger-
minãs ſine pluuia, Num. 17. Hęc deniq; fuit por
ta illa de qua legitur Ezech. 44. Porta hęc clau
ſa erit, & non aperietur, & vir non intrabit per
eam, qm̃ dominus deus Iſrael ingreſſus eſt per C
eam, eritq; clauſa principi. Secundo fuit libera-
ta à ve libidinis, & concupiſcentiæ, ſeu ab omni
peccati fomite; quod oĩum malorum eſt ſemina
rium, iuxta illud Prou. 9. Sapientia ædificauit ſi-
bi domum, ſupple. ſingulariter illam purificãs
ab omni fomite peccati, vt idonea eſſet habita-
tio cęleſtis regis: quod nõ eſſet, ſi venti peccato-
rum, & aquę iniquitatum irruere poſſent in do-
mum illam, & ipſa poſſet peccare. Ad cuius in-
telligẽtiam clariorem eſt notandũ, ꝙ fomes pec
Aeg. de pc̄cō orig. cap. 1. cati à ſanctis, vt patet per Auguſtinum in lib.
de Baptiſmo paruulorum, quinq; nominibus
appellatur. Primo dicit̃ fomes peccati, vt eſt in
nobis quædam corruptela, & pronitas ad pec- D
candum. Secundo, concupiſcentia, quia eſt ha-
bilitas ad cõcupiſcendũ quæ non conueniunt.
Tertio dr̃ lex membrorũ, prout vires inferiores
rebellauerunt ſuperioribus: quibus caro vtitur
contra ſpiritum. Quarto dr̃ languor naturę, p
quanto primus homo fuit in naturalibus vulne
ratus, & illud vulnus trãſiuit in poſteros. Quin
to dr̃ tyrannus, quia hoĩem ſpoliauit gratuitis:
tyranni nãq; ſemper eſt ſpoliare ſibi ſubiectos.
Hęc autẽ omnia, vt ſecundo ſniarũ dr̃, quia ex
peccato originali tanq̃ ex radice peſſima oriun
tur, & peccatum originale, ſm cõem legem, cõe
eſt omnibus filiis Adę, ſm illud Apoſt. Per vnũ
hominẽ peccatũ introiuit in mundum, in quo
oẽs peccauerũt; ideo in omnibus inueniuntur

filiis Adæ cõia eſſe. In omnibus. n. hominibus
ſm legem cõem, ſunt omnia iſta, fomes peccati
concupiſcentia, lex mẽbrorũ & carnis, languor
naturæ, & tyrannus. In Chriſto aũt, quia immu
nis fuit ab omni peccato, ſiue actuali, ſiue origi
ginali (iuxta illud Ioã. 14. Venit princeps mun-
di huius, & in me non habet quicq̃) nulla fuit
poſſibilitas peccati, nullus fomes, nulla concu-
piſcentia, aut languor, aut membrorũ lex, vel ty
rannus. Item in hac virgine benedicta, quia ab Aeg. quodl. 6. q. 20.
omnibus actualibus peccatis fuit libera, & ab
originali in quo cõcepta fuerat, fuit in natiuita-
te ſanctificata, ſm illud Cant. 4. Tota pulchra
es amica mea, & macula nõ eſt in te: rõnabiliter
dr̃, ꝙ talia inuenta nõ ſunt, ſed ꝙ ipſa fuit libera
ab omni ve, & ſpãliter à ve concupiſcentiæ, &
libidinis. Et hæc eſt cõis ſanctorũ ſnĩa, ꝙ in hac
virgine glorioſa, peccati fomes, aut penitus ex-
tinctus, aut ligatus fuerit, ita vt nõ poſſet illam
inclinare cõtra rectum rõnis iudiciũ in quem-
cũq; peccati actum, vel leuem motum inordina
tum, aut externũ, aut internũ. Vnde vere de ea
dr̃ Cant. 6. Pulchra es amica mea, quantum ad
exteriora: & ſuauis, & decora ſicut Ieruſalem. i.
ſicut viſio pacis, cuius pulchritudo ẽt in confir-
matione bonorũ conſiſtit, quantũ ad interiora.
¶ Tertio fuit libera à ve pęnalitatis partus. Eu ę
enim poſt primã pręuaricationem dictum fuit.
Gen. 3. Multiplicabo ęrumnas tuas, & concep-
tus. In dolore paries filios. Hęc aũt, vt dr̃ Lu-
cæ. 2. Peperit filium ſuũ primogenitum, & vni-
genitum, cuius partus multiplicati non ſunt: &
pãnis eũ inuoluit, quia dñm in gaudio, & exul-
tatione, abſq; vllis doloribus partus, mundo ge
nuit Saluatorem, & ipſum quem genuit, hilari
ter adorauit. ¶ Quod autem ipſum ſine dolore
genuerit, triplex cauſa aſſignari poteſt, vt prima
ſit ipſa proles: ſecunda, virgo ipſa parturiens:
tertia, ſumus nos, pro quibus dei filiũ parturiuit.
¶ Prima cauſa dr̃ ipſa proles, quia credendũ nõ
eſt ꝙ ille qui cunctos ſanare venerat, ꝙ virgini
matri in ſua natiuitate dolorem inferret. Venit
enim quærere, & ſaluum facere qđ perierat, iux
ta illud Lucę. 19. Ipſe dolores noſtros tulit, &
languores noſtros portauit, Iſaiæ. 53. ¶ Secũda
cauſa dr̃ ipſa beata virgo, quia non erat rõnabi
le, ꝙ quæ ſine peccato concupiſcentiæ genuit,
dolorem in partu ſentiret. Matth. 1. Quod. n. in
ea natũ eſt, de ſpiritu ſancto eſt. ¶ Tertia cauſa
dicimur nos, pro quibus illa peperit Saluato-
rem: quia ſic fieri oportebat, vt à nobis tolleret̃
omnis triſtitiæ ſuſpirio, & ſemper gauderemus
in illo, in cuius natiuitate Magi, & Paſtores ga-
uiſi ſunt, & Angeli annunciauerunt gaudium
in vniuerſo mundo, iuxta illud Lucæ. 2. Ecce
euangelizabo vobis gaudium magnum, quod
erit omni populo, quia natus eſt vobis Salua-
tor mundi. Et Phil. 4. Gaudete in dño ſemper,
iterũ dico gaudete. ¶ Circa tertium in quo dr̃,
ꝙ ideo ab Angelis fuit ſalutata & honorata, ga

omnium virtutũ triclinium inuenta eſt, triplex virtus in hac virgine benedicta ad præſens cõmendari põt. Primo, virtus fidei. Secundo, virtus virginitatis. Tertio, virtus humilitatis. Circa primã virtutem dici põt ꝙ fides virginis glorioſæ in tribus excellit fidem omnium viatorũ. Primo, quia fuit generalior. Secundo, fuit clarior. Tertio, fuit conſtantior. ¶ Primo fuit fides eius generalior fide omniũ viatorum, quia oẽm veritatem cõprehendit. Vnde Hieronymus in ſermone de Aſſumptione, de illa dicit: Ipſa eſt ſola quę nos poſt deum cõfert omni veritati. Et Eccleſia de ea canit, Gaude Maria virgo, cunctas hæreſes ſola intermiſti in vniuerſo mũdo: quod dici non põt de alio viatore. Quid.n. de veritate, & de deo non credebat, & cognoſcebat, quæ in ſe dei ſapiẽtiam latentem cõtinebat, & primam omnium veritatẽ? Secũdo ideo eius fides dr̃ clarior, quia clarius omnibus credenda cognouit per internã patris, & filii, & ſpũs ſancti inſtructionem. Omnia.n. credẽda, & pręſertim myſterium ſuæ incarnationis, & humanę redemptionis, Chriſtus in ſuo ſecretiſſimo pectore, ſic aperuit, vt ei tãdem nota eſſent, & ſibi, ſm claram cognationẽ. Vñ Lucę. 1. Mariæ angelum interroganti, Qũo fiet iſtud qm̃ virũ nõ cognoſco? Rñdit Angelus: Spũſſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obũbrabit tibi. Ideſt, Pater, Filius, & Spũſſanctus, iſta omnia tibi facient clariora, q̃ cuicũq; creaturę, etiam ipſis angelis ſint nota. Tertio fuit conſtantior in perſeuerando, quia in nullo vitæ ſuæ momento titubauit in fide, iuxta illud. Eccl. 1. Gñatio præterit, gñatio aduenit, terra vero in ęternum ſtat. Generatio præterit. i. plurimi Apoſtolorũ defecerunt a fide, aut oẽs titubarunt in tpe paſſionis. Generatio aduenit. i. conuerſi ſunt ad fidem Cẽturio, Latro, Magdalena & alii. Terra aũt. i. Virgo Maria, quæ terra appellatur, iuxta illud Pſal. 84. Benedixiſti dñe terram tuam: Et illud Iſaiæ. 45. Aperiatur terra & germinet Saluatorem; in ęternũ ſtat, quia fidem immobiliter tenuit vſq; in finem vitæ ſuæ. Adeo vt merito ab Elizabet de hac fide, generaliori, clariori, & firma, fuerit laudata, & cõmendata, ſm illud Luc. 1. Beata quæ credidiſti, vſr omnia, clare, abſq; dubio, & firmiter, ſine titubatione, quia perficiẽtur omnia quæ dicta ſunt tibi a dño. Scd̃o fuit in ea virtus virginitatis, de qua virginitate ꝓp tria laudari meretur. Primo quia perfectiorẽ ſtatum in quo deo ſeruire poſſet, elegit, iuxta illud Apoſt. 1. Cor. 7. Qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Secundo põt cõmendari rõne modi, quia voto vouit, & cõſeruauit dño virginitatem ſuã, vnde maius meritum hr̃ q̃ ſi ex pręcepto virginitatem ſeruaſſet. Vnde Lucę. 1. dixit ad Angelum: Qño fiet iſtud qm̃ virum nõ cognoſco. i. neq; cognoſco, neq; me cogniturã diſpoſui? Et Matth. 19. Beati qui ſe caſtrauerunt ꝓp regnũ

Aeg. quodl. 2. q. 2.

A cęlorum. ¶ Tertio, laudari meretr̃ rõne perſeuerantis exhibitionis, quia vſq; ad vltimum ſuę vitæ, & corpore, & mẽte, virgo permanſit: cui nõ fuit par, neq; viſa eſt hẽre ſequentem, quæ ſine exemplo placuit dño nr̃o Ieſu Chriſto. ¶ Tertio principaliter, põt in ea cõmendari virtus humilitatis. Tripliciter.n. poteſt in ea laudari humilitas. Primo, quia fuit humilis in corde. Secũdo, quia fuit humilis in verbis. Tertio, quia fuit humilis in operibus. Primo laudari põt de cordis humilitate, qa omnia ſua bona ex corde cognouit ſe non habere ex ꝓpriis meritis, ſed ex miſericordia dei. Vnde dixit Lucæ. 1. Magnificat anima mea dñm, & exultauit ſpũs meus in deo ſalutari meo, quia reſpexit humilitatem an-
B cillę ſuæ, ecce enim ex hoc beatã me dicent omnes gñationes, etcę. Vbi gloſa dicit: Totum interioris animi affectum in agendis gr̃arum laudibus offero: totum qd̃ viuo: totum qd̃ ſentio: quod diſcerno, in eius magnitudine contẽplanda, & eius præceptis obſeruandis impẽdo, etc. Et Beda: Nihil ſuis meritis tribuit, quæ totam ſuã magnitudinem ad illius donum refert, qui eſſentialiter potens, & magnus exiſtens, fideles ſuos de paruis, atq; infirmis, fortes cõſueuit facere, atq; magnos. Secundo, fuit humilis in verbis: & ita humilis, vt vbicunq; inueniatr̃ locuta, (vt ait Benardus) de humilitate totus conſtat ſermo. Locuta angelo eam vt dominã ſalutanti, ait: Ecce ancilla dñi, fiat mihi ſm verbum tuum.
C Luc. 1. Dum quoq; patrem magnificat, Elizabeth præſente, ait: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Dum filiũ dolens quærit, ſponſum ſuũ ſe valde inferiorẽ ſibi anteponit. Ait.n. Lucæ. 2. Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Dũ iteratò in Cana Galileæ filium affatr̃ pro vino, vt confuſionẽ nubentium præueniret rogatura, nõ vt mater filio imperauit, nõ importunas pręces porrexit; ſed voluit humilis ancilla rogare nõ audens, tm̃ defectum inſinuat dicens, Ioã. 2. Vinum non hñt. Tertio fuit humilis in operibus. Vnde legitur Luc. 1. Vt diſceſſit angelus ab ea, abiit Maria in montana cum feſtinatione, in ciuitatem Iuda, & intrauit in domum Zachariæ, & ſalutauit Elizabeth, q̃q; illa eſſet maior.
D Apud quam cũ manſerit quaſi tribus mẽſibus, vt quę ꝓp officium venerat (vt dicit Ambroſius ſuper Luca) officio inhæreret, non eſt dubitandum in illo tpe mundi dominam, vilioribus ſeruitiis, cum ſumma humilitate fuiſſe cognatę ſuę famulatam. Cum igitur corde, verbo, & opere fuerit humilis, congruẽtiſſime cum Auguſtino dicere poſſumus: O verè Mariæ beata humilitas, quæ deum hominibus peperit, vitã mortalibus dedit, cęlos innouauit, mundũ purificauit, paradiſum aperuit, & omnium animas fidelium ab inferis liberauit. O verè glorioſa Mariæ humilitas, quæ porta cęli efficitr̃, ſcala dei cõſtituitr̃. Facta eſt certe Maria ſcala cęleſtis, ꝑ quã Chriſtus deſcendit ad terras. Deinde cum dicit.

MARIA. Ponit̃ ſc̃da pars principalis, quam fe A
cit eccleſia: & interponit̃ inter verba angeli, an-
te completionem partis primæ. In qua. poſtq̃
in primo verbo ſalutationis angelicæ eſt cõmē
data virgo Maria per amotionem omnium ma
lorum ab ipſo angelo: cõmendatur, & honorat̃
ab eccleſia ex nomine ſuo proprio, qđ eſt (Ma-
ria). Quod nomen ſemper cum nomine filii ſui
dñi noſtri Ieſu Chriſti, nobis in ore reſonare
debet, quia ſicut de nomine filii eius dicit Ioel,
Ioel. 2. Qui inuocauerit nomen dñi, ſaluus erit: Ita &
de nomine huius Virginis glorioſæ, piè, & rõ-
nabiliter credi debet. Si. n. in nomine filii dei qc-
quid petimus accipiemus à patre, ſm illud Ioã.
16. Vſq; modo nõ petiſtis quicq̃ in noĩe meo,
petite, & accipietis: q̃uo & in nomine beatę vir B
ginis petendo, & illam, quę mater eſt dei, pro-
prio nomine inuocando, & honorando, nõ ac
cipiemus? Hoc autem patere poteſt ex eo qđ in
perſona ipſius dr̃ Eccl. 24. In me omnis ſpes vi-
tæ, & virtutis. Quod de ipſius nominis inuoca-
tione põt intelligi. ¶ Hoc autẽ nomen, poſt no
men filii ſui cõuenientiſſimè dr̃, ꝙ ſit nomen ſu
per omne nomen, vt dr̃ Phil. 2. Quod triplici-
ter ꝓbare poſſumus. Primo rõne terribilitatis.
Secundo rõne dulcedinis. Tertio rõne ſibi ex-
hibitæ venerationis, & reuerentiæ. ¶ Primũ dr̃
hoc nomen Maria, poſt nomen filii ſui, nomen
ſuper omne nomen, rõne terribilitatis: qa ſicut
in nomine terribili, & tremendo Ieſu eiiciuntur
Dęmonia, & aduerſa omnia, ſm illud Marci. 16. C
In nomine meo dęmonia eiiciẽt, linguis loquẽ-
tur nouis, ſerpentes tollent, & mortiferum ſiqd
biberint, nõ eis nocebit, etcę. Ita & poſt hoc no
men, in nomine beatæ Marię virginis omnia eii-
ciunt̃ aduerſa, neq; aduerſus eã portæ inferni
ſtare poſſunt, cum ipſa inferni principis caput,
(per eum quem in corpore geſſit) contriuerit,
iuxta illud quod dr̃ Gen. 3. Ipſa conteret caput
tuum. Et ita terribile eſt hoc Mariæ nomen, vt
dęmones illud ſuſtinere non poſſint, ſed ipſum
audiendo, cum tremore, & dolore clamãt illud
Canticorũ. 6. Terribilis vt caſtrorũ acies ordi-
nata. ¶ Scđo dr̃ poſt nomen filii, nomen ſup om-
ne nomen, rõne dulcedinis: quia materno noĩe
nihil eſt dulcius. Vñ canit eccleſia de ipſius dul- D
cedine, O clemens, O pia, O dulcis virgo Ma-
Cant. 2. ria. Et in Cãticis dr̃. Vox. n. tua dulcis. Quod ſi
dulcis eſt vox beatæ virginis, & cum dulcedine
auditur à nobis, q̃uo non eſt dulce, & affectuo-
Serm. q incipit ſum nomẽ ipſius? Vnde dicit Bernardus: Sicut
Signũ magnũ. nomẽ Ieſus eſt mel in ore, in aure melos, in cor
de iubilus: ſic & nomen Mariæ. ¶ Tertio etiam
dr̃ ſuper oẽ nomen, poſt nomen filii, rõne ſibi
exhibitæ reuerentię, & venerationis: qa ſicut in
noĩe Ieſu omne genu flectit̃, cęleſtiũ, terreſtriũ,
& infernorũ, vt dr̃ Phil. 2. & omnes ipſum ado-
ratione latria colunt, & adorant: ſic in nomine
Mariæ omne genu flectit̃, & omnes illam ado-
rant, & ſi non adoratione latria, qua ſolus ado-

A ratur Deus, adoratione tamen hyperdulia, cũ
tamen ſancti alii ſola dulia venerẽtur adoratio-
ne. ¶ Poſſumus etiam addere, ꝙ ſicut de nomi- Cant. 1.
ne ſponſi legitur, Oleum effuſum nomen tuum:
ſic & nomen beatæ Virginis oleũ effuſum dici
põt. Nomẽ. n. ſponſi dr̃ oleum effuſum ꝑꝑ tria,
primo qa ad ſimilitudinẽ olei lucet. Scđo, quia pa-
ſcit. Tertio, quia vngit. Primo lucet prędicatũ,
iuxta illud Ioan. 1. Erat lux vera quæ illuminat
oẽm hominẽ venientẽ in hunc mundũ. Et Ioã.
8. Ego ſum lux mundi. Scđò paſcit in verbo, et
in ſacro ſuſceptum, ſm illud Matt. 4. Nõ in ſolo
pane viuit homo, ſed in omni verbo qđ ꝓcedit
de ore dei. Et Ioã. 6. Ego ſum panis viuus, q de
cęlo deſcẽdi, ſi quis mãducauerit ex hoc pane,
B viuet in ęternũ. Tertio vngit inuocatũ, & lenit,
Actorũ. 4. Non eſt aliud nomen ſub cęlo datũ
hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri. Et
Ioel. 2. Quicũq; inuocauerit nomẽ dñi, hic ſal-
uus erit. ¶ Sic & nomẽ virginis Mariæ oleũ effu
ſum dr̃: quia ſm largiſſimã effuſionem ꝑ ſuũ no
men nobis cõicant̃ beneficia dei: qđ melius ap-
parebit ſi ipſius nominis interpetrationes conſi
deremus. Interpetrat̃. n. primò ſtella maris illu- Mariæ nominis interpetatio.
minans & illuminata. Scđo interpetratur domi-
na. Tertio, amarũ mare. In quibus omnibus in-
terpetrationibus apparet, q̃uo nomẽ huius be
nedictæ Virginis tanq̃ oleum in nos effundat̃,
vt congruentiſſime oleum effuſum ſit dictum.
Circa primam interpetrationem eſt notãdum,
C ꝙ cùm ſtella ſit à ſole illuminata, & per lumen
ſuſceptum à ſole, ſit illuminans alia, licet vna ſit
ſtella: ita & ſi virgo Maria interpetretur ſtella
maris illuminatrix, & illuminata, vnam tamen
diximus interpetrationem: quia ipſa eſt ſtella il-
luminata à Chriſto filio ſuo, qui eſt ſol iuſtitię,
vt canit de illo Eccleſia: & illuminat peccato-
res, quia non ſolum oſtendit eis Ieſum, ſecun-
dum quod ab ea petit eccleſia, quando dicit,
Et Ieſum benedictum fructum ventris tui no-
bis poſt hoc exilium oſtende: ſed & mundo lu-
cem attulit, quando edidit Saluatorẽ. ¶ Cõmẽ
datur autẽ in hac virgine, cum dr̃ ſtella maris, tri
plex dignitas. Primo luminoſitatis abundan-
tia, quando dicit̃; illuminata. Secundo, abun-
D dantiã charitatis, in eo quod dicitur illumina-
trix. Tertio, excellentiſſima eius perfectio & glo
ria ſuper oẽs ſanctos, in eo ꝙ non quæcũq; ſtel
la dicitur, ſed ſingulariter ſtella maris interpe-
tratur. ¶ Primo cõmendatur in illa abundantia
luminoſitatis in eo quòd dicitur illuminata, qa
ſingulari gratia illuminata fuit maiori lumine q̃
quæcunq; alia creatura. Ad cuius euidentiã no
tandum, ꝙ deus dicitur lux, & ſancti lux appel
lantur, aliter tñ & aliter: quia deus dicitur lux tã
tum illuminans, & nullo modo illuminata, ſm
illud primę Ioã. 1. Deus lux eſt, & tenebrę in eo
nõ ſunt vllę. Item, Erat lux vera, quæ illuminat
oẽm hominẽ venientem in hũc mundũ: ſancti
vero & angeli licet dicant̃ lux illuminans, dñr

etiā lux illuminata, quia à deo ſuſcipiunt lumen ſuum. Vnde de Angelis legiť Pſal. 103. Qui facit angelos ſuos ſpūs, & miniſtros ſuos flāmam ignis. De hominibus autē dř (et præſertim de his in quibus ſplenduit lumen fidei cuiuſmodi fuerunt Apoſtoli) Matt. 5. Vos eſtis lux mundi. Et ad Eph. 5. Eratis aliqñ tenebrę, nunc autem lux in dño. Et 1. Theſ. 5. Oēs vos filii lucis eſtis & filii dei. Licet autē oēs angeli dei, & homines ſancti dicanť lux, & illuminati à deo: tñ vnus angelus magis alio eſt illuminatus, & ſupiores ſunt illuminati magis quàm inferiores. Simili modo & ſancti: vnus. n. alio eſt clarior, & maius lumen accepit q̄ alius, iuxta illud Apoſtoli 1. Cor. 15. Differt ſtella à ſtella in claritate. Cum ergo dř in eo ꝙ Maria interpetrať illuminata, intelligiť abundantia luminoſitatis in ea, hoc eſt, qa ipſa eſt lux immediata ipſi ſummæ & æternæ luci: & rōnabiliť debet credi ꝙ lux ſit dignior, purior, pulchrior, & abūdantior, q̄ de quacūq; alia creatura dici poſſit. Ipſa. n. eſt lux illa lucida, & leuis, de qua dicit Iſaias. 19. Ecce dñs aſcendet ſuper nubem leuem, & ingredietur Aegyptū. i. ingredietur in hunc mundum per carnis aſſumptionem ex hac beatiſſima virgine. De ea etiam intelligiť illud Apoc. 12. Mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim: & in vtero habens. Ex quibus eſt manifeſtum quanta lucis abundantia illuminata fuerit, inferius à Sole & Luna, ſuperius à ſtellis & angelis, & interius ab eo quem habebat in vtero, qui (ſm illud Ioan. 1.) erat lux vera, quæ illuminat oēm hominē venientē in hunc mundum. Et iuxta illud Apoſt. 1. Tim. 6. lucem inhabitat inacceſſibilem. ¶ Secundo cōmendať in ea abundantia charitatis, in eo ꝙ dř illuminatrix, quia credi debet, ꝙ ſicut eſt illuminata ſup oēs creaturas, & mater eſt pietatis & miſericordię, ita ſuper oēs creaturas nobis miſericorditer lumen influit. Vnde rectè de ea poteſt interpetrari illud Eccl. 24. Ego feci in cęlis vt oriretur lumē indeficiens: quia ipſa ſua humilitate Chriſtum veram lucē à cęlis in terram perduxit. Et quaſi aurora valde rutilans (vt eccleſia canit) de ſe ipſa ſolem illum produxit, & mundo parturiuit, qui illuminat omnia. Et ſicut ex abundantia charitatis & gratię dñi noſtri Ieſu Chriſti, & de plenitudine eius nos oēs accepimus gratiā pro gratia & abundantiorem lucem q̄ meruerimus: ita dicere poſſumus ꝙ in eo ꝙ Maria dicta eſt illuminatrix, tanta denotatur eius abundantia charitatis qua nos illuminat, vt de plenitudine & abundantia ſuæ lucis & gřę oēs accipiamus. Vñ Ber. dicit, Oībus oīa facta eſt, ſapientibus & inſipiētibus copioſiſſima charitate debitricem ſe fecit, oībus miſericordię ſinum aperuit, vt de plenitudine illius accipiant vniuerſi. Captiuus redēptionē, ęger curationē, triſtis cōſolationē, peccator veniam, iuſtus gřam, angelus lętitiam etc. ¶ Tertio, in ea ꝙ ſinguliť dř ſtella maris, denotať

Ser. de B. virg. ſupra illud Apocal. 12. Signū magnū.

A excellentiſſima eius perfectio & gloria ſup oēs ſanctos: quia ipſa poſt ſolem iuſtitiæ Chriſtum, prima eſt ſtella, & omnibus clarior, quæ in hoc mari magno & ſpacioſo, in quo ſunt reptilia quorum non eſt numerus, neceſſario eſt ſuper oēs alias eleuata: micans eſt meritis, & illuſtrans exemplis: meritis ſuper oēs, & orōnū ſuffragiis, adiuuat laborantes: & exemplis vitæ perfectiſſimæ dirigit deuiantes. Vnde Eccleſia canit; Cuius vita glorioſam lucē dedit ſeculo. Hanc ſuā ipſius excellentiſſimā perfectionē aperuit ipſa virgo benedicta in ſuo Cantico, cum dixit Magnificat anima mea dñm, etcę. Quia fecit mihi magna qui potens eſt. Magna autem mihi fecit, B quam matrem nō tñ ſuam, ſed totius ſeculi exhibuit, & talem fecit, vt tanq̄ ad magnā dei & hominum mediatricem recurrerent vniuerſi. De iſta maris ſtella, illuminata à deo & illuminatrice noſtra ſic dicit Bern. Ipſam ſequens, non deuias: ipſam rogans, nō deſperas: ipſa tenente, nō corruis: ipſa te protegente non metuis: ipſa duce, non fatigaris: ipſa propitia, peruenis: & ſic in te experieris q̄ meritò dictum ſit, & nomē virginis Maria. i. maris ſtella. ¶ Secundo (vnde magis apparet ꝙ nomen eius ſit oleū effuſum) Maria interpetreť domina. Primo, quia cum ſit mater eius qui omniū dñs eſt, iuxta illud Pſal. 23. Dñi eſt terra & plenitudo eius, etcę. Et illud Heſter. 13. Dñe domine rex omnipotēs in ditione C tua cuncta ſunt poſita, & non eſt qui tuæ poſſit reſiſtere volūtati, ſi decreueris ſaluare Iſrael. Tu feciſti cęlū & terram, & quicquid cęli ambitu cōtinetur, dñs vniuerſorum es, etcę. Ipſa etiā omnium domina credi debet. Vnde eccleſia de ea dicit, Regina cęli, porta paradiſi, dña mundi pura. Secundo, dř domina, quia ſicut deus in eo ꝙ bonis noſtris non eget, dř dñs noſter, iuxta illud Pſal. 30. Dixi dño, deus meus es tu, quia bonorū meorū nō eges: ita illa nō eget noſtris bonis, cum bonis omnibus ſit plena, vt dicetur inferius. Tertio, ideo dř domina, quia nō ſolum mater eſt dñi omnium, & bonorū noſtrorū nō eget, ſed quia tanq̄ domina, & totius mundi regina, bona plurima nobis impetrat, & largitur: & ſicut in Pſal. dicit Propheta. Pſal. 22. D Dominus regit me, & nihil mihi deerit: ita & de hac virgine benedicta confidere poſſumus; quia ſi ſub ipſius dominio, & protectione manebimus, nihil nobis deeſſe poterit: quia non ſolum in eccleſia viatorum, ſed & in illa triumphantiū, gratia filii, & meritorum ſuorū abundantia, maximam retinet poteſtatem, ſm illud Eccl. 24. Et in Ieruſalem poteſtas mea. i. in Eccleſia, quæ eſt viſio pacis. ¶ Tertio, interpetrať virgo Maria, amarū mare, ex qua interpetratione patet, ꝙ nomen eius ſit oleum effuſum. Ad cuius intelligētiam eſt notādum, ꝙ triplex eſt amaritudo. Prima eſt amaritudo peccati. Secunda auſteritatis & terroris. Tertia eſt amaritudo pęnalitatis, & luctus. Prima amaritudo eſt peccati; quę cū ſit

radix

Bern. hom. 2. ſupra Miſſus eſt.

Luc. 1.

Serm. 2. ſupra Miſſus eſt.

A radix omnium amaritudinum, amaritudo amaꝛiſſima dr̃ De hac amaritudine dr̃ Ier. ii. Scito, et vide, qm̃ amarum eſt reliquiſſe dñm, poſt peccata ſcilicet ambulando. Et Eccl. 3. Melior eſt mors, q̃ vita amara. i. viuere in peccatis. Et iſta amaritudo nō debet intelligi in beata Virgine; cum dr̃ ꝙ interpetratur mare amarũ: quia maris. i. peccati amaritudo in ipſa non fuit, vt ſupra diximus. Vnde Auguſt. in lib. de natura & grã, ait, Cum de peccatis agit̃, de ſancta virgine Maria nullam prorſus volo habere qōnem. Secunda amaritudo eſt auſteritatis & terroris, de qua amaritudine dicit Apoſt. Col. 3. Viri diligite vxores veſtras, & oolite amari eſſe ad illas. Hæc amaritudo oon eſt in virgine benedicta, vt ipſa reſpicit viatores, licet in ea ſit, vt reſpicit dęmones. Vñ de ea poſſumus intelligere illud Canticorum. 6. Pulchra vt Luna, ſcilicet, viatoribus, rōne dulcedinis: electa vt Sol, ſcilicet, comprehenſoribus, rōne etiam dulcedinis: terribilis vt caſtrorũ acies ordinata, ſcilicet, dęmonibus, ratione horroris, & terribilis aſpectus. Vnde Bernardus declarans ꝙ io ea talis amaritudo nō inueniat̃ reſpectu viatorũ, ſic dicit: Nihil in ea auſterum, nihil terribile. tota ſuauis eſt, omnibus offerens lac & lanam. Tertia dr̃ amaritudo pęnalitatis & luctus: de qua Prou. 14. Cor quod cognouit amaritudine animæ ſuæ, in gaudio eius non miſcebitur alienus. Hanc amaritudinẽ habuit glorioſiſſima Virgo, & pp iſtam, interpetrata eſt amarum mare. Triplex aũt pęnalitatis & luctus amaritudo in ea fuit, pp quam effuſum eſt oomen Mariæ in nobis. Fuit. n. amara afflictione propria: amarior compaſſione aliena: amariſſima pp mortem filii ſui dñi noſtri Ieſu Chriſti. Primo fuit amara afflictione propria, quia & ſi caruerit omni peccato actuali, & añq̃ naſceretur fuit ab originali ſanctificata, non tñ caruit pęnalitatibus corporalibus, & mentis, quibus natura humana pp originale peccatũ ſubdita fuit: vt fame, ſiti, frigore, fatigatione, & morte. Poſſumus ẽt addere ꝙ his pęnalitatibus nō cōtenta, adhuc corpus ſuũ ſanctiſſimum, & ſi in nullo ſpiritui repugnaret, tñ orōoibus, ieiuniis, laboribus, vigiliis, & multiplicibus diſciplinis caſtigauit; & voluntaria paupertate, luctu, & abſtinentiis, attenuauit. Vñ de ea poſſumus exponere illud Cant. 3. Quæ eſt iſta quæ aſcendit ſup deſertũ ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarii? Vbi primo cōmendatur virgo Maria, ab aſcẽſu à rerum mundanarum contẽplatione & affectu, ad contemplationem rerũ cęleſtium, cum dr̃: Quæ eſt iſta quæ aſcendit? Secundo cōmendatur à loco aſcenſus cum ſubdr̃, Per deſertũ. Cum. n. laudabile ſit qualitercũq; aſcẽdere, laudabilius eſt aſcendere per deſertum, vbi ſunt ſpinę, & alia impeditiua. Vnde ſummæ laudis eſt bene conuerſari, vt fecit hæc beatiſſima virgo, in medio nationis prauæ, plurimas ſpinarum. i. corporalium, & mentis, pęnalitatum pũcturas calcans. Tertio cōmendatur q̃tum ad agilitatẽ aſcendendi, cum additur: ſicut virgula fumi. Dr̃ enim virgo Maria virgula fumi, quia licet fuerit nigra, & obſcura amaritudine propriæ afflictionis, erat tñ agilis, & erecta ad diuina. Quarto notatur ꝙ amara fuerit ex pęnalitatibus voluntariè ſuſceptis, ad carnis mortificationem, cum dicit: Ex Aromatibus mirrhæ. Vbi cum mirrha amara ſit, & ſignificet carnis mortificationẽ, denotatur ꝙ fumus, cui aſſimilatur virgo Maria, ſurgit ex aromatibus mirrhæ, quia deo placere quæſiuit cum carnis mortificatiōe. Gal. 5. Qui Chriſti ſunt: carnem ſuã crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcentiis. B Quinto & vltimo, laudatur à plenitudine virtutum, quæ ſignificant̃ in eo ꝙ ſubdit̃, Et thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarii? ¶ Secũdo fuit amarior cōpaſſiōe aliena, & hoc triplici cauſa. Primo pp dilationẽ promiſſi, cauſam cōem humanę gñationis in ſe ſuſcipiens: vnde cum aliis deũ timentibus, & expectantibus redemptionẽ Iſrael, dicebat, Mitte domine quem miſſurus es. Exodi. 4. Hinc Bernar. ad virginem, ſuper Miſſus eſt, ait: Hoc eſt qđ quærebas, quod gemebas, quod diebus & noctibus orando ſuſpirabas. (Hom. 4.) Secundo amarior fuit poſt filii ſui aſcenſionem, pp excęcationẽ populi ſui: vnde cunctorum qui excęcati erant, ſalutis auida, poterat dicere illud Apoſtoli, Rom. 9. Triſtitia mihi eſt magna, & dolor cōtinuus cordi meo. C Optabam. n. ego ipſe anathema eſſe à Chriſto p fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſm̃ carnẽ, qui ſunt Iſraelitæ. Quod tam verius & rōnabilius, poteſt intelligi de benedicta virgine, q̃ de Apoſtolo Paulo intelligatur, quanto magis ipſa charitate ardebat, & compaſſionis tenebatur amaritudine. Tertio fuit amarior ex tribulatione, & perſecutiōe Apoſtolorũ, & aliorum ſanctorũ: & ex hac compaſſionis amaritudine, illis auxilium impetrabat à filio, & largiebatur eis. Et ſicut Apoſt. 1. Cor. 9 dicit: Omnibus omnia factus vt oẽs facerem ſaluos: ſic virgo ſanctiſſima ex amaritudine compaſſiōis omnibus miſericordiam implorabat, omnibus offerre non ceſſabat auxilium ſuam. Quarto & vltimo fuit amariſſima pp mortẽ filii ſui dñi noſtri D Ieſu Chriſti, ſm̃ ꝙ in Euangelio legitur. Ioã. 19. Stabat aũt iuxta crucẽ Ieſu mater eius. i. doloribus plena, & omni amaritudine. Et iſta eſt ſententia eccleſię catholicę dicentis: Stabat Mater doloroſa iuxta crucem lacrymoſa, dum penderet filius. Vbi adimpleta fuit prophetia Simeonis ſibi dicentis, Luc. 2. Tuam ipſius animam, pertranſibit gladius, ſcilicet, doloris, & afflictionis. Et ſic patet ꝙ hoc nomen Maria rationabiliter dr̃ oleum effuſum, pp largam effuſionẽ beneficiorum dei, quæ in nomine Mariæ donant̃ nobis, vt declarauimus in triplici ipſius nominis interpetratione. Dubitaret forte aliquis, ad maiorem declaratiooem ſalutationis angelicæ, quare

Serm. Signum magnum apparuit.

illud nomen, qđ Angelus in ſua ſalutatione tacuit, dicendo, Aue gratia plena. Eccleſia interpoſuit dicens: Aue Maria, gratia plena, &c. Dicendũ ꝙ ſicut Angelus non errauit (nõ.n. errare pñt qui in gratia per lumen gloriæ ſunt confirmati) tacendo ꝓpriũ virginis nomen: ita neq; peccat eccleſia, quæ (vt dř. 1. Tim. 3.) colũna eſt, & firmamentũ veritatis, proprio nomine Virginem benedictam ſalutando. Sed & angelus rõnabiliter nomen ipſius tacuit, & eccleſia rõnabiliter ipſum expreſſit. Ratio aũt, quare Angelus tacuit nomẽ virginis proprium, de facili põt patere. Nam conſueuit deus qñ nouum aliqđ myſterium vult implere, & alicuius perſonæ ſtatũ mutare, & illam in ſtatu eminentiori cõſtituere, B ipſius nomẽ mutare, vt ex mutatione nominis, mutatio ſtatus intelligeret. Sic.n. fecit cum Abraham voluit conſtituere patrem multarum gentium, illi nomẽ mutauit, vt legitur Gen. 17. Nõ vltra vocabitur nomẽ tuum Abram, ſed Abraham appellaberis, quia patrem multarũ gentiũ conſtitui te. Sic fecit cum Petro, qñ eum voluit principem Apoſtolorũ, & totius eccleſiæ catholicæ facere caput, iuxta illud Ioan. 1. Tu es Simon filius Iohãna, & vocaberis Cephas, quod interpetratur Petrus. Ita & religioſi ad religionis ſtatum accedentes, ſibi nomina mutant, vt ex nouo nomine admoneantur in nouo illo & eminentiſſimo ſtatu, nouam & cęlibem ducere C vitam. Angelus ergo proprium nomẽ ideo tacuit, & eam nouo nomine ſalutauit; videlicet, gratia plena, vt per mutationẽ nominis, mutationẽ ſtatus illi ſignificaret, & eminentiã. Qđ.n. dř (Gratia plena) nomen eſt dignitatis, & ꝓprii nominis Marię circũlocutio, ab Angelo expreſſum, & à deo ꝑꝑ nouitatem ſtatus, virgini ſemp benedictę impoſitũ: iuxta illud Iſaiæ. 62. Vocabitur tibi nomen nouũ, qđ os domini nominauit. Ratio vero ꝑꝑ quam eccleſia ad nouum nomen, addidit (Maria) & ipſum propriũ nomen expreſſit; etiam de facili patet, ſi conſiderent diligenter quæ ſupra diximus. Diximus.n. inter cętera multa, duo quæ ad propoſitum faciunt. Primo diximus ꝙ Maria vt domina, & ſtella D maris nobis eſt data, vt gratiæ ipſius plenitudo, ſuppleat in nobis culpæ defectũ, & à miſeria huius mundi nos ducat ad vitam. Secũdo diximus ꝙ Gratia plena, vt in ſequentibus clarius dicet, nomen eſt dignitatis: ꝑꝑ quod denotatur excellentia, & abundantia gratiæ in hac virgine. Eccleſia ergo ideo ad nouum nomen, addidit nomen proprium, vt non ſolum per nomen nouum, ſcilicet (Gratia plena) ſanctiſſimæ illius virginis dignitatem recolamus, ſed etiam vt per proprium ſuum ipſius nomen eam inclinemus ad ſubueniendum nobis in neceſſitatibus noſtris. Deinde cum dicit.

Gratia plena. Reuertitur ad primam partem ſalutationis angelicæ, in qua, poſtq̃ Angelus virginem ſalutauit illam cõmendando per amotio-

A tionem omnium imperfectionum, narrat ipſius priuilegia & grãs, per quas facta eſt digna vt ab Angelis ſalutaretur, & honoraretur. Ad cuius euidentiam eſt notandum, ꝙ ex particulari dei priuilegio, per carnis noſtræ aſſumptionẽ, tota natura humana, & oẽs homines ſunt quodammodo mirabiliter ſublimati, ita vt poſt filii dei incarnationem, oẽs Angeli ſe reputent cõſeruos noſtros, quia licet ante incarnationẽ permitterent angeli ſe adorare ab hominibus, vt patet in Dan. cap. 10 Qui cecidit in faciem ſuã, & adorauit angelum loquentem ei: poſt incarnationem tñ, hoc non eſt permiſſum. Nam vt legiř in Apocalipſi. 19. et. 22. Ioãnes hoc volens facere, eſt prohibitus ab Angelo dicẽte ſibi: Vide ne feceris, conſeruus.n. tuus ſum, & fratrũ tuorum. Hoc priuilegio & gratia ſingulari, virginẽ glorioſam ſalutat & cõmendat Angelus, illam tanq̃ dominã honorando, cum dicit (Grã plena) vbi tria facit. Primo illam cõmendat de plenitudine gratiæ in generali. Secundo, in ſpeciali illam cõmendat ꝙ habeat deum ſecum. Tertio ꝙ inter mulieres ſit ſpecialř à dño bñdicta. Secunda ibi (Dñs tecum) Tertia ibi (Benedicta tu in mulieribus). Dicit ergo, Gratia plena) .i. ideo tibi reuerentiam facio, & te ſaluto, quia ob ſtatus tui mutationem, & ꝑꝑ illam ſublimitatem, ad quam te dñs ordinauit vt ſis mater filii eius, C nouo hoc vocaris nomine, qđ os dñi nominauit: & non ſolum vocaris, ſed gratia es plena. Ad cuius intelligentiam primo eſt notandũ ꝙ gratia tripliciter põt accipi, aut cõiter, aut proprie, aut ꝓpriiſſime. Primo modo gratia cõiter ſumpta, capitur pro omnibus quę naturaliter creaturæ acceperunt à deo. Omnia.n. quæ naturaliter à deo accepimus, cum per dei dilectionem (qua nos diligit, iuxta illud Sapientię. 11. Diligis omnia quę ſũt, & nihil odiſti eorũ quæ feciſti) acceperimus, & cum ea quę per dilectionem dantur, gratis dentur, quædam gratiæ dici poſſunt. Et ſecundum iſtam intelligentiam non debent intelligi verba Angeli, quia tunc in nullo laudata eſſet, & honorata virgo Maria ſuper aliis creaturis, quæ omnes in naturalibus, valde D bonæ ſunt dictæ, ſecundum illud Gen. 1. Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. ſ. quantum ad naturam. Secũdo modo dř gratia propriè pro aliqua re naturæ noſtræ dei beneficio ſuperaddita, quæ cum ſit ſuper naturã noſtram, à nobis per naturam acquiri non poteſt, vt ſunt omnia bñficia gratis data. Vt verbi grã, ꝙ aliquis ſciat ſtatim loq lingua extranea, prophetare, ſapienter & ſcientificè loqui, miracula facere, etcę. Quæ omnia nobis à deo gratis donantur, iuxta illud Apoſt Rom. 12. Habentes donationes ſm grãm quæ data eſt nobis differentes: ſiue prophetiam ſm rõnem fidei: ſiue q docet in doctrina: ſiue miniſterium in miniſtrãdo, etcę. Et illud. 1. Cor. 12. Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientię: alii aũt ſermo ſciẽtiæ

Aug. de pſſi orig. cap. vlt.

Aug. 2. ſed ſta. 26. pm 2.4.2.

tiæ ſecundum eundem ſpũm, etcęt. Hæc autẽ
omnia operatur vnus atq; idem ſpũs, diuidens
ſingulis prout vult. Neq; ſm hãc ſententiã ver
ba Angeli debent exponi, quia cum iſta grã na
turę ſuperaddita, ſit cõis & bonis & malis, vt de
prophetia, & de poteſtate eiiciendi dæmonia in
euangelio ſecundũ Matthęum Chriſtus decla
rat, dicens, Multi dicent mihi in illa die, domi
ne domine, nonne in nomine tuo prophetaui
mus, & in nomine tuo dęmonia eiecimus, & in
nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc cõ
fitebor illis, quia nunq̃ noui vos. Diſcedite à
me omnes qui operamini iniquitatem. Neq; ſu
per impios cõmendaret̃ ab angelo beata virgo,
neq; cõuinceret̃ ꝙ ab illo rationabiliter fuiſſet
ſalutata, & honorata. Tertio, gratia dr̃ ppriiſſi
mè, quæ non ſolum ſuperat noſtræ naturæ vi
res, & gratis à deo nobis donatur: ſed & dei nos
amicos conſtituit, & dr̃ gratia gratum faciens.
Et de iſta gratia dr̃ in euangelio Ioã. 5, Lex per
Moyſem data eſt, grã & veritas, per Ieſum Chri
ſtum facta eſt. Et Rom. 7. Quis me liberabit de
corpore mortis huius? grã dei per Ieſum Chri
ſtum, etc. Et de iſta gratia intelligitur ab angelo
virgo Maria laudata, & honorata. Fuit. n. ma
gna gratia ꝙ ſine noſtris meritis, quæ nulla ha
bere poteramus antequã eſſemus, nobis dederit
dona naturalia. Maior fuit ꝙ nobis dederit do
na naturæ noſtræ ſuperaddita, quæ per natu
ram nõ poſſumus adipiſci. Sed illa eſt maxima
gratia, quæ dei amicos, & deo gratos nos facit
& de hac maxima gratia loquẽs angelus ad bea
tam virginem, dicit (Gratia plena) non natura
libus tantum potentiis, & virtutibus, nõ ſolum
donis naturæ ſuperadditis, & gratis à deo tibi
conceſſis quæ per naturam habere non pote
ras, diues es facta, ſed & gratia gratum faciente,
per quam dei amica conſtituta es, plena inueni
ris, ita vt de te illa vox ſponſi in Canticis cant. 4.
intelligi poſſit, cum dr̃, Quàm pulchra es ami
ca mea, q̃ pulchra es. Vbi tria notantur quæ in
virgine glorioſa cõmendauit angelus, cum di
xit (gratia plena) & quæ ipſa per gratiam fuerat
conſecuta. Prima per gratiam cõſecuta fuit pul
chritudinem internam, quę intelligitur qñ dicit
ſponſus, Pulchra es. ſ. quantum ad interiora.
Actorum. 15. Fide. i. fidei gratia, & charitatis fer
uore, purificans corda. Secundo per eandẽ gra
tiam, illam cõmendat angelus ꝙ acceperit amici
tiam dei, quod declarat ſpõſus cum ſubdit: Ami
ca mea. Sapient. 7. Amicos dei, & prophetas cõ
ſtituit. Ioan. 15. Iam non dicam vos ſeruos, ſed
amicos. Tertio cõmendatur de pulchritudine
exteriori, quę in ſanctitate conſiſtit cõuerſatio
nis, quam cõuerſationis ſanctitatem donat no
bis deus per ſuam gratiam. 2. Cor. 1. In grã dei
conuerſati ſumus in hoc mundo. Et hãc ipſius
exteriorem pulchritudinem denotauit ſpõſus,
cum ſubdidit, q̃ pulchra es amica mea. ſ. in ſan
ctitate vitæ, & in puritate, & fęcunditate exter

A næ conuerſationis. Notandum ſecundo ꝙ gra
tia cum nobis det eſſe & viuere ſpũaliter, iuxta
illud Apoſtoli. 1. Cor. 15. Gratia dei ſum id qđ
ſum: & eſſe reſpiciat eſſentiam, ſm ſententiã Au
guſtini, ſicut poſſe reſpicit potentiam: rõnabili
ter ponitur tanq̃ in ſubiecto principali in eſſen
tia animæ, deinde per redundantiam recipit̃ in
potentiis & in toto corpore: & Deus, ſicut pri
us in creatione creauit naturam, & eſſentias re
rum, deinde potentias, virtutes, & accidentia ea
rum: ſic in recreatione quę fit per beneficiũ grę
gratum facientis, prius perficit eſſentiã animæ p
gratiam, deinde perficit potentias eius. Ratio
nabiliter ergo diximus ꝙ in verbis angeli quan
do ait (Gratia plena) primo intelligitur interior
B pulchritudo quam accepit virgo benedicta per
recreationẽ animæ: deinde intelligitur amica fa
cta & pulchra etiã in exterioribus: quia ad eſſe
ſpũale, ſequitur amicitia dei, & ex ſpũalis gratię
redundantia, non ſolum ſequitur ꝙ perficiant̃
potentiæ, ſed ẽt ꝙ perfectas exerceant operatio
nes ſuas: vñ apparet etiã exterior pulchritudo.
Notandum tertio: ꝙ angelus non ſimplr̃ dixit
in Maria gratiam inueniri, ſed (Gratia plena)
quia in ea omnis gratiæ plenitudo inueniebat̃.
Vnde non ſolum fuit plena grã quantũ ad ani
mam, quia omne peccatum vitauit ex toto cor
de, iuxta illud, Cant. 4. Tota pulchra es amica
mea, & macula non eſt in te; & virtutes oẽs ha
buit. Non ſolum fuit gratia plena quantum ad
C corpus, pp redundantiam animæ, quia ex fidei
redundãtia, quã in corde habuit, ſm illud Matt.
1. Inuenta eſt in vtero hñs de ſpũſancto: Neq;
ſolũ dicta eſt gratia plena per refuſionem gra
tiæ in oẽs homines, iuxta illud Cant. 4. Mille
clyppei pẽdent ex ea: omnis armatura fortium:
quia eius glorioſę virginis auxiliis & gratiis, mu
niunt̃ tanq̃ ſub tutiſſimis clyppeis oẽs homines:
& in ipſa eſt omnis armatura fortium, & ab ipſa
ſuſcipiunt oẽs. Et ſm hanc eandem ſententiam
dicitur de ea Eccl. 24. In me omnis ſpes vitæ, &
virtutis. Sed triplex in ea inuenitur excellentiſſi
ma grãæ plenitudo, vt omnis talis plenitudo ſit
in anima, omnis talis redundet in corpus, & re
fundatur in oẽs homines, ſi obicem nõ ponũt
D contrariæ diſpoſitionis. Primo igitur dr̃ gra
tia plena, non particulariter, ſed vniuerſaliter:
quia cęteris ſanctis, & ẽt ipſis angelis nõ omnes
gratię datæ ſunt, iuxta illud Apoſtoli. 1. Cor.
12. dicentis, ꝙ vnus atq; idem ſpũs diuidit ſingu
la ſingulis prout vult: & nõ dicit ꝙ diuidat om
nia omnibus. Maria autem dr̃ gratia plena, quia
ei ſunt datæ omnes gratię, ſm illud Eccl. 24. In
me omnis gratia viæ & veritatis. Et hæc eſt ſen
tentia Hieronymi, in ſermone cui eſt principiũ,
Cogitis. Dicit. n. Bene Maria dr̃ gratia plena,
quia cęteris qdem per partes datur, Mariæ ve
ro ſe ſimul infudit gratiæ plenitudo. Et infra,
Nihil virtutis, nihil ſpecioſitatis, nihil caſtitatis,
nihil candoris & gloriæ, quod ex ea non re

plendeat. ¶ Secundo dr̃ gratia plena, quia ei data eſt gratia ſm̃ totius ſubiecti capacitatem, non autem ad menſuram, vt datur cæteris ab ea. De aliis.n.dr̃ Rom. 12. Vnicuiq; diuiſit deus menſuram fidei. De hac aũt benedicta virgine legitur Prouer. vlt. Multæ filiæ cõgregauerunt ſibi diuitias, tu ſola ſupergreſſa es vniuerſas. Nam cæteræ habuerunt gratiarum gradũ, iſta autẽ habuit fontem gratiarum. Vnde Auguſt. in quodam ſermone dicit: Quid dignius aut ſanctius hac virgine in humani gñris ſemine poſuit exoriri, cuius nullus patriarcharũ, nullus antiquorum ſequẽtũ patrum, nullus omnino hominũ poterit comparari? Nec mirũ ſi hæc admirabilis virgo cunctorũ celſitudinẽ tranſcendit mortalium, cum ipſa ẽt excellat merita angelorum. Et Hieronymus. Et in patribus, & Prophetis gr̃a fuiſſe creditur, tñ non eatenus plena. In Maria vero totius gratiæ quæ in Chriſto eſt, plenitudo venit, q̃q̃ aliter & aliter, vt dicemus. ¶ Tertio habuit plenitudinem gratiæ, ſm̃ perſeuerantiam, & confirmationẽ. Vnde alii non hñt hanc gratiam ſm̃ cõfirmationẽ, vt de multis ſanctorum patere põt, qui poſt receptionem gr̃æ peccauerunt, ad quos dr̃ in Apoc. 2. Memor eſto itaq; vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Maria aũt habuit gratiæ cõfirmationẽ, quia nunq̃ peccauit, aut à gr̃a cadere potuit. Vnde de ea poteſt intelligi illud Prouer. 9. Sapientia ędificauit ſibi domũ, etcę. Vbi cum talis domus, quæ eſt virgo Maria, domus diuini verbi, & ſapiẽtiæ dei, dicatur ſuffulta ſeptem columnis, in quibus intelligitur plenitudo donorum ſpũs ſancti, & omnium virtutum, patet quia non ſolum gratiæ plenitudinem acceperit, ſed & eius confirmationẽ vt nunq̃ caderet. Hanc autem plenitudinẽ gratiæ, vniuerſalitatem non menſuratam, & confirmatam, intellexit ſpũs ſanctus cum in eius perſona dixit, Eccl. 24. In plenitudine ſanctorum detentio mea. Dubitaret forte aliquis qũo ab Angelo ſalutetur & honoretur virgo Maria hoc priuilegio, ꝙ ipſa peculiariter, & præ omnibus ſit gratia plena, cũ hoc ipſum priuilegium de pleriſq; ſanctis legatur in ſacra ſcriptura. Legitur. n. de Chriſto, Ioã. 1. De plenitudine eius nos oẽs accepimus. Præterea, Exodi 31. Dicit dñs ad Moyſem, de Beſeel filio Huri, Impleui eum ſpiritu dei. Item, de timente deum dr̃ Eccl. 15. Impleuit eum dñs ſpiritu Sapientiæ. Præterea, ille Angelus qui dixit Mariæ Gr̃a plena, dixerat de Ioãne ad Zachariã patrẽ ſuum, Luc. 1, Spũ ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ. Et de Apoſtolis omnibus dr̃ Actorũ. 2. Repleti ſunt oẽs ſpiritu ſancto. Et de Stephano legitur Act. 6. Stephanus aũt plenus gratia & fortitudine. Et deniq; ſcribitur Act. 9. ꝙ Ananias dixit ad Saulum: Saule frater, dñs miſit me ad te, vt videas, & implearis ſpiritu ſãcto. Rñdeo, dicendum ꝙ aliqui, vt breuiter & faciliter ſe expediant de propoſita difficultate, dicũt,

A ꝙ multi ſancti acceperunt, & ideo plenitudinem gratię, quemadmodum accepit beata virgo, inter quos illos dicunt hanc plenitudinẽ gr̃æ accepiſſe, qui in ſacra ſcriptura ſunt nominati, & in hoc nõ eſt laudata & cõmendata beata Maria ſuper illos quantum ad plenitudinẽ gratiæ in ſe. Quod ſi cõſideretur modus, & tp̃s in quo ei collata eſt iſta gratię plenitudo, merito ſuper oẽs ſanctos, & ẽt Angelos, eſt laudata tanquam de priuilegio ſingulari. Primo quantum ad modum, ſola hæc benedicta virgo habuit gr̃ę plenitudinem, quia ad ſtatum matris dei aſſumẽda erat. Secundo quantum ad tp̃s, quia gratię recepit plenitudinem à primo inſtanti ſuę conceptionis. Cęterorũ autem ſanctorũ, & ſi aliqui ſpũ & gratia pleni ſunt dicti, quod habuerunt B cum illa cõe, nullus tñ habuit gratiam, & diuinitatem in ſe corporaliter habitantem, neq; à primo inſtanti ſuæ cõceptionis fuit ſanctificatus. Sed iſti ſic dicẽtes licet aliquã veritatem dicant, non tñ vadunt ad intentionẽ verborũ Angeli, neq; eas laudes tribuũt virgini ſacratiſſimę, quę in nouo illo nomine tribuit ei Deus, & Angelus intellexit. Voluit. n. Angelus non ſolũ eam cõmendare ꝙ quantum ad modum & tp̃s receptionis gratiæ cæteros ſanctos ſuperauit, ſed ẽt ꝙ ipſam plenitudinem gr̃æ abundantiorẽ recepit, ſine menſura, vniuerſalem, & omnino ſtabilem quantũ ad animam, & quantũ ad corpus, vt ſupra ex ſcriptura, & ex teſtimoniis patrũ declarauimus. C Et ſm̃ hunc modum exponendo, magis laudatur deus, & cõmendatur virgo Maria. Vt igitur eius laudes quantũ poſſumus celebremus, aliter dr̃ ad q̃õnem. Plenitudo. n. gr̃æ dr̃ multis modis. Primo dr̃ plenitudo ſufficientiæ, quia tanta eſſe intelligitur g̃ra ſufficiat ad ſalutem. Secundo, dr̃ plenitudo redundantiæ in alios; quod intelligitur de his qui in aliquo officio Eccleſiæ ſunt conſtituti, & habent curam animarum, qui tunc dicũtur pleni gratia, quando tantam habent gratiam per quam ſaluari poſſunt, & per redundantiam gratiæ poſſunt ſuum officium exercere, & ſibi cõmiſſos ad ſalutem inducere. Tertio, dr̃ plenitudo excellentiæ, quod intelligitur qñ aliquis non ſolũ habet gratiam per quam poſſit ſaluari, & gratiã redũ- D dantię, vt alios ſuæ gratię participes faciat; ſed tantam habet, vt non ſit capax maioris gratię recipiendę in tali ſtatu. Quarto, eſt plenitudo cauſalitatis, & affluentiæ, & eſt illa, per quam nõ ſolum quiſpiam excellit alios oẽs, ſed et eſt in omnibus aliis cauſans ipſam gratiam, & illam largiens. Quinto & vltimo, dicitẽ plenitudo exceſſus & eminentię, quæ ſua immenſitate neq; declarari põt, neq; ſub ratione ſua infinita à nobis intelligi. His prælibatis, & in hunc modũ diſpoſitis, ſingula adaptãdo ad ea quę in obiectionibus dicebantur, ſimul ſoluitur q̃õ, & rñdetur ad obiecta. Prima plenitudo eſt cõis omnibus iuſtis, & ſanctis: quia ſancti eſſe non poſſent, niſi

Aeg. in cap. 3. epiſt. ad Rom. Lec. 35. dub. 2.

tanta

tanta gratia replerentur, quæ illis ſuffiecret ad A
ſalutem: & de tali plenitudine intelligitur illud
Eccl. 15. Impleuit eum dñs ſpiritu ſapientię, &
intellectus: ſi tamen exponatur de omni timen
te Deum, vt litera videtur innuere. Similiter &
de iſta plenitudine intelligitur quod legitur de
Tabita, Actorũ. 9. ꝙ erat plena bonis opibus,
& eleemoſynis. Secunda plenitudo eſt eorũ q
in officio aliquo eccleſiaſtico ſunt conſtituti: &
de iſta plenitudine intelliguntur quę dicta ſunt
de Ioanne Baptiſta, Luc. 1. de Apoſt. Acto. 2.
de Stephano, Actorũ. 6. Et de Paulo, Actorum
9. De tertia plenitudine intelligitur verbum An
geli, quæ ſolius fuit virginis Mariæ, cuius ple-
nitudo excellebat omniũ puratum creaturarũ B
plenitudinem, vt iam dictum eſt. Quarta pleni-
tudo eſt Chriſti hominis, quem cum dederit
Deus caput ſuper omnẽ eccleſiam, vt dicit Pau
lus Eph. 1. tanquã caput decebat habere pleni
tudinem gratiæ, & illam cauſare, & influere in
omnia membra. Et de hac plenitudine intelligi-
tur quod habetur Ioan. 1. Vidimus gloriam
eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre, plenũ gra-
tiæ, & veritatis. Et poſt aliqua additur. Et de ple
nitudine eius nos oẽs accepimus gratiam ꝓ gra
tia. Quinta eſt ſolius dei, cuius magnitudinis nõ
eſt finis, vt dr̃ in Pſal. 144. Ex quo omnia, ꝑ quẽ
omnia, in quo omnia, vt dicit Apoſt. Rom. 11.
Ex qbus patet ꝙ licet ſcriptura in pluribus ſan-
ctis cõmendet plenitudinem gratiæ, tñ plenitu- C
do gratię excellẽtis iuxta totam capacitatẽ crea
turæ in hoc mundo exiſtentis, ſoli virgini bñdi
ctæ conuenit: & ita recte in eius gloriam, & ho
norem, angelus illam ſuper oẽs ſanctos exaltan
do, dixit in ſua ſalutatione: Aue gratia plena.
Secunda ibi cum dicit.

Dominus tecum. Poſtq̃ cõmendauit virginem glo
rioſam de plenitudine grãæ in gñali, cõmẽdat
eam in ſpeciali, non noua aliqua addendo, ſed
prius incluſa declarando. Et duo facit, ſcd̃m ꝙ
duplicem gratiam ſpãlem in ea cõmendat. Pri-
mo cõmendat eam, quia dñm habeat ſecum. Se
cundo, ꝙ ſit benedicta in mulieribus. Dicit er-
go: Dñs tecum. i. ideo te honoro, ideo tibi reue
rentiam facio, quia cum ſis gratia excellentiſſi- D
ma plena, hæc tibi præcipua gratia data eſt, qa
dominus eſt magis tecum, q̃ mecũ, aut cum qua-
cunq; alia creatura. Ad cuius intellectũ eſt ſcien
dum ꝙ tota trinitas erat cum virgine bñdicta.
Erat. n. cum hac benedicta virgine, dñs pater,
dñs filius, & dñs ſpiritus ſanctus. Pater erat cũ
illa tanq̃ ſponſus, cum qua matrimoniũ per ver
ba de pręſenti cõtraxit, qñ illa reſpondit ad An
gelum, & cor direxit in deum dicens: Luc. 1. Ec
ce ancilla dñi fiat mihi ſcd̃m verbum tuũ. Filius
erat cum ea tanq̃ filius eius ex eius vtero naſcitu
rus, iuxta illud Angeli Luc. 1. Ideo quod naſce
tur ex te ſanctum, vocabitur filius dei. Vltimo,
ſpiritus ſanctus erat cum illa tãq̃ in ſuo templo
ſcm illud Luc. 1. Spũs ſanctus ſuperueniet in te,

A & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Et iuxta illud
Eccleſiæ, Templũ domini, ſacrarium Spũs ſan-
cti. Vnde patet ꝙ rationabiliter dixit Angelus
ei. (Dñs tecum) .i. magis tecum q̃ mecum, aut cũ
quacunq; alia creatura: quia nullius creaturæ,
nec etiam angelorum eſt hoc priuilegium, vt ſit
ſponſa patris, mater filii, & templum Spũs ſancti
operantis filii dei incarnationem. Heb. 2. Nuſq̃
enim angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ
apprehendit. Non. n. ex cuiuſq; mulieris vte-
ro carnem aſſumens, ſed ex hac ſanctiſſima vir-
gine tantũ. Et iſta eſt ſententia Bernardi cum di
cit: legimus in actibus Apoſtolorũ Stephanum
plenum gratia, & Apoſtolos plenos fuiſſe Spũ
B ſancto: ſed longe diſſimiliter Maria. Alioquin
nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis cor-
poraliter, quemadmodum in Maria. Et infra:
Nec tantum dñs filius tecum, quẽ carne tua in-
duis, ſed & dñs Spiritus ſanctus de quo conci-
pis: & dñs pater qui genuit quem concipis. Pa
ter inq̃ tecum, quia filium ſuum facit tuũ. Filius
tecum, qui ad condendum in te mirabile ſacra-
mentum miro modo, & ſibi reſerat genitale ſe-
cretum, & tibi ſeruat virginale ſignaculũ. Spũs
ſanctus tecum, qui cum patre & filio tuum ſan-
ctificat vterum. Fuit autem dñs cum virgine tri-
pliciter. Primo in corde & mente: ſecundo in
opere: tertio in corpore. Primo ꝙ in ea fuerit
C In corde & mente, habuit cõe cum omnibus iu
ſtis vt dicit Bern. Tertio ꝙ eum habuit in ope,
etiam fuit cõe cum omnibus ſanctis, iuxta illud
1. Cor. 12. Idem vero deus qui operaẽ omnia
in omnibus. Secundo aũt modo, ꝙ eum habue
rit in vtero corporaliter, qñ inuenta eſt in vte-
ro habens de Spiritu ſancto, vt dr̃ Matth. 1. a-
deò illi fuit ſpeciale, vt merito ſit ipſa ſola ab an
gelo ſalutata, & vt mater dñi omnium Angelo-
rum honorata: & ei ſolum eſt dictum: Dñs te-
cum. Vere priuilegium ſingulare, vt filius dei
carnem ſibi iungeret virginis, ac ſi de ſua, virgi-
niſq; ſubſtãtia vnum Chriſtum efficeret, vel po
tius vnus Chriſtus fieret: qui & ſi nec totus de
deo, nec totus de virgine: totus tñ dei, & totus
virginis eſſet: nec duo filii, ſed vnus vtriuſq; fi-
D lius, & dei, & virginis. Ad maiorem tñ intelligẽ-
tiam dictorũ eſt adhuc ſciendũ, ꝙ Deus dr̃ eſſe
in creaturis quinq; modis. Primo ꝑ præſentiã.
Secundo per potentiam. Tertio per eſſentiam.
Quarto per gratiam adoptionis. Quinto per
gratiam vnionis. Primo, ſecundo, & tertio mo
dis, dr̃ eſſe in omnibus rebus creatis, ſcd̃m illud
Iſa. 6. Plena eſt omnis terra gloria eius. Et illud
Pſal. 138. Si aſcẽdero in cęlum tu illic es, ſi de-
ſcẽdero in infernũ ades, ſi ſumpſero, etc. Quin
to modo eſt in ſolo Chriſto, qui (ſecundũ illud
Apoſtoli Phil. 2.) Non rapinam arbitratus eſt
eſſe ſe ęqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit
formam ſerui accipiens, etc. Et illud Ioannis. 1.
Verbum. i. illud de quo dixerat prius, Et deus
erat verbũ, Caro factum eſt. i. per gratiã vnio-

nis perſonalis deus in hoīe habitauit in vnitate
ſuppoſiti. Quarto autem modo eſt in omnibus
ſanctis. Aduertendum tñ ꝙ iſte modus magnā
ſuſcipit latitudinē, & in hoc modo plures mo-
di aſſignari pñt. Nam ſicut non oēs ſancti & iu-
ſti æqualr̄ deum cognoſcunt, ſed aliqui cogno
ſcunt magis, aliqui vero minus: ita nō oēs illum
ęqualr̄ diligunt, ſed quidā magis, & quidā dili-
gunt minus. Et ſicut nō oēs ęqualr̄ cognoſcūt
& diligūt, ita non eſt in oībus ęqualr̄ per grām
adoptionis, licet oēs per adoptionē filii dei ſi-
mus, iuxta illud Pauli Gal. 4. Cū venit plenitu-
do tpis, miſit Deus filium ſuū, etc. vt in adoptio-
nē filiorum dei reciperemus. Nam (vt ſupra di-
ximus) aliqui hñt deum ſecum, & eius grām, q̄tū
ſufficiat ad ſalutem. Aliqui ēt q̄tum ad offm̄ ſibi
cōmiſſum exequēdum ſufficiat, & non ſolū ad
conſequendā ſalutem. Et oīum iſtorū, aliqui ma
gis & aliqui minus ſm̄ gradus accidētales ipſius
grǽ. Hęc autē virgo benedicta grā plena eſt
dicta, quia excellētiſſimā, habuit grǽ plenitudi
nem in corde, corpore, & opere: & dicta eſt ha-
bere dñm ſecum, nō ſolum per potentiā pręſen
tiam, & eſſentiā. vt eſt in oībus creaturis: & nō ſo
lum per grām cognitionis & amoris, vt eſt in
oībus ſanctis, ſed modo excellentiſſimo quo po
tuit dñs eſſe in pura creatura. ſ. per gratiæ pleni
tudinē in mente, & per aſſumptionē carnis in
vētre: adeo vt rōnabilr̄ ſit ei ab angelo ſingulr̄
dictum: Dñs tecum. Deinde cum vltimo dicit.

Benedicta tu in mulieribus. Declarat ꝙ inter alias gra
tias quas accepit ſanctiſſima virgo, accepit bñdi
ctionē. Dicit ergo, Benedicta tu. i. benedictio-
ne dñi, qui tecum eſt, ſanctificata, & oībus male-
dictionibus libera, & ſingulis plena benedictio-
nibus inueniris. Vt autē hoc magis appareat,
addit, In mulieribus, vt illam inter mulieres in-
nuerit benedictam per remotionem omnis Vę
primæ illius maledictionis quæ omnibus mulie
ribus data fuit, Gen. 3. Multiplicabo ęrūnas tuas
& cōceptus tuos. In dolore paries filios, etcę. A
quibus fuit immunis virgo Maria per dñi bñdi-
ctionē, vt in præcedentibus declarauimus. Meri
to ergo ab angelo dr̄ benedicta in mulieribus,
quæ omnium mulierum ſuſtulit maledictionē,
ita vt non amplius ad pęnā remanſerint præce
dentium peccatorū, ſed ad exercitium, & ad aug
mētum meritorum. Pōt etiam addi ꝙ cum An
gelus dixit (Benedicta tu) non ſolum virginem
intellexerit ab omnibus Vę, & maledictionibus
liberā, ſed ēt omnibus repletam benedictioni-
bus. Quæ & ſi multæ ſint ita vt a nobis enarra-
ri nō poſſint: q̄tum tñ ad pñs ſufficiat, triplicem
accepit benedictionē a dño. Prima, fuit benedi
ctio fęcunditatis. Secunda, fuit ipſius fęcundita-
tis amplificatio. Tertia, fuit benedictio honoris
& laudis. Circa primā benedictionē eſt notan-
dum, ꝙ in ſterilitate manentes erant maledictæ,
iuxta illud, Maledicta ſterilis in Iſrael. non quia
pctm̄ eſſet ſterilitas, ſed quia erat opprobrium

A hominum, tanq̄ inutilis & infructuoſa, vt Ber.
dicit ſuper Miſſus eſt. Ab iſto autē opprobrio
per benedictionē fęcunditatis libera fuit virgo
Maria ſua integritate per dñi benedictionem in
illa ſeruata, adeo vt pręter, & ſupra oēm ordi-
nem naturę, & virgo integerrima eēt, & mr̄ fę
cunda. Quod Spūſſanctus nobis per os beatæ
Elizabeth oſtēdit cum dixit, Et vnde hoc mihi
vt veniat mr̄ dñi mei ad me? Vbi in eo ꝙ dr̄ ma-
ter, benedictio intelligit̄ fęcunditatis: in eo vero
ꝙ additur, Dñi mei. i. ſaluatoris mundi, integri
tas intelligitur virginitatis: quia qd̄ in ea natum
eſt de Spūſancto eſt, Matt. 1. ſine omni cōmixtio
ne virili. Notandum ēt pro benedictione ſcda,
ꝙ virgo glorioſa vnum ſolum genuit filiū natu
B ralem dñm nr̄m Ieſum Xp̄m. Sed ſicut Abra-
ham patriarcha p̄ vnicum filium ſuū Iſaac, & p̄
ſemen benedictum fructum, huius ſanctiſſimæ
virginis, non per naturalē gñationem, ſed ſm̄
ſpūm dictus eſt pr̄ multarum gentiū, iuxta illud
Gen. 17. Nō amplius appellaberis Abram, ſed
Abrahā, vt ſis pr̄ multarum gentium. Et ſcd̄m
illud Apoſt. Gal. 3. Abrahę dictæ ſunt promiſ-
ſiones, & ſemini eius, nō dicit in ſeminibus quaſi
in multis, ſed ſemini tuo qd̄ eſt Xp̄s. Et poſtea di
cit, Quicunq; in Chriſto baptizati eſtis, Xp̄m
induiſtis, etcę. Si autē vos chriſti, ergo Abrahę
ſemen eſtis, ſm̄ promiſſionem hr̄des. Et cap. 4.
Nos autē fratres ſm̄ Iſaac promiſſionis filii ſu-
mus. Sic iſta glorioſiſſima virgo p̄ vnicum filiū
C Ieſum Chriſtum, facta eſt mr̄ omnium creden
tium, & ita benedictio fęcunditatis fuit in ea am
plificata, non ſm̄ carnis p̄pagationem, ſed ſcd̄m
ſpiritus gñationem. Vnde de ea pōt cōgruentiſ
ſime intelligi illud Eccl. 24. Ego mr̄ pulchrę di
lectionis, timoris, magnitudinis, & ſanctæ ſpei.
Propter tertium ſciendum ꝙ iſta virgo glorio
ſiſſima licet p̄p ſuas virtutes & excellētiſſima me
rita, laudata fuerit & honorata: tñ maximū ge-
nus honoris & laudis ab omnibus accipere me
ruit p̄p filium Ieſum Xp̄m: q̄a ſicut dicit ſapiēs
Prou. 10. et. 14. ꝙ filius ſapiens lætificat patrē
ſuum: ſic nō incōgrue dicere poſſumus, ꝙ Xp̄s
virginis filius (in quo ſunt oēs theſauri ſapiētię
& ſcientiæ dei reconditi vt dr̄ Col. 2.) eam læti-
D ficauit per illam benedictionē copioſiſſimā quā
mundo attulit, iuxta illud Pſal. 45. Fluminis im
petus lętificat ciuitatem dei; vnde ex impetu flu
minis nō ſolum accepit plenitudinē omniū gra
tiarum, ſed ēt benedictionē honoris & laudis.
Primo. n. laudauerunt eā & honorauerunt an-
geli, q̄a Angelorum genuit reſtauratorē: iuxta
illud Eph. 1. Inſtaurauit omnia in Chriſto quę
in cęlis, & quę in terris ſunt. Dr̄. n. Deus in Chri
ſto inſtauraſſe quæ in cęlis ſunt i. angelos (vt di
ximus ſup̄ epiſtola ad Eph.) quia numerum ca
dentium Angelorum ex hominibus reſtituit, et
euacuatas ſedes impleuit. Scdo laudauerunt, &
laudant eam homines, quia hominum genuit
Saluatorem ſm̄ illud Lucæ. 19. Venit. n. filius
hominis

hominis quærere,& ſaluum facere qđ perierat. A
Notandum vlterius ꝙ cum Abrahę ꝓmiſſū fue
rit ꝙ multiplicandum eſſet ſemen eius (dicēdo
Gen. 13. Faciam ſemen tuum ſicut puluerē ter
ræ, etcę. & ꝙ in ſemine ſuo benedicendæ erant
oēs gentes, Gen. 23.) innuebatur ꝙ oēs iſtę be-
nedictiones in ſemine ſuo erant implendæ, i. be
nedictio fęcūditatis, benedictio amplificationis
filiorū per fidem, & benedictio laudis & hono-
ris: quæ oēs in benedicta virgine intelliguntur
impletæ per Xp̄m, cum dicit ei angelus, Bene-
dicta tu. Notandum vltimo ꝙ de Abrahā legit̄
Gen. 12. Benedicā tibi. ſ. quantum ad fęcundita
tem, & fęcunditatis ampliationē: quia multipli-
cabo ſemen tuū, & faciam te in gentem magnā,
& eris benedictus. i. laudatus & honoratus ab
aliis. Benedicamq; benedicentibus tibi, etc. Vbi
patet ꝙ benedictionum Abrahæ pñt eſſe parti
cipes qui ei benedicunt: qui autē illi maledicūt
maledicunt̄. Ita & de hac benedicta virgine eſt
tenendum, ꝙ qui illam blaſphemauerit, & ei ma
ledixerit, erit maledictus à filio; qui autē benedi
xerit illi, benedicetur ꝑ filium ſuum, & accipiet
ſalutem æternam, ſm illud qđ in perſona eius
dr̄ Eccl. 24. Qui elucidant me. i. qui me laudāt,
me honorant, & benedicunt, vitam æternā ha-
bebunt. Vt ergo benedictionū ſanctiſſimæ vir-
ginis poſſimus eſſe participes, & in vita æterna
regnare cum illa, non ceſſemus quotidie cū An
gelo eam laudare, dicentes: Benedicta tu in mu
lieribus.

Et benedictus fructus ventris tui. Iſta eſt pars tertia
principalis Angelicæ ſalutationis, quam in ho-
norem & cōmendationem virginis benedictæ
addidit beata Elizabeth, vt in pricipio diximus.
In qua, poſtq̄ angelus ſalutauit glorioſam virgi
nem, nouo nomine, & pluribus priuilegiis illā
cōmendando, & hoc quantum ad primam par
tem: & eccleſia illam ſalutauit & implorauit in
auxilium ſuum nomine proprio, & hoc quantū
ad partem ſecundā: illam honorat & laudat Eli
zabeth ex magnitudine fructus vētris ſui, dicēs:
Benedictus fructus vētris tui. i. ideo ab Angelo
bn̄dicta es appellata in mulieribus, quia eſt bn̄di
ctus fructus ventris tui: nō quia tu benedicta,
ideo benedictus fructus ventris tui, ſed ideo tu
benedicta, q̄a benedictus eſt fructus ventris tui,
q̄a pręuenit te in bn̄dictionibus dulcedinis. No
tandū eſt autē ꝙ Sp̄ūſſanctus per os beatæ Eli-
zabeth, non dixit, Bn̄dictus fructus ventris tui,
aut in mulieribus, aut in hominibus, aut in An-
gelis: ſicut de beata virgine dixerat Angelus,
Benedicta tu in mulieribus: vt nō in cōparatio-
ne hominum & angelorū benedictus intellige-
retur, quemadmodum in cōparatione taliū be-
nedicta eſt appellata ſanctiſſima virgo. Sed di-
ctum eſt ſimpl'r, Benedictus fructus ventris tui,
vt & ſimpl'r & abſolute benedictus intelligeret̄,
& ſine alicuius cōparatione in infinitum bene-
dictus appareret: Iuxta illud Apoſt. Rom. 9.
A Qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula.
Notandum ſecundo, ꝙ etſi multæ poſſint aſſi-
gnari rōnes, quare iſte fructus virginis dictus ſit
benedictus, triplex tñ ad præſens aſſignabitur
ratio. Prima ratio eſt, quia nobis portauit verā
dei ſimilitudinem, quæ antea per peccatum fue
rat in hominibus obſcurata. 1. Ioan. 3. cū appa-
ruerit, ſimiles ei erimus. Secunda ratio, quia ve-
ram nobis largitus eſt pulchritudinē, cum an-
tea per fęditatem peccati facti eſſemus immun-
di oēs. Vnde ipſe, qui ſpecioſus eſt forma præ
filiis hominum, dixit Petro, Ioan. 13. Si non la-
uero te non habebis partem mecū. Et Paulus
de eo dicit Eph. 5. Seipſum tradidit pro ea. i. ꝑ
B eccleſia, vt illam ſanctificaret, mundans eam la
uacro aquæ in verbo vitæ: vt exhiberet ipſe ſi-
bi glorioſam eccleſiam, non hñtem maculā, aut
rugam, aut aliquid hmōi: ſed vt ſit ſancta, & im-
maculata. Quod initiatiue cōtingit iuſtis in hac
vita: completiue autē erit in patria. Tertia cauſa
eſt, quia oēm attulit ſuauitatem, & ſalutem. Ioā.
6. Qui manducat meam carnē, habet vitā æter
nam. Fructus autem Euæ primæ matris omniū
noſtrum rōnabiliter non eſt dictus benedictus
fructus, ſed fructus ſcientiæ mali: quia per ſcien
tiam practicam fecit nos ſcire, & experiri omnia
contraria his quæ accepimus per Chriſtum be
nedictum fructum. Primo fecit nos diſſimiles
deo, & non ſolum de corporali paradiſo eiecti
C fuimus, ſed (iuxta illud Luc. 15. Peregre profe
ctus eſt in regionem longinquā) & nos in vallē
diſſimilitudinis ambulantes, receſſimus à deo ſa
lutari noſtro. Secundo per fructum Euæ facti
ſumus turpes, non ſolum quia nudos nos co-
gnouimus, ſed etiam quia cecidimus in fęditatē
peccati, ita vt verum ſit quod dicit Iob. 25. Ecce
Luna non ſplendet, & Stellę non ſunt mundæ
in conſpectu dei. Quanto magis homo putre-
do, et filius hominis vermis? Et illud Iſaiæ. 64.
Et facti ſumus vt immundi oēs nos, & quaſi pā-
nus mēſtruatę, vniuerſæ iuſtitiæ noſtrę. Tertio,
ex hoc fructu amaritudinem ſuſcepimus dolo-
rem, & mortem, ſm ꝙ illis fuerat dictum Gen.
2. In quacunq; die comederis, morte morieris
etcę. Vel poſſumus aliter dicere, ꝙ ideo dictus
D eſt benedictus, primo, quia benedictus fuit in ſe
à patre cęleſti gratiis omnibus plenus, ſm ꝙ dr̄
Ioan. 1. Vidimus gloriam eius gloriam quaſi
vnigeniti à patre, plenum gratiæ, & veritatis. Et
in tantum fuit benedictus, & gratiis, & benedi-
ctionibus plenus, vt in illo poſuerit deus bene-
dictiones omnium noſtrū. Vnde Paulus Eph.
1. Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu
Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictio-
ne ſpirituali in cęleſtibus in Chriſto. Secūdo, q̄a
benedictiones noſtras, quas in ipſo poſuit pr̄,
ad nos portauit, ſm ꝙ Abrahę promiſſum fue
rat, Gen. 23. In ſemine tuo benedicētur omnes
gentes. Et ideo hic benedictus fructus, voluit
maledictus reputari, & in cruce pendere, vt be

nedictionem nobis donaret, & liberaret à ma-
ledictione:iuxta illud Gal 3. Chriſtus nos rede
mit de maledicto legis factus pro nobis maledi
ctum.i. ſuſtinuit ſupplicium pro noſtris pecca-
tis,quod ſupplicium ideo dr̄ maledictum, quia
ſcriptum eſt: Deut. 21. Maledictus omnis qui
pendet in ligno. Pęna n. quā pro nobis eſt paſ-
ſus, venit ex maledictione. Et ita pro nobis fa-
ctus eſt maledictus, vt Apoſtolus addit, vt nos à
maledictione liberaret,& benedictionē Abra-
hæ i.illam qua dictum eſt, Gen. 23. In ſemine
tuo benedicetur oēs gentes :accipiamus per fi-
dem. Tertio dictus eſt benedictus, quia cum no
bis per dei benedictionem meruerit regnū cę-
lorum,tanquā à dño benedictos quotidie vo-
cat ad poſſeſſionem illius Regni, Matt. 25. Ve-
nite benedicti patris mei ad poſſidendum para
tum vobis regnū à conſtitutione mundi. Et in
die Iudicii ad illam ęternam benedictionem &
perpetuam gloriam oēs aſſumet. Ad clariorem
tñ intelligentiam dictorū, vt ſciamus quomodo
huius fructus benedicti benedionē habere poſ
ſimus, eſt notandū, ꝙ tripliciter incurrimus ma
ledictionem dei. Primo per incredulitatē, Chri
ſti verbum nō audiendo,& illi non aſſentiēdo.
Deut. 18. Qui autem verba eius.i. Chriſti, quę
loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego
vltor exiſtam. Et Marc. 16. Qui non crediderit
cōdemnabitur. Secundo per ſilentiū à laude, &
confeſſione, Gen. 12. Maledicā maledicentibus
tibi. Et Matt. 10. Qui negauerit me coram ho-
minibus , negabo & ego eum coram pr̄e meo
qui in cęlis eſt. Tertio, incurrimus in maledi-
ctionem dei ꝑpter ceſſationē à bonis operibus.
Deut. 28. Si audire nolueris vocem dñi dei tui,
vt cuſtodias & facias omnia mandata eius & cę-
rimonias quas ego præcipio tibi hodie, venient
ſuper te omnes maledictiones iſtæ, etcę. Et cap.
27. Maledictus omnis qui non permanet in ſer-
monibus legis huius, nec eos opere perficit, &
dicet omnis populus. Amen. Et ſicut tripliciter
incurrimus in maledictionem dei vt iam decla-
rauimus, ita & tribus modis poſſumus huius fru
ctus benedicti, benedictionem accipere. Primo
per fidem. Gal. 3 Qui ex fide ſunt, benedicentur
cum fideli Abraham. Et poſt aliqua: Concluſit
ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fi-
de Ieſu Chriſti daretur credentibus. Secūdo p
confeſſionē & laudem. Geneſis. 12, Benedicā
benedicentibus tibi; qui benedixerit tibi, erit ille
benedictus. Matth. 10. Qui confitebitur me co-
ram hominibus, confitebor & ego eum coram
patre meo qui eſt in cęlis. Tertio per opera bo
na, obſeruando præcepta. Ioan. 13. Beati eritis
ſi feceritis ea. Et Matt. 25. Benedictos. & hære
des benedictionis ad poſſidendum regnū appel
lat eos qui bona egerunt, dicendo: Venite be-
dicti patris mei ad poſſidēdum paratum vobis
regnum à conſtitutione mundi, quia exuriui, &
dediſtis mihi mādncare: ſitiui,& dediſtis mihi bi

A bere, etcę. Hic eſt ille fructus cui benedixit pa-
ter, Prouer. 10. Benedictio domini ſuper caput
iuſti. Eph. 1. Benedictus deus & pater domini
noſtri Ieſu Chriſti qui Benedixit nos in omni
bñdictione ſpūali in cęleſtibus in Chriſto, etcę.
Illi benedixerunt Angeli, Apoc. 7. Benedictio
& claritas, & ſapientia & gratiarum actio, ho-
nor, virtus, & fortitudo deo noſtro in ſecula ſe
culorum. Amen. Benedixit Simeon: Luc. 2. Be
nedixit deū Simeon, & dixit. Nūc dimittis ſeruū
tuum domine, etc. Benedixerunt populi: Ioan.
12. Benedictus qui venit in nomine domini. Igi
tur vt benedictionē eius accipiamus, nos illum
quoqꝫ benedicamus, de quo eccleſia canit, ꝙ ſol
uens maledictionem dedit benedictionē, & con
B fundēs mortem donauit nobis vitam ſempiter-
nam Hæc autē omnia quæ expoſuimus in lau-
dē benedicti fructus ſanctiſſimæ virginis, in vir-
ginis cōmendationem debent intelligi; qđ bea-
ta Elizabeth intelligere oſtendit, cum non ſolū
& ſimplr̄ dixerit Benedictus fructus, ſed ipſam
virginem exaltādo addidit: Ventris tui. In hoc
enim maxime cōmendatur Maria, ꝙ non mino
rem, neqꝫ ęqualem, ſed in infinitum, ſe ipſa me-
liorem genuit filium: à cuius bñdictionis abun-
dantia, ſuper omnes creaturas benedictionibus
eſt repleta. Ad honorem igitur filii, & ad cōmē
dationem matris, cum beata Elizabeth quotidie
debemus dicere: Bñdictus fructus ventris tui.
IESVS. Iſta eſt quarta, & vltima pars Angeli-
C cæ ſalutationis, quam addidit Eccleſia: in qua,
poſtq̄ Angelus virginem nouo nomine ſaluta
uit quoad primam partem, & Eccleſia ſalutauit
illam nomine proprio quo ad partem ſecundā,
& Elizabeth eam cōmendauit per benedictum
fructum ventris ſui quoad partem tertiam: eccle
ſia catholica illam tanq̄ reginam, aduocatam, &
mediatricem noſtram apud Deum, inuocat in
auxilium noſtrum. Et duo facit. quia primo ſpe
cificat proprium nomen fructus benedicti, ven
tris virginis Mariæ. Secundo ipſam virginē im
plorat in auxilium. Secunda ibi: Sancta Maria.)
Dicit ergo, IESVS. i. merito à beata Eliza-
beth, fructus ventris tui ſanctiſſimæ virginis,
D dictus eſt benedictus: quia talis fructus eſt Ieſus,
per quem oēs & benedicimur, & ſaluamur. Ad
cuius intellectum eſt notandum, ꝙ benedictus
fructus Mariæ virginis voluit proprio nomine
dici, IESVS, vt nobis non ſolum innoteſceret
ipſum eſſe fructum benedictum, ſed etiam vt ex
intelligentia ipſius cognoſceremus de ſuo no-
mine verum eſſe quod legitur Cant. 1. Oleum
effuſum nomen tuum: propter multa beneficia
quæ à deo in benedicto hoc nomine concedū
tur hominibus. Quę nobis facile patere pote-
runt, ſi olei vſum, cui hoc ſanctiſſimū nomē cō-
paratur, cōſideremus. Oleo. n. & ſi ꝑ multa, ſpe
cialiter tñ ꝑpter tria, vti cōſueuimus. Primo, cū
voluptatis & deliciarum. Scđo, & ad cōfirmāda
corporis mēbra, & ad vires recuperādas. Ter-
tio, ad

tio,ad medēda vulnera. Primo igiť vtimur oleo A
cá voluptatis & delitiarũ, vt corpora ſic inun-
cta habeant maiorẽ grãm, ſm ꝙ legitur de Iu-
Iudith. 10. dith vidua ꝙ exitura ad Holofernem principẽ
militiæ Aſſyriorũ pro liberatione gentis ſuæ, ꝙ
vnxit ſe myrto optimo. i. vnguēto myrti, vt ma
iorem haberet grãm ad capiendũ illum in ocu-
lis. Et in Pſal. dř, vt exhilaret faciem in oleo. Et
Pſal 44. Vnxit te deus deus tuus oleo lętitiæ. Se
cũdo vtimur oleo ad cõfirmandas vires corpo-
ris, & recuperandas, vt in athletis eſt manifeſtũ,
qui anteꝗ prælientur, inunguntur, vt robuſtio
res euadant & firmiores: & poſt certamẽ, vngun
tur iterum ad vires laſſas reſtituendas. De viriũ
confirmatione legiť in Pſal. 108. Caro mea im
B mutata eſt. i. deteriorata, pp oleum. i. pp defectũ
olei, quia multo tpe non ſum vnctus ad corpo-
ris cõfirmationem. De uiriũ autẽ reſtauratione
legiť. 2. Par. 18. de habitatoribus Samariæ, qui
ex Iudęa captiui ducti fuerant, ꝙ cum veſtiſſent
eos, & refeciſſent cibo ac potu, vnxiſſentq; pp la
borem, & adhibuiſſent eis curam; quicũq; am-
bulare non poterant, & erant imbecillo corpo-
re, impoſuerũt eos iumentis, etc. Tertio, vtimur
ad medenda vulnera: iuxta illud Iſaiæ. 1. Vul-
nus, & liuor, & plaga tumens nõ eſt circumliga
ta, nec curata medicamine, nec fota oleo. Et Luc.
10. Samaritanus aũt infudit in vulnera eius oleũ
& vinũ. Iuxta hunc triplicẽ olei vſum, triplicem
nominis benedicti Ieſu fructum, & effectũ poſ-
ſumus declarare. Primo quia nos lętificat. Scdo
C quia corroborat & reſtaurat. Tertio & vltimo,
medetur, & ſanat. Primo ergo lętificat, ſm illud
Angeli Luc. 2. Ecce. n. euãgelizo vobis gaudiũ
magnum qđ erit omni populo: & cãm gaudii
ſubdēs dicit, Quia natus eſt vobis hodie Salua-
tor, qui eſt Chriſtus dñs. Ipſe. n. lætificat iuuen
tutem nr̃am, vt legitur Pſal. 42. Vnde ẽt dř cõ-
formiter in euangelio: Ioã. 20. Gauiſi ſunt diſci
puli, viſo dño. Secundo corroborat & reſtau-
rat: vnde de apoſtolis legitur, quia in hoc nomi
ne corroborati, omnia ſuperabant aduerſa, iux-
ta illud Mar. 16. In nomine meo dæmonia eii-
cient, etc. Et de omnibus qui vires amiſerant, &
poſtea à domino ſunt ſanati, dici põt ꝙ in hoc
nomine reſtaurati fuerunt, ſm illud Petri, Act.
D 3. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge &
ambula: & apprehenſa manu eius dextera, alle-
uauit eum, & protinus conſolidatæ ſunt baſes
eius, & plantæ. Tertio medetur & ſanat: & ideo
dictus eſt Ieſus. i. ſaluator, quia nos ſaluat. Vnde
Matth. 1. Vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe. n.
ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorũ.
Luc. 19. Venit. n. filius hominis quærere & ſal-
uum facere quod perierat. Actorum. 4. Nõ eſt
aliud nomẽ ſub cęlo datum hominibus, in quo
oporteat nos ſaluos fieri. Notandum autem ꝙ
duplex eſt ſalus. vna particularis, alia vniuerſalis.
Vel aliter, vna corporalis & tpalis, alia ſpũalis
& æterna. Chriſtus autẽ non ideo Ieſus eſt di-

A ctus, quia ſalutem tribuat particularẽ corporalẽ
& temporalẽ, ſicut aliqui hoc nomine appellati
fuerunt in veteri teſtamento, qui huius benedi-
cti fructus fuerunt figura, vt patet de Ieſu filio
Naue, quia temporalẽ ſalutẽ illi populo acqui
ſierunt: Sed ideo Ieſus eſt dictus, quia ſalutẽ da
turus erat ſpiritualem, & ęternã. Et ideo ſignan
ter dixit Angelus, Matth. 1. Saluum faciet popu
lum ſuũ à peccatis eorum. Tripliciter vero po-
pulum ſuum ſaluat à peccatis eorũ. Primo me-
dicinam ſalutarẽ pręparando, quod fecit quan
do ſanctiſſima inſtituit ſacramenta, quorũ inſti-
tutionem adũbrauit, Luc. 10. Samaritanus au-
tẽ, etc. Et appropians alligauit vulnera eius, in-
fundẽs oleum, & vinum, etc. Quę omnia ſacrã
B exierunt à latere dñi noſtri Ieſu Chriſti, & à ſua
paſſione oẽm efficaciam acceperunt, qñ (ſicut
dicit Ioan. cap. 19.) vnus militũ lancea latus eius
aperuit, & cõtinuò exiuit ſanguis & aqua. Sunt
autẽ ſacramenta omnia ſeptem, quę à Chriſto
in medelã vulnerum nr̃orum nobis ſunt prępa
rata, vt ex ſacra ſcriptura eſt manifeſtũ. Primum
eſt baptiſmus, de quo Ioan. 3. Niſi quis renatus
fuerit ex aqua & ſpũ ſancto, non intrabit in re-
gnum cęlorum. Scdm eſt confirmatio, de qua
Matt. 19. ſub quadã figura dř: Tũc oblati ſunt ei
paruuli, vt manus eis imponeret & oraret, etc.
Et cum impoſuiſſet eis manus, abiit inde. Et in
actibus Apoſtolorũ legitur, ꝙ Apoſtoli impo-
nebant manus ſuper eos qui baptizati erant in
nomine dñi Ieſu, & accipiebant ſpũm ſanctum.
C Et de Paulo legitur Act. 19. ꝙ, Cum impoſuiſ
ſet illis manus, venit Spũſanctus ſuper eos. Ter
tium eſt Ordo ſacer, de quo Ioan. 20. Accipite
Spũm ſanctum, quorum remiſeritis peccata, re
mittuntur eis, & quorũ retinueritis retenta erũt:
vbi dedit eis auctoritatem ligandi & ſoluendi.
Et Matth. 26. Hoc facite in meam cõmemora-
tionem, vbi dedit illis auctoritatem conficiendi
ſacr̃m Euchariſtiæ. Quartum eſt pęnitentia, de
qua dř Ioan. 20. Accipite Spũm ſanctum, quo-
rum remiſeritis peccata remittũtur eis, & quo-
rum retinueritis retenta erunt: vbi cum ſacerdo
tes inſtituantur iudices & arbitri peccatorũ, ma
nifeſtum eſt quia iudicare, & recte abſoluere nõ
pñt, niſi cognoſcãt omnia peccata, & grauita-
D tem eorũ: quare qui ab eis abſolui volunt, teneẽ
tur illis denunciare peccata ſua in confeſſione,
Quintum eſt ſacr̃m Euchariſtiæ, quod Ioã. 6.
diffuſe eſt prędicatũ. Et Matt. 26. legitur inſtitu-
tum, cum dř: Accipite & mãducate, Hoc eſt cor
pus meum. Hoc facite in mei cõmemorationem.
Sextum eſt Matrimonium, de quo Matth. 19.
Quos deus coniunxit, homo nõ ſeparet, etcę.
Septimum & vltimũ eſt vnctio extrema; de qua
dř Marci. 6. ꝙ Apoſtoli vngebant oleo multos
ęgrotos, & ſanabantur. Et Iacobi. 5. Infirmatur
quis in vobis? Inducat presbyteros Eccleſiæ, &
orent ſuper eum, vngentes eũ oleo in nomine
dñi, etc. Secundo ſanat nos quotidie morbũ ex-

pellendo.i.remittendo nobis peccata,quæ mor A
bum ſūt animæ noſtræ.Propter hoc nos quo-
tidie in orone dicere docuit: Matth.6. Dimitte
Ezech.58. nobis debita noſtra,etc.Propter hoc ēt dixit p
prophetam, In quacūq; hora ingemuerit pec-
cator,omnium iniquitatum eius nō recordabor
amplius. Tertio & vltimo nos ſanabit, perfectā
ſalutem nobis in patria conferendo, ſm illud
Pſal.83. Gratiam & gloriam dabit dn̄s. Et illud
Apoſtoli Rom.6. Gratia autē dei vita æterna.
Hāc autem ſalutem nobis applicare poſſumus
per fidem,ſpem,charitatē,bona opera, & vſum
ſacramentorū,vt ſupra diximus de benedictiōe
illius. Deinde cum dicit.

Sancta Maria mater dei. Poſtq̄ ſpecificauit proprio
nomine benedictum fructum ventris ipſius,illā B
incipit implorare in auxilium ſuum,& tria facit.
Primo implorat eam proprio nomine,& nomi
ne qđ os domini nominauit. Scđo ſpecificat pe
titionem ſuā. Tertio & vltimo manifeſtat quo
tpe,& quanto tempore,cupiat exaudiri. Secun
da ibi: Ora pro nobis.) Tertia ibi: Nunc & ſem
per.) Dicit ergo. O ſancta.i. deo ſanctificata, à
terris eleuata, Maria.i.ſtella maris à deo illumi-
nata, & illuminatrix noſtra,nr̄a dn̄a, & mare a-
marum,nr̄as auferēs amaritudines: qđ facile pa
tere pōt,quia es mater dei, regina cęli, Dn̄a mū-
di pura (ſupple) audi nos,ſuſcipe deprecationē
noſtrā,& concede qđ à te deuotiſſime petimus.
Notandum primo ꝙ Eccleſia benedictam vir-
ginem implorādo,vocat ipſam,ſanctam: qđ tri C
pliciter de illa verificari pōt,iuxta triplicē inter-
pretationem huius nominis,Sanctus. Sāctus.n.
(vt ſuper dominica orone diximus) primo dr̄
idem ꝙ agios.i.ſine terra. Scđo,ſanctus,idem eſt
qđ mundus. Tertio,idem eſt qđ firmus, & quaſi
ſanatus. Primo ergo Maria rōnabiliter dr̄ ſan-
cta ab eccleſia, quia à terra fuit ſemper eleuata
& ab affectibus terrenis remotiſſima, adeó vt ſi-
cut Paulus dicebat de cōuerſatione iuſtorū ad-
huc in terris viuentium, Noſtra autē cōuerſatio
in cęlis eſt: ita & de benedicta hac virgine dici
poteſt. Quæ cum meruerit à dn̄o eleuari ſuper
choros omnium angelorum, ſm illud eccleſię,
Exaltata eſt ſancta dei genitrix ſup choros an-
gelorum: & prēmium in patria correſpondeat D
merito in via: ſequit̄ ꝙ dum viueret ſup omnes
alias creaturas fuit à terrenis affectibus ſeparata:
vnde ſancta eſt dicta.i. ſine terra, à terrenis ele-
uata. Secundo ēt ſancta eſt dicta rōnabiliter put
ſanctum, eſt idem qđ mundum: fuit.n. hæc ſan-
ctiſſima virgo munda ab omni labe peccati a-
ctualis (vt iam diximus) & à peccato originali
fuit mūdata anteq̄ nata, adeó vt veriſſimè de ea
intelligatur illud Cant.6. Tota pulchra es ami-
ca mea, & macula non eſt in te. Tertio eſt etiā
ſancta, vt ſanctum eſt idem ꝙ firmum: quia ipſa
fuit firma & ſtabilis in ſanctitate, adeó vt per to
tam vitam ſuam nunq̄ peccauerit, & de ea verifi
cetur illud Pſal.45. Sanctificauit.i.firmauit & ſta-
biliuit in ſanctitate, tabernaculum ſuum altiſſi-
mus. Notandum ſecundo ꝙ eſt dicta ꝓprio ſuo
nomine Maria, vt ſic proprio nomine implora
ta, ſe flecteret ad ſuſcipiendā deprecationē no
ſtram. Qualiter autē interpetratur hoc nomē,
& quot beneficia nobis cōferant̄ in inuocatio-
ne huius nominis, ſupra dictum eſt. Notandum
tertio, ꝙ quia aliquis dubitare poſſet ꝙ in nomi
ne huius ſanctiſſimę virginis, tanta & talia bn̄fi-
cia nobis conferantur, quanta & qualia in præ
habitis cōmemorauimus, & quia ēt contingere
poſſet, ꝙ orando minus ſe committeret auxilio
eius, ideo eccleſia addit (Mater dei) vt cùm eam
quam ſalutamus & inuocamus, matrem dei eſſe
audimus, ſperemus & credamus ꝙ omnia ad ſa
lutem neceſſaria, nobis impetraret à filio. Notā
dum deniq; ꝙ cum dr̄ Virgo Maria mater dei,
non ita debet intelligi ꝙ ſit à muliere genitus
deus in quantum Deus, cum hoc ſit omnino
falſum. Sed eſt genitus inquantum homo, iuxta
illud Pauli Rom.1. Factus eſt ei ex ſemine Da-
uid. ſm carnem. Tamen quia diuinitas in vnita-
te ſuppoſiti eſt nr̄æ humanitati coniuncta, ita
vt ꝓpter duas naturas, diuinā ſ & humanam, di
catur verus deus, & verus homo Ieſus Chri-
ſtus: ideo ꝓpter hanc vnitatem ſuppoſiti licet ſit
genitus inquantū homo & virginis filius, dicit̄
etiam conceptus & natus deus, & filius mulieris,
ſm illud Apoſt. Gal.4. Miſit filium ſuū factū ex
muliere, etcę. Et ſic patet ꝙ ſicut virgo benedi-
cta rōnabiliter dr̄ mater hominis: ita & propter
vnitatē ſuppoſiti, dr̄ mater dei. Deinde cū dicit.

Ora pro nobis peccatoribus. Specificat petitionem
ſuam, in qua quærit ꝙ ipſa virgo bn̄dicta oret
pro nobis. Continuet̄ ergo ſic: Benè dictū eſt
ꝙ ſis ſancta, hoc eſt, à terrenis eleuata, & ab om
ni labe peccati munda, & benè dicta es Maria i.
ſtella illuminata, illuminatrix, & domina nr̄a,
quia es mater dei, mater omniū bonorū, & nul-
lius egens: quā cum talem agnoſcamus, & nos
ſimus multis peccatis, & miſeriis pleni, ad te re-
currimus tanq̄ ad aduocatam, & mediatricē no
ſtram, dicentes: (Ora) deum patrem, deū filiū,
& deum Spūm ſanctū (pro nobis) nō nos ipſos
iuſtificātibus, aut dignitatem nr̄am præferenti-
bus, ſed (pro nobis peccatoribus) peccata nr̄a
confitentibus, & tuam interceſſionē, & dei miſe
ricordiam implorantibus. Notandū autē ad ma
iorem dictorū intelligentiam, ꝙ animæ ſancto-
rum cognoſcunt particularia in mundo exiſtē-
tia, & audiunt noſtras orationes. Hoc autem eſt
manifeſtum in diuite illo in Inferno poſito, qui
(vt legitur Luc.16.) Abraham, & Lazarū reco
gnouit, & recordatus eſt ſe habere quinq; fra-
tres: qđ eſſe nō poſſet ſine cognitione particu-
larium. Qualr̄ autē illa cognoſcant, nō eſt præ-
ſentis ſpeculationis: ſed hoc declarabimus ſi cō
tinget nos ſcribere ſuper quarto ſententiarum.
Notandū vlterius, ꝙ ſancti in patria exiſtentes,
nō ſolum nos in particulari audiunt & cogno-
ſcunt,

ſcunt,ſed etiam de noſtra multiplici miſeria nos
liberare cupientes,orant deum pro nobis,iuxta
illud.2.Mach.vltimo: Hic eſt qui multum orat
ꝑ populo & vniuerſa ſancta ciuitate Ieremias
propheta Dei. Et tñ in illo tpe Ieremias mor-
tuus erat. Et huius ſentẽtiæ rõnem adducit Hie
ronymus cõtra vigilantium, dicens: Si Apoſto
li,& martyres adhuc in corpore conſtituti, qñ
pro ſe adhuc debent eſſe ſoliciti,pro aliis orant,
quanto magis poſt coronas,victorias, & trium
phos? Stephanus.n.imitator dñi fuit, & primus
in Chriſto martyr pro perſecutoribus viuens
veniam deprecatus eſt:nunquid poſtq̃ cũ Chri
ſto eſſe cęperit minus valebit? Paulus ducentas
& ſeptuaginta ſex animas ſibi adhuc viuenti cõ
donatas in naui teſtatur,at poſtq̃ cũ Chriſto re-
gnat,nunquid iam ora clauſurus eſt? Notandũ
tertio ꝙ quia ſancti cognoſcunt indigẽtiam no
ſtram,& in charitate confirmati orant ꝑ nobis,
ideo à nobis ſũt inuocãdi in neceſſitatibus nr̃is,
vt cum indigni ſimus accedere ad dñm ſine tute
la charorum amicorũ ſuorũ,ipſi pro nobis in-
tercedere dignentur. Vnde apud Iob,5. dr̃: Vo
ca ergo ſi quis eſt qui rñdeat,& ad aliquem ſan-
ctorum cõuertere. Cum ergo ſancti nos audiãt
& cognoſcãt,orent pro nobis, & à nobis in no
ſtris neceſſitatibus ſint inuocãdi,quia benedicta
virgo inter oẽs ſanctos, & Angelos, maiorem
charitatem habet,& maiorem gloriã, quia ele-
uata eſt ſuper choros angelorum ad cęleſtia re
gna,ideo rationabiliter ad illam recurrimus, vt
oret pro nobis. Ad maiorem tñ intelligentiam
dictorum eſt ſciẽdum ꝙ inter alia duo ſunt no-
bis neceſſaria ad hoc ꝙ virgo Maria,& alii ſan-
cti pro nobis intercedere dignentur. Primũ vt
cum humilitate nr̃am agnoſcẽtes indigentiam,
ſuũ auxilium imploremus,iuxta illud Eccl. 35.
Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit, & do-
nec propinquet nõ conſolabitur,& non diſce-
det donec altiſſimus aſpiciat. Hęc humilitas in-
nuitur cum dr̃,Ora ꝑ nobis,non iuſtis, ſed pec-
catoribus. De hac autẽ humilitate & de aliis vir
tutibus quarũ ipſa eſt fundamentũ, ita loquitur
Ser. 2. de Aſſump. qui eſt 35. de Sãctis.
Auguſtinus: Inter hęc igit̃ fratres,cũ toto men
tis affectu beatiſſimę virginis nos interceſſioni-

A bus cõmittamus,oẽs eius patrocinia omni nixu
imploremus, vt dum nos ſupplici eã obſequio
frequentamus in terris,ipſa nos ſedula prece cõ
mendare dignetur in cęlis. Neq;.n. dubiũ quæ
meruit pro liberandis proferre precium, poſſe
plus omnibus liberatis rependere ſuffragium.
Sed quid nobis prodeſt hanc interpellare voci-
bus,niſi ẽt humilitatis eius exempla teneamus?
Secundum eſt imitatio illorum,ſm̃ illud Apo-
ſto.1.Cor.4. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego
Chriſti. Vñ Auguſtinus in quodã Serm. dicit.
Serm. 1. de S. Laurẽtio, qui eſt. 30. de Sanctis.
Nos vero fratres chariſſimi ſi ad cõſortiũ ſctõrũ
martyrũ peruenire volumus,de imitatione mar
tyrũ cogitemus. Debent .n. in nobis aliquid ſuę
virtutis recognoſcere,vt pro nobis dignentur
B dño ſupplicare. Vltimo cum dicit.

Nunc & ſemper. Manifeſtat quo tpe, & quanto tẽ
pore cupiat exaudiri,dicens (Nunc & ſemper)
Quaſi diceret,tria ſunt quæ nos grauant, & in
bene agẽdo nos impediunt, à quibus omnibus
cupimus liberari. Primum ſunt mala præterita
& perpetrata peccata. Secundũ, ſunt præſentes
neceſſitates nos grauantes, ſiue ſpũales ſiue cor
porales. Ora igitur ꝑ nobis peccatoribus (nũc)
vt ſcilicet liberemur à malis omnibus pręteritis,
& nobis ſubueniatur in præſentibus neceſſita-
tibus. Tertiũ vero malum nobis præſens, ſunt
futura pericula in quibus inuolui poſſemus ra-
tione vigoroſæ tentationis, & multiplicis nr̃æ
C imperfectiõis: ideo ora pro nobis peccatoribus
(ſemper) .i. quandiu ſumus in hoc mundo ne
quandoq; à tentatione ſuperemur. Notandum
autem ꝙ alii dicunt (Nunc & in hora mortis no
ſtræ) quod ita põt intelligi, ꝙ cum per omne tẽ
pus vitæ noſtrę indigeamus diuino auxilio, &
ſanctorum interceſſione, hoc maxime egemus
in fine vitæ, quando nobis imminet periculum
mortis: quia cum aduerſarius noſter Diabolus
ſemper circuat, quærens quem deuoret (vt le-
gitur.1.Pet.5.) hoc maxime facere dicitur in fi-
ne vitæ, vt in damnationem nos ducat. In fi-
ne additur.

Amen. Ideſt, ita fiat,ſic nobis concedat dominus.
Et in hoc terminatur ſentẽtia ſalutationis An-
gelicæ.

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Primatis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

TRACTATVS DE CORPORE CHRISTI.

Nunc in lucem editus.

REquiſitus à Dominis & amicis, qui cutis occupati noſtra Theoremata de Corpore Chriſti legere nō pſñt, vt ſub breui ſermōe & plano exponerē quę ſm ſacram ſcripturam ſunt a nobis credenda de Corpore Xp̄i: & q̄ſo in diſponendo nos ipſos ad ſuſceptionem eius habere debeamus: propolui Tractatum cōponere, in quo oſtendā quę de Corpore Chriſti ſm ſacram paginam ponat fides catholica: et quomodo nos diſponere oporteat, vt Euchariſtiæ ſacr̄m non ad iudiciū ſed ad ſalutem ſuſcipiamus. Ad cuius euidentiā aduertendum eſt, ꝙ de ſacr̄o Euchariſtię auctoritates ſacrę paginæ loquunť quantum ad quinq; videlicet, q̄tum ad contentum, q̄tum ad figuras, quan tū ad ſignificata in ſacr̄o, quātū ad effectū ſacramenti, & quantum ad vſum illius. Ex parte autem ſuſcipiētium ipſum ſacr̄m, loquitur ſacra ſcriptura de diſpōne faciēda pp dignā & ſalutarē illius ſuſceptionē. ¶ Secūdū iſta ſex quę numerauimus, volumus facere ſex in Tractatu iſto de ſacramento: quorum quinq; erunt ex parte ſacramenti, ſextum vero erit ex parte ipſorum ſuſcipientium. Primo tractabimus de contento in hoc ſacramento, vt inde appareat veritas ſacramenti. Secundo oſtendemus, quomodo hoc ſacramentum in veteri teſtamēto fuerit figuratū. Tertio declarabimus huius ſacramēti ſignificata. Quarto videbimus, qui ſint effectus ipſius. Quinto dicemus de vſu eius q ſit. Et in his quinq; terminabitur ſumma eorum quæ à nobis ſunt credenda de ſacr̄o Euchariſtiæ, ſm ſententiam ſacræ ſcripturæ. Sexto & vltimo tractabitur de pręparatione requiſita ex parte noſtri, vt dignē cōmunicemus: & in hoc terminabiť Tractatus iſte. ¶ Circa primū, eſt ſciendum, ꝙ cōtentum in ipſo ſacramento, eſt verum corpus Chriſti, qđ formatum eſt ex ſanguinibus Virginis, qđ de Virgine traxit, quod in cruce pependit, qđ fuit pro redemptione totius generis humani immolatum. Quod patere pōt multis auctoritatibus ſacræ ſcripturæ. Dr̄. n. Matth. 26. Cęnantibus

A autem eis, accepit IESVS panem, & benedixit ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis, & ait, Accipite, & comedite Hoc eſt corpus meum. Idem habeť Mar. 14. Manducantibus illis, accepit Ieſus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait, Sumite, hoc eſt corpus meum. Legitur hoc idem Lucæ. 22. vbi dr̄, Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicēs, Hoc eſt corpus meū, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meā cōmemorationem. Et. 1. Cor. ii. dr̄, Ego. n. accepi à dn̄o, quod & tradidi vobis: quoniam dn̄s Ieſus in qua nocte tradebať, accepit panē, & gratias agens fregit, & dixit, Accipite & mādučate: hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam cōmemorationē. Et Ioā. 6. legiť,

B Caro mea eſt pro mundi vita. Quod debet intelligi nō ſolum de manducatione ſpirituali, & de morte quam ſm carnem aſſumptam paſſus eſt dei filius, ſed etiam ſm mānducationem ſacramentalem, in qua nobis datur vera caro Ieſu Chriſti. Vltimo habeť. 1. Cor. 10. Calix benedictionis cui bn̄dicimus, nonne cōicatio ſanguinis Xp̄i eſt? Et panis quē frangimus, nōne cōicatio corporis Chriſti eſt? Ex quibus patet abſq; vlla figura aut ſimilitudine vel parabola ꝙ in hoc ſacramento continetur verum corpus Chriſti, vt antea dicebamus. Ex hoc autē contento, ſacr̄m iſtud diuerſa ſortitur vocabula. Diciť. n. primo Euchariſtia, ideſt, bona gratia, inquantum continet illum, de quo dr̄ Eph. 5. obtulit ſemetipſum

C pro nobis oblationem, & hoſtiam deo in odorem ſuauitatis. Secundo dr̄ Synaxis. i. adunatio, vel cōgregatio, in quantū continet illud, de quo dr̄ Eph. 2. Ipſe. n. eſt pax noſtra, qui fecit vtraq; vnum. Et Ioan. 12. Chriſtus moriturus erat nō ſolū pro gente, ſed vt filios dei qui diſperſi erāt cōgregaret in vnum. Tertio & vltimo dr̄, Viaticum, inquātum cōtinet illum qui de ſeipſo dicit, Ego ſum via, veritas, & vita. Vnde & hoc ſa- Ioan. 14.
cramentum inſtituit cum eſſet trāſiturus de hoc mundo ad patrem, vt dr̄ Ioan. 13. Vnde & q ex hoc mundo tranſeunt, hoc cibo, quaſi viatico confortantur, ſcđm quod figuratiue legitur de Elia. 3. Reg. 19. Ambulauit in fortitudine cibi illius vſq; ad montē Dei Horeb. Et ſic patet de

D primo. ¶ Declarato quid cōtineať in hoc ſacr̄o, & ꝙ ex contento, varia ſortiť vocabula, qđ primo loco diximus faciendū, volumus oſtendere, quomodo variis figuris in veteri Teſtamento fuerit figuratum. Ad cuius euidentiam aduertēdum, ꝙ huius ſacramenti diuerſę figuræ prçceſſerunt, ſecundū ꝙ diuerſimode conſiderari poteſt Primo pōt conſiderari vt eſt oblatio quædam: & vt ſic, figuratum eſt in oblatione Melchiſedec, de quo dr̄ Gen. 14. ꝙ obtulit panem & vinum: erat. n. ſacerdos dei altiſſimi. Et pp̄ter hoc de Chriſto dr̄, Pſal. 109. Tu es ſacerdos in ęternum ſcđm ordinem Melchiſedec. Figuratur ēt vt oblatio quędā eſt, per omnes oblationes veteris teſtamenti, quæ oēs ordinabantur ad iſtā

de

de qua dr̃. Heb.10. Vna.n.oblatione conſuma
uit in ſempiternum ſanctificatos. Secundo cõſi-
deratur vt hoſtiæ eſt ſacrificium, & ſic fuit pręfi
guratũ in agno paſchali, de quo dr̃ Exodi. 12.
Erit agnus abſq; macula, maſculus anniculus,
etcę. (poſtea ſubditur) Immolabitq; eum vni-
uerſa multitudo filiorum Iſrael, etcę. Et vniuer
ſaliter omnia ſacrificia veteris teſtamenti, vnius
huiuſmodi ſacrificii figuræ fuerunt, ſicut dicit
Col.2. Quæ ſunt vmbra futurorum. Et Hebr.
10. Vmbram hñs lex futurorũ bonorum. Ter
tio conſiderari poteſt inquantum eſt ſpiritualis
cibus, & cęleſtis: & ita pręfiguratum eſt per Mã
na à domino datum filiis Iſrael in deſerto, vt ha
betur Exodi.16. & Num.ii. Hęc autẽ figura ſa-
cramenti expreſſa vr̃. Primo, quantum ad ſpe-
ciem, quia dr̃ panis, iuxta illud Pſal.77. Panem
cęli dedit eis, panem angelorũ manducauit ho
mo. Et dominus carnem ſuã panem dicit, iuxta
illud qd̃ habet̃ Ioã.6. Panis, quem ego dabo vo
bis, caro mea eſt pro mundi vita. Secundo quã-
tum ad originem. De hac.n.figura dicitur ſapiẽ
tiæ.16. Panem de cęlo pręſtitiſti eis ſine labo-
re, omne delectamentum in ſe habentem. De
figurato vero dr̃ Ioan.6. Ego ſum panis viuus
qui de cęlo deſcendit. Tertio quantum ad eos,
quibus dat̃. Sicut.n. Manna datum eſt filiis Iſrael
poſt tranſitum maris Rubri, ita & iſte ſpũalis
cibus non datur niſi poſt baptiſmum, cuius figu
ra mare rubrum pręceſſit, iuxta illud Apoſt.1.
Corin.10. Patres noſtri oẽs ſub nube fuerunt,
& oẽs mare tranſierunt, & oẽs in Moyſe bapti
zati ſunt in nube & in mari. Et poſt hæc verba
ſubditur de figura huius ſacramenti, Et oẽs eã-
dem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & oẽs
eundem potum ſpiritalem biberunt. Quarto,
quantum ad murmurationẽ. Dr̃.n Num.ii.ꝙ fi-
lii Iſrael murmurauerunt de manna ſibi exhibi
to, dicentes: Anima noſtra arida eſt: nihil aliud
reſpiciunt oculi noſtri niſi manna. Simile habe
tur Ioan.6. Litigabant ergo Iudæi ad inuicem
dicentes, Quomodo põt carnem ſuam nobis
dare ad manducandum? Quarto põt conſide-
rari, inquantum hoc ſacr̃m cõmiſſum eſt diſpen
ſationi ſacerdotum, qui rite ſunt ordinati ſcd̃m
claues eccleſiæ, quas Ieſus Chriſtus cõceſſit apo
ſtolis, eorũq; ſucceſſoribus. Et ſm̃ hũc modum
fuit pręfiguratum per panes propoſitionis, de
quibus habetur Exodi.25. Et pones ſupra men
ſam panes propoſitiõis in cõſpectu meo ſemp.
De quibus panibus dr̃ Mar.2. quòd non licebat
eos manducare niſi ſolis ſacerdotibus. Quinto
conſideratur hoc ſacr̃m, inquãtum eſt ſpiritua-
le viaticum: & ita fuit pręfiguratum in pane, in
cuius fortitudine ambulauit Elias vſq; ad mon-
tẽ dei Horeb.3.Reg.19. Et ſic patet de ſecũdo.
¶ Oſtenſo qñ variis figuris fuit hoc ſacr̃m pre
figuratum in veteri teſtamento, & hoc quantũ
ad ſcd̃m: volumus videre tertium, videlicet, quæ
ſunt ſignificata huius ſacramenti. Ad cuius intel

A ligentiam eſt ſciendum ꝙ per hoc ſacr̃m diuer
ſa nobis repræſentant̃. Primò dr̃ ꝙ eſt quoddã
memoriale repręſentans paſſionem Chriſti, &
verum eius corpus inquantũ continet ipſum.
Vnde dr̃ Lucę.22. Hoc facite in meã cõmemo
rationem. Et.1.Cor.ii. Quotieſcunq; mandu-
cabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem
dñi annunciabitis, donec veniat. Scd̃o repñtat
corpus Chriſti myſticum & congregationem
fidelium, prout habet aliquã ſimilitudinẽ cum
eo. Quia ſicut ex diuerſis vuarũ granis vinum
confluit, & ex diuerſis granis frumẽti vnus pa-
nis efficitur: ſic ex diuerſis & multis fidelibus cõ
ſtituitur eccleſia & efficitur corpus Xp̃i myſti-
cum, qd̃ eſt cõgregatio chriſtianorũ: iuxta illud
B Apoſt.1.Cor.10. Vnus panis, & vnum corpus
multi ſumus, oẽs q de vno pane participamus.
Tertio repñtat ſpũalem refectionem, qua mens
ſancta ſpiritualibus donis reficitur. Hęc autẽ re
fectio primò conſiſtit in contẽplatione ſapiẽtię:
Vñ dr̃ Prou.9. Sapiẽtia miſcuit vinum, & ppo
ſuit menſam ſuam. Eccl.15. Cibabit illum pane
vitæ & intellectus, & aqua ſapiẽtiæ ſalutaris po
tabit illum. Scd̃o conſiſtit in amoris diuini dele
ctatione, de quo dr̃ Canticorum.5. Comedite
amici, & bibite: & inebriamini chariſſimi. Quar
tò repręſentat futurã fęlicitatem. Vnde dr̃ Lu-
cę.22. Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi
pater meus regnum, vt edatis & bibatis ſup mẽ
ſam meam in regno meo, & ſedeatis ſuper thro
C nos duodecim, iudicãtes duodecim tribus Iſrael.
Et Luc.14. Beatus qui manducat panem in re-
gno dei. Et Iſaiæ.65. Ecce ſerui mei comedent,
& vos eſurietis. Et Pſal.35. Inebriabunt̃ ab vber
tate domus tuę. Et Apoc.2. Vincenti dabo Mã
na abſconditum. Et ita eſt manifeſtum qd̃ tertio
loco diximus faciẽdum. ¶ Viſo quæ ſignificata
hẽat hoc ſacr̃m q̃tũ ad tertiũ, reſtat vt nunc vi
deamus, ſm̃ ſacram ſcripturã, qui ſint effectus
huius ſacramenti: qd̃ quarto loco proponebat̃
declarandum. Propter qd̃ eſt ſciendum, ꝙ ſa-
cramenti euchariſtię multiplex aſſignatur effe-
ctus. Primus effectus eſt, ꝙ per hoc ſacr̃m ani-
ma viuificat̃: vnde dr̃ Ioã.6. Panis.n. dei eſt qui
de cęlo deſcendit, & dat vitam mundo. Et qui
D manducat hunc panẽ, viuet in ęternum. Scd̃s
effectus eſt, ꝙ per hoc ſacr̃m datur nobis gr̃æ
& virtutũ augmẽtum, & multiplicatio, vt de eo
figuraliter legit̃ Iſa.30. Panis frugum terrę erit
vberrimus, & pinguis. Tertius effectus eſt, ꝙ p
hoc ſacr̃m ſpũaliter iucundamur: vnde figuralr
de eo dr̃ Gen.49. Aſer pinguis panis eius, & pręe
bebit delicias regum. Illas (inquã) delicias de q-
bus dr̃ Iob.22. Tunc ſuper Omnipotentẽ deli-
ciis afflues, & eleuabis ad deum faciẽ tuã. Quar
tus effectus eſt, ꝙ cõfirmat̃ cor nr̃m cõtra oẽs
tentationes. Vñ Pſal.103. Panis cor hominis
confirmat. Et Pſal.22. Paraſti in cõſpectu meo
menſam, aduerſus eos qui tribulant me. Quin-
tus effectus eſt, ꝙ per hoc ſacr̃m dimittunt̃ pec

cata & præcipue venialia, & quorũ nõ recorda
mur. Vnde dñs dicit Matt. 26. Hic eſt.n.ſanguis
meus qui p̃ vobis effundet̃ in remiſſionẽ pecca-
torũ. Et Heb. 9. Sanguis Xp̃i, qui p̃ Spm̃ ſanctũ
ſemetipſum obtulit immaculatũ deo, emũdauit
cõſcientiã nr̃am ab operibus mortuis, ad ſeruiẽ
dum deo viuenti. Propter qd̃ dr̃ in Pſal. 59. Po
taſti nos vino cõpunctionis, etc. Et ita eſt mani-
feſtũ qui ſint effectus huius ſacr̃i, qd̃ quarto lo-
co p̃poſuimus eſſe videndũ. ¶ Oſtenſo qui ſunt
effectus ſacr̃i, quod erat quartum p̃poſitũ: nunc
declarare & mãifeſtare oportet ſm̃ ſniãm ſacræ
ſcripturæ, qui ſit vſus ſacr̃i euchariſtiæ, vt quinto
& vltimo loco à principio declarandũ p̃pone-
bat̃. Circa qd̃ eſt notandũ, ꝙ vſus huius ſacr̃i in
manducãdo, & bibendo cõſiſtit. Vñ dr̃ Ioã. 6.
Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere
eſt potus. Et Matt. 26. Accipite et comedite. Et
Mar. 14. Sumite .i. comedite. Et 1. Cor. ii. Accipi
te & manducate. Et ideo cęna, vel prandium, vl̃
cõuiuium noiatur in ſcripturis. Matth. 22. Ecce
prandium meum paraui, etc. Luc. 14. Hõ q̃dam
fecit cęnam magnã, etc. Et Iſa. 25. Et faciet dñs
exercituum omnibus pp̃lis in mõte hoc conui
uium pinguium, cõuiuium vindemiæ, conuiuiũ
pinguium medullatorũ, cõuiuium vindemię de-
fecatæ. Sed ſi ſic dicimus (qd̃ credimus bñ dcm̃)
occurrũt nobis duo dubia. Primũ, q̃a cum dcm̃
ſit, vſum huius ſacr̃i cõſiſtere in mãducãdo & bi
bendo; aliq̃s forte poſſet ſumere errandi mate-
riam & dicere, ꝙ Xp̃s in hoſtia nõ debet adora-
ri: quia nõ ad hunc vſum cõficit̃, ſed vt mandu
cetur. Scd̃a dubitatio eſt talis: quia ſi vſus & finis
ſacr̃i euchariſtiæ eſt, vt manducet̃ & bibat̃, vr̃ ꝙ
aliquis poſſet dicere ꝙ extra hũc vſum ibi nõ re
maneat corpus Xp̃i. qd̃ eſſet error grauiſſimus.
Sed hę dubitationes de facili ſoluuntur: & quia
ſolutio dubitationis primę trahit originẽ à ſolu
tione dubitationis ſcd̃ę, ideo primo dicemus ad
ſcd̃am q̃õnem, ſecundo ſoluemus ad primã. No
tandum eſt ergo ꝙ duplici via venari poſſumus
Xp̃i corpus eſſe in ſacr̃o ẽt extra vſum illius, ita
vt prima via ſit oſtẽſiua, ſcd̃a verò ducens ad im
poſſibile. Propter primum eſt ſciẽdum, ꝙ finis
eſt duplex quantũ ad p̃ñs ſpectat, finis g̃nõis,
& finis rei generatę. Finis g̃nõis dr̃ forma rei p̃
quam res ipſa recipit eſſe iuxta exigentiã ſuæ na
turæ, & ſine qua res eſſe non põt. Finis autẽ rei
g̃nãtæ, eſt ipſa actio rei, aut vſus illius, ſine quo
põt res ipſa manere in ſuo eſſe, & pręſertim ſi ſit
de numero p̃manentiũ, quorum neq; eſſe, neq;
actus primus dependet ab actione, aut ab actu
ſcd̃o, ſed põt eſſe ſine eo, vt dicit Ph̃s in. 2. lib. de
anima. Cũ ergo forma huius ſacr̃i, & finis eius
intrinſecus, qui eſt actus ipſius primus, ſit verbũ
dei, vt illud, Hoc eſt. n. corpus meũ: & cũ ſacr̃m
euchariſtię ſit de numero ſacr̃orum quæ habẽt
materiã permanentẽ: vſus autẽ ſit actus ipſius ſe
cundus, finis rei iam g̃nãtæ & extrinſecus; patet
quòd nõ depẽdet ſuum eſſe, & ſua perfectio ab

A actiõe & vſu, & ꝙ ſine omni vſu remanet ſacr̃m
quãdiu accidentia panis & vini p̃ñt cõſeruari, &
per cõſequens ꝙ extra oẽm vſum remanet ibi
ex vi ſacr̃i Chriſti corpus, qd̃ formatũ eſt ex ſan
guinibus virginis, & qd̃ pro redẽptione huma-
ni g̃nis fuit immolatum. Adhuc hoc idẽ p̃bari
põt nõ ſolum via oſtẽſiua ꝙ corpus Xp̃i rema-
neat in ſacr̃o extra vſum in manducãdo, ſed ẽt
vt dicebat̃ via ducente ad impoſſ̃e: & hoc dupl̃r.
Primo, ſi Xp̃i corpus nõ eẽt in ſacr̃o extra hunc
vſum, nõ cõficeret̃ ſacr̃m ex virtute paſſiõis xp̃i,
ex totali p̃latione verbi et formę ſacr̃i, et ex intẽ
tione miniſtri huius ſacr̃i vniẽtis verbũ ad elm̃. i.
dicentis verba cõſecrationis ſuper panẽ qui ido
nea eſt materia ipſius, ſed penderet ex intẽtione
B & voluntate ſuſcipientium; adeò vt q̃ñ illi inten-
derent illum vſum ſacr̃i, & vellent ſacr̃m accipe
re, ſacr̃m conficeretur, & eſſet ibi corpus Chri-
ſti: ſi autẽ nõ intenderent, neq; accipere vellẽt,
nõ eſſet ibi corpus chriſti, & nõ cõficeret̃ ſacr̃m,
etiam ſi ſacerdos dicat verba conſecrationis ſup̃
panẽ. Hoc aũt eſt impoſſ̃e, & fidei catholicę om
nino aduerſat̃: quæ ponit, ꝙ virtute verborum
quę chriſtus traddidit, q̃ñ dicta verba cum in-
tentione cõficiendi à ſacerdote ritè ordinato di
cunt̃, ſubſtantia panis in verum corpus chriſti
cõuertit̃, in illud, inq̃, corpus qd̃ formatum eſt
ex ſanguinibus virginis, qd̃ in cruce pepẽdit, qd̃
fuit pro redẽptione totius g̃nis humani ĩmola-
tum, vt ex ſuperioribus dictis patere potuit. Se-
C cundo probat̃ ẽt via ducente ad impoſſ̃e, & fun-
dat̃ hęc ſecunda probatio in p̃batione prima.
Si n. corpus chriſti nõ eſſet in ſacr̃o extra vſum
in manducando, verbũ dei nõ eſſet forma ſacr̃i,
ſed voluntas & cõſenſus ſuſcipientium. Itẽ non
ſciret ſacerdos q̃ñ cõfectum eſſet ſacr̃m, ſed illi
tm̃ qui ſunt ſuſcepturi: hæc autẽ omnia ſunt im
poſſibilia: ergo corpus Chriſti fateri debemus
eſſe in ſacr̃o per virtutẽ verbi, licet interim nul-
lus in mãducando vtat̃ ſacr̃o. Nõ ergo ſequit̃,
vt arguunt rõnis ignari, Sacr̃m hoc eſt nobis
datum ad mãducandum & bibẽdum, ergo non
eſt ſacr̃m extra hunc vſum: q̃a arguit̃ à deſtru-
ctione actus ſecundi ad deſtructionẽ actus pri
mi: à deſtructione & negatione actionis ad de-
D ſtructionẽ & negationẽ eſſe. Et poſtea patet ex
dictis ꝙ duplex eſt finis, intrinſecus, & extrinſe-
cus. vſus ſacr̃i eſt finis illius extrinſecus, ad cuius
amotione nõ ſequit̃ remotio ſacr̃i, licet hoc ſe-
quat̃ ex remotiõe finis intrinſeci. i. n. à ſacr̃o re
moueret̃ verbum, nõ aliud eſſet ſacr̃m (vt dicit
Auguſt.) q̃ elementum. Soluta dubitatione ſe-
cunda. volumus ſoluere ad primã, quã facile ſol
uemus ſi attendamus quæ diximus in pręcedẽti
bus. Declarauimus. n. ꝙ in hoc ſacr̃o tãdiu cõti
net̃ verum Xp̃i corpus ex puriſſimis ſãguinibus
virginis formatum, q̃diu accidentia panis & vini
p̃ñt cõſeruari, ẽt ſi nullus eſſet qui eo vteretur in
mãducãdo. Qd̃ cum ſic ſit, ſequit̃, ꝙ hoc ſacr̃m
ſemp̃ debeat adorari, & ꝙ dãnarent̃ qui nollẽt
euchariſtiæ

Euchariſtię ſacr̄m adorare, cum ibi exiſtat illud idē, de quo ſcriptū eſt: Dn̄m deū tuū adorabis. Et de filio, q nō eſt alius a pr̄e ſed idē Deus cum pr̄e, dr̄: *Ioā. 5.* Oēs hoīes honorificēt filiū, ſicut honorificant pr̄em. Et rurſū, Et adorēt eū oēs angeli Dei. Et ſic patet ꝙ Xp̄s in ſacr̄o ſit adorandus. *In expoſit. Pſal. 98.* Et hęc ē ſnīa Aug. dicētis: Inuenio qūo ſine impietate adoreť terra, ſine impietate adoreť ſcabellū pedum eius. Suſcepit. n. de terra terrā, qa caro de terra eſt, & de carne Marię carnē accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carnē mādducandā nobis ad ſalutē dedit, nemo illam carnē manducat, niſi prius adorauerit. Inuentū eſt ergo qūo adoreť ſcabellū pedū dn̄i, et nō ſolum nō peccemus adorādo, ſed peccemus B nō adorando. Cū ergo dicebať, Xp̄s datus eſt nobis in ſacr̄o vt māduceť à nobis, ergo ibi adorari nō debet; nō valet, ſicut neq; ēt valet, Xp̄s venit in hunc mundū, vt quęreret & ſaluū faceret qđ perierat, ergo nō debuit adorari in hoc mundo. Sed ſicut in hoc mūdo a multis adoratus eſt, qa per aſſumptionē carnis nō deſiit eſſe Deus, iuxta illud, Quod erat permanſit, & qđ nō erat aſſumpſit, nō obſtāte ꝙ venerit quęrere & ſaluū facere qđ perierat: ita debet à nobis adorari in ſacr̄o, licet ſit nobis datus vt manduceť, qa nō deſinit eſſe deus, imo ei dicere poſſumus, Tu autē idē ipſe es, etc. ¶ Expeditis oībus illis quinq; quæ ſm̄ ſacrā ſcripturā ꝑpoſuimus declarāda ex parte ſacr̄i in ſe cōſiderati, & ſolutis dubitationibus occurrentibus circa qntū: reſtat videre ſextū quod ꝑpoſuimus declarandū. ſ. quę diſpō requirať ex parte nr̄a, vt digne ſacr̄m hoc C ſuſcipiamus. Ad cuius euidētiā eſt notādū, ꝙ nō poſſumus ſufficienter nos ipſos ad ſuſceptionē huius ſacr̄i diſponere ſine gr̄a dei, quę dignos nos facit, ſm̄ illud Pau. 2. Cor. 3. Fiduciā talē hēmus p xp̄m ad deū, nō ꝙ ſufficiētes ſimus cogitare aliqd a nobis, q̄ſi ex nobis: ſed ſufficientia nr̄a ex Deo eſt. i. p gr̄am Dei. q & idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamēti. Et ad Col. 1. Gr̄as agentes Deo pr̄i, qui dignos nos fecit in ꝑtē ſortis ſanctorum in lumine. Et iō incipiemus recte nos diſponere ad ſumēdū hoc ſacr̄m, ſi nr̄am miſeriā & idignitatē cōfitebimur ex toto corde, D cōtinuē dicētes verba Cēturionis, Dn̄e nō ſum A dignus, vt intres ſub tectū meū. ſed tm̄ dic verbo & ſanabiť anima mea: qa nob̄ ſic faciētibus deus cōferet gr̄am, & faciet nos dignos. Notādū ſcdo ꝙ licet nō poſſimus nos ſufficiēter & ꝑfectē diſponere vt digne recipiamus ſacr̄m, qa talis pręparatio & diſpō eſt à deo per gr̄am nos mouēte, & nobis gratiā infundente: qa tn̄ hoc in adultis de quibus loqui intendimus nō fit niſi voluntarie, iuxta illud Aug. Qui fecit te ſine te, nō te *Serm. 15. de Ver. Apoſt.* iuſtificat ſine te: iō nō ſolū oportet nos cognoſcere & cōfiteri miſeriā & indignitatē nr̄am, & à Deo quęrere vt tanto ſacr̄o dignos nos faciat, ſed ēt oportet vt per liberū arbitriū ei cōſentiamus, & per gr̄am nobis datā hēamus conſciam B mundā & purā. Vnde dr̄. 1. Cor. 5. Itaq; epulemur nō in fermento veteri, neq; in fermēto malitiæ & nequitiæ, ſed in azimis ſinceritatis, & veritatis. Qđ vr̄ conſonū ei qđ pręcipiť Exo. 12. de Agno paſchali, vt cū azimis edereť. Ad hmōi vero cōſcię puritatē requiriť ꝑfecta ꝓbō ſui, ſm̄ illud Apoſt. 1. Cor. 11. Probet aūt ſeipm̄ hō, & ſic de pane illo edat & de calice bibat. Hmōi aūt ꝓbō ſui in tribus cōtineť, in cōtritione cordis, in oris cōfeſſiōe, & in opis ſatisfactiōe; ita vt p cōtritionē cordis ꝓbemus nr̄as cogitatiōes, p oris cōfeſſionē ꝓbemus nr̄as locutiōes, p operis ſatiſfactiones ꝓbemus nr̄as opōnes. Si aūt in iſta ꝓbōne adeo inueniemus nos doleř de peccatis, vt dicere poſſimus illud Prophetę, Recogitabo tibi *Iſa. 38.* C oēs annos meos in amaritudine aię meę: & ita ſacerdotibus cōfiteamur pctā nr̄a, iuxta illud Iac. 5. Cōfitemini alterutrū pctā vr̄a, vt illa nō reiteremus, ſm̄ illud Xp̄i ad Adulterā, Vade & noli *Ioan. 8.* amplius peccare; & ita ſatisfaciemus, vt p male factis, bonis opibus abūdemus: digne ad huius ſacr̄i ſuſceptionē accedeř poterimus. Qui verō cū impura cōſcientia accedit, nō ſolū nō viuificať, ſed ēt grauať: iuxta illud. 1. Cor. 11. Qui māducat & bibit indigne iudiciū ſibi māducat & bibit. Et ſm̄ illud qđ apđ Ier. 11. de hoc ſacr̄o figuraľr dctm̄ eſt: Nūqd carnes ſctē auferēt à te malitias tuas, in qbus gloriata es? Vn̄ & de Iuda legiť, ꝙ *Luc. 22.* poſt ſuſceptionē bucellę. i. corpis xp̄i, intrauit in ipm̄ Satanas. Et hoc factū fuit, nō qa malū accepit, ſed qa bonū malē & indignē accepit. Et ita D patēt illa quę ꝑpoſuimus declarāda. FINIS.

AD DEVM PATREM *Ante cōmunionem Precatio, Per D. Aegidium Romanum, Ordinis fratrum Eremitarum S. Auguſtini.*

Omnipotēs, et miſericors Deus, ecce accedo ad Sacramētū corporis, et ſāguinis vnigeniti filij tui dn̄i noſtri IESV Xp̄i: accedo tāq; infirmus ad medicū vitæ: īmundus ad fontē miſericordiæ, et gratiæ: cæcus ad lumē claritatis æternæ: egenus ad Dn̄m cæli et terræ: nudus ad regē gloriæ. Rogo ergo nūc, Pater æterne, immēſæ largitatis tuæ abūdantiā, ut meā digneris curare infirmitatē, lauare fœditatē, illuminare cæcitatē, ditare paupertatē, veſtire nuditatē: vt IESVM, filiū tuū, panē angelorū, et Dn̄m dn̄antiū, regūq; regē tanta reuerētia, tāto tremore et timore, tanta fide et puritate, tanta cōtritione et deuotione, tali deniq; ꝑpoſito ac humilitate ſuſcipere merear, ſicut expedit ſaluti aīæ meæ. Da mihi quæſo Pater illius dn̄ici corporis, et ſāguinis nō ſolū ſuſcipere ſacramētū, ſed et uirtutē ſacramēti. O mitiſſime Deus, da mihi ſic ſuſcipere corpus et ſanguinē vnigeniti filij tui dn̄i noſtri IESV Xp̄i, ut corpori ſuo myſtico incorporari, interq; eius mēbra numerari merear. Fiat mihi dulciſſime Deus hoc ſacroſanctū corpus IESV Xp̄i filij tui ſuauitas et dulcedo aīæ meæ; ſalus et ſecuritas in omni tentatione; pax et gaudiū in omni tribulatione; lumē et virtus in omni verbo et opere; ſolatiū et tutela finalis in morte. Cōcede mihi, Pater pie, dilectū filiū tuū, quem nūc uelatū accidentibus ſuſcipere ꝑpono, reuelata tādem facie contemplari in cœleſtibus. Qui tecū viuit, et regnat in vnitate Sp̄us ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorū. Amē.

D

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Primatis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

TRACTATVS DE DISTINCTIONE ARTICVLORVM FIDEI.

QVæſiuiſtis de Articu-
lis fidei vt aliqua ſub cõ
pẽdio, & ſub facili ſty-
lo deſcriberemus: pro
pter quod vt horum
articulorum notitia ali
qualiter eluceſcat, ideo
circa ipſos articulos,
ſub compendio, & ſub
facili ſtylo, aliqua deſcribemus. Sciẽdum ergo,
ꝙ circa articulos fidei, quantũ ad præſens ſpe-
ctat, quatuor conſideranda occurrunt. Primũ
eſt, vnde dicatur Articulus. Secundum eſt, quid
ſit Articulus. Tertiũ in quo lumine Articuli fi-
dei cognoſcãtur. Quartum, quomodo vel qua-
liter ſit accipiendus numerus articulorum. De
quibus breuiter per ordinẽ videamus. Propter
primum ſciendum, ꝙ Articulus dicitur ab arto
artas: quam deriuationem duabus de cauſis aſ-
ſumpſit. Primo quia ipſe articulus eſt quid artũ,
& indiuiſibile. Debemus enim imaginari ꝙ ſi-
cut in aliis ſcientiis humanitus inuentis conclu-
ſiones reducuntur & reſoluuntur in principia,
principia autem ſm ꝙ huiuſmodi non reducũ-
tur & reſoluuntur in alia: ſic in ſacra pagina di-
uinitus inſpirata, omnia credenda reducũtur &
reſoluuntur in ipſos articulos: ipſi verò articuli
ſm ꝙ huiuſmodi non reducuntur nec reſoluũ-
tur in alia. Quare ſicut in aliis ſciẽtiis, principia
dicuntur eſſe minima in quantitate, & maxima
in virtute: ſic & in ſacra pagina, ipſi articuli ſunt
minimi in quantitate, & maximi in virtute. Nam
quilibet articulus in ſe eſt aliquo modo quid mi
nimũ, virtute tamẽ quilibet eſt quid maximũ, eò
ꝙ omnia credenda (vt dictum eſt) creduntur, &
roborantur per ipſos articulos: ipſi vero articu
li ſunt quædam minima, quæ non reducunť in
alia, ſed omnia alia reducuntur & reſoluuntur
in ipſa. Quare cum minimum, ſm ꝙ huiuſmo-
di, ſit quid artum & indiuiſibile, benè dictum
eſt, ꝙ articulus vno modo dicitur, ab arto artas;
quia ipſe in ſe eſt quid minimum, quid artum,
& quid indiuiſibile. Alio modo dicitur articu-
lus ab arto artas, eo ꝙ nos artat, & cõſtringit ad
credendum. Nõ enim ea quæ ſunt fidei ſunt ple
ne nota intellectui noſtro, eò ꝙ quãdiu ſumus
in vita iſta peregrinamur ad dominũ: & cogno
A ſcimus ea quæ ſunt fidei, non clare, ſed per ſpe
culum, & in ęnigmate: quia non clare videmus
ea quę ſunt fidei, ſed oportet in talibus artare, et
captiuare intellectum noſtrum in obſequium
chriſti. Articulus igitur dr̃ ab arto artas, eò ꝙ ꝑ
ipſum ad credẽdũ artamur. Viſo vnde dicatur
articulus, de leui patere põt q̃d ſit articulus. Po
teſt enim articulus ſic deſcribi, Articulus eſt indi
uiſibilis veritas credendorũ. Et cum diuiſimus
& diſtinximus ipſa credẽda, partes illæ ad quas
ſtat diuiſio, quæ non vlterius diuiduntur, dicun
tur articuli: quare oportet articulos eſſe quaſdã
indiuiſibiles veritates. Verùm quia non omnis
indiuiſibilis veritas eſt articulus fidei, ſed ſolum
indiuiſibilis veritas credendorum, & pertinen-
B tium ad ſalutem, ideo ſatis poteſt eſſe prædicta
deſcriptio manifeſta, videlicet, ꝙ articulus eſt
indiuiſibilis veritas credendorum. Sed tamen
hoc in ſequentibus clarius patefiet. Oſtenſo vn
de dicatur articulus, & quid ſit ſecundum ordi-
nem prætaxatum, reliquum eſt oñdere, in quo
lumine articuli fidei cognoſcantur. Sciendum
igitur, quòd deus cognoſcitur tripliciter, in tri-
plici lumine. Cognoſcitur enim per creaturam,
per ſcripturam, & per eſſentiam: cognoſcitur ẽt
in lumine intellectus agentis ſiue in lumine no
bis naturaliter indito, & in lumine fidei, & in lu
mine glorię. Per creaturas ergo cognoſcitur in
lumine intellectus agentis ſiue in lumine nobis
naturalr̃ indito. Per ſcripturas vero cognoſciť
C in lumine fidei, q̃d non eſt nobis naturalr̃ in-
ditum. Sed per eſſentiã cognoſcitur in lumine
gloriæ. Primo enim modo, videlicet, per crea-
turas in lumine intellectus agentis cognoue-
runt deum Philoſophi. Secundo per ſcriptu-
ras in lumine fidei, cognouerunt eum Theolo
gi. Sed tertio modo per eſſentiã in lumine glo-
riæ, cognoſcunt ipſum ſancti qui ſunt in p̃ria.
Si ergo ſcire cupimus in quo lumine cogno-
ſcuntur credenda, patet quòd non cognoſcun
tur in lumine intellectus agentis, ſiue in lumi-
ne nobis naturaliter indito: quia tale lumen nõ
ſufficit ad talia intelligenda. Rurſus cum cogni
tio credẽdorum, de qua loquimur ad pręſens,
ſit obſcura & ænigmatica, lumen verò gloriæ
ſit apertum & clarum, nõ eſt huiuſmodi cogni
D tio in lumine gloriæ. Relinquitur ergo quòd
ſit huiuſmodi cognitio in lumine fidei. Patet er
go in quo lumine articuli fidei cognoſcuntur,
quia ſolum in lumine fidei. Reſtat ergo quarto
declarandũ, quomodo vel qualiter ſit accipien-
dus numerus articulorum fidei. Ad cuius noti-
tiam eſt ſciendum, quòd articuli fidei numero
ſunt. xiiii. qui quidem ſic diſtingui poſſunt. Nam
horum. vii. ſunt pertinentes ad diuinitatem: &
vii. ad humanitatem. Septem autem pertinentes
ad diuinitatem ſic acipiuntur: in diuinitate enim
conſideranda eſt vnitas eſſentiæ, & trinitas pſo-
narum. Rurſus in ipſis tribus perſonis, quędã
appropriantur perſonis. Circa diuinitatem igiť
erunt.

erunt.vii.articuli: quatuor pertinentes ad vnitatem eſſentiæ: & .iii.pertinentes ad appropriata trium perſonarum. Eſt igitur primus articulus de ipſa diuina eſſentia, ſiue diuinitate eſſentiæ diuinæ, cum dicit. Credo in deum. Secundus autem articulus eſt de perſona patris, cum dicitur, Patrem omnipotetem. Tertius vero eſt de perſona filii, cum dicitur. Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnigenitum dominum noſtrũ. Quartus autem articulus eſt de perſona Spiritusſancti cum dicitur, Credo in Spiritum ſanctum. Tres autem, ſicut dictum eſt, pertinent ad appropriata perſonarum. Quorum primus eſt de appropriato patris, cum dicitur, Creatorem cęli, & terræ. Nam creatio innitit potentię: & ideo poteſt appropriari patri ratione potẽtiæ. Quantum ergo ad hoc dicitur, Creatorem cęli, & terræ. [B] Secũdus vero articulus eſt de appropriato Spiritusſancti, cui ratione bonitatis põt appropriari peccatorum remiſſio, & ſanctorum communio, & ſanctitas catholicæ eccleſiæ: & ideo dicitur, Sanctam eccleſiam catholicam. Cõmunionem ſanctorum. Remiſſionem peccatorũ. Tertius articulus eſt de appropriato filii, cui, qa reſurrexit in carne aſſumpta, poteſt appropriari reſurrectio carnis, & vita æterna: quam plene habebimus poſt huiuſmodi reſurrectionem. Et quo ad hoc dicitur, Carnis reſurrectionem, & Vitam ęternam, Amen. Sic ergo poſſunt accipi ſeptem articuli pertinentes ad diuinitatem, licet non eodem ordine ponantur in Credo. [C]

¶ Poſſunt autem & alio modo diſtingui ſeptem articuli pertinentes ad diuinitatem, vt vnus articulus ſit de diuina eſſentia: tres autem ſint de tribus perſonis, videlicet, de patre, filio, & ſpiritu ſancto: & tres ſint de ipſis diuinis operibus: quorum primus eſt, peccatorum remiſſio: ſecundus eſt, mortuorũ reſurrectio: tertius eſt, pręmiorum retributio. Eſt igitur primus articulus de diuina eſſentia, cum dicitur, Credo in deum. Secundus de perſona patris, cum dicitur, Patrẽ omnipotentem creatorem cęli & terrę. Tertius eſt de pſona filii, cum dicitur, Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum dominũ noſtrũ. Quartus eſt, de perſona ſpiritusſancti, Cum dicitur Credo in ſpiritumſanctũ. [D] Quintus eſt, de opere diuino quod eſt peccatorum remiſſio, cum dicitur, Remiſſionem peccatorum. Sextus eſt de alio opere diuino, quod eſt mortuorum reſurrectio, cum dicitur, Carnis reſurrectionem. Septimus eſt de opere diuino, qđ eſt æternę mercedis retributio, cum dicit. Vitam ęternã, Amẽ. Aduertendum eſt autem, ꝙ differt hęc aſſignatio à prima, qa in illa de toto illo articulo (Carnis reſurrectionem, vitam ęternam) fiebat vnus articulus: hic autem fiunt duo. Et in illa de toto illo articulo, Patrem omnipotentem creatorem etcę. fiebant duo articuli, quorum alter erat de perſona patris, alter de appropriato patris: hic autem vnus fit. Hęc igitur aſſignatio diuidit articulum, qui erat ibi ſeptimus: illa vero diuidit ſecũdum articulum. Siue tamen ſic fiet, ſiue non, ſemper aſſignantur ſeptem articuli pertinentes ad diuinitatem. Septem autem alii ad humanitatem. [A] Quorum primus eſt, de conceptione Chriſti, cum dicitur, Conceptus eſt de ſpiritu ſancto. Secundus eſt, de natiuitate chriſti, cum dicitur, Natus ex Maria vergine. Tertius eſt de morte, paſſione, & ſepultura chriſti, cum dicit, Paſſus ſub Pontio Pilato: crucifixus, mortuus, & ſepultus. Quartus eſt de eius deſcenſu ad inferos, cum dicitur, Deſcendit ad inferos. Quintus eſt de eius reſurrectiõe, cum dicitur, Tertia die reſurrexit à mortuis. Sextus eſt de eius aſcenſione, cum dicitur, Aſcẽdit in cęlum, ſedet ad dexteram patris omnipotentis. [B] Septimus eſt de eius aduentu ad iudicium, cum dicit, Et iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos & mortuos. Iſti ergo ſunt articuli. Diuiſimus enim, & diſtinximus ipſum Credo in .xiiii. partes: quælibet autem iſtarum partium, remanet indiuiſibilis: quia quælibet iſtarum per ſe eſt articulus, qui eſt indiuiſibilis veritas credendorum, vt ſuperius fuit patefactum. ¶ Aduertendum tamen, ꝙ articulus eſt indiuiſibilis veritas vel actu, quia nõ vlterius diuiditur: vel potentia, quia non põt vlterius diuidi. Nam dicitur vnus articulus, Credo in deũ. Et totum hoc dicitur vnus alius articulus, Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Quilibet ergo iſtorum eſt indiuiſibilis [C] veritas, quia vnumquodqꝫ horum ſub vno articulo collocat. Aliter tamen eſt indiuiſibilis veritas hic articulus, Credo in deum. Et aliter iſte, Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, etcę. Nã iſte articulus, Credo in deum, eſt indiuiſibilis in actu, & in potentia. Actu, eò ꝙ vlterius nõ diuiditur: potentia vero, eò ꝙ non poteſt vlterius diuidi. Sed iſte alius articulus, Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus etcę. eſt quid indiuiſibile, quia Eccleſia non diuidit ipſum, ſed totum hoc accipit pro vno articulo: poſſet tamen diuidi, & poſſent inde fieri tres articuli. Ita ꝙ vnus articulus eſſet de paſſione. Secũdus de morte. Tertius vero de ſepultura. Patet ergo qualiter articulus eſt indiuiſibilis veritas: & vnde dicatur ar- [D] ticulus: & in quo lumine articulus cognoſcat: & quot ſunt articuli, quia. xiiii. Septem pertinentes ad diuinitatem, & ſeptẽ pertinentes ad humanitatem. & etiam patet qualiter aſſumãtur. Quidam autem diſtinguunt huiuſmodi articulos in xii. partes, iuxta numerum Apoſtolorum. Dicunt enim ꝙ Symbolũ articulorum, quod continetur in Credo, ędiderunt xii. Apoſtoli, quorum quilibet dedit vnam clauſulam: quã clauſulam ſiue particulã, appellant Articulum: & qa fuerunt. xii. Apoſtoli, ideo ſunt. xii. Articuli. Hoc autem dictum, noſtrum intellectum non quietat. Nam ſi ſecundum hunc modum ponẽdi, vellemus accipere numerum articulorum, tunc ſi vnus apoſtolus cõpoſuiſſet totum Cre-

Marcellus ſcribens Iulio ẽpo Rom. cõmemorat hoc Credo ab Apoſtolis editũ, vt inquit Epiphanius.

do, non eſſet niſi vnus articulus, ex quo numerus articulorum debet ſumi ſm eos iuxta numerum Apoſtolorum, quod ridiculoſe dici videt. Prima igitur via eligibilior eſt, vt. ſ. accipiat numerus articulorum ſm clauſulas contentas in Credo, quarum aliquę pertinent ad diuinitatē; & aliquę ad humanitatē, vt eſt per habita manifeſtum. Scda aūt via nō eſt ita eligibilis, vt. ſ. accipiat numerus articulorū iuxta numerū apoſtolorū. Verūtn̄ ſi oēs articuli fidei ad. xii. Apoſtolos reducerentur, ita ꝙ eſſent xii. articuli, ſm ꝙ ſunt. xii. Apoſtoli: tunc dicere poſſumus ꝙ in Credo, numeratur vnus articulus pertinens ad patrem, Sex, ad filium. Et quinq; ad Spiritūſanctum. Quantum. n. ad perſonam patris, dicitur, Credo in deum patrem omnipotentem, creatorem cęli, & terrę. Sex vero pertinētes ad perſonam filii ſic poſſent accipi, videlicet, ꝙ vnus eēt de perſona filii quantum ad conceptionē, cum dicitur, Conceptus eſt de ſpiritu ſancto. Secundus eſt de perſona eiuſdem quantū ad ipſius natiuitatem, cum dicitur, Natus ex Maria virgine. Tertius autem eſſet de paſſione, morte, & ſepultura, cum dicitur, Paſſus ſub Pontio Pilato, crucixus, mortuus, & ſepultus. Quartus vero eſſet de eius deſcenſu ad inferos, & de eius reſurrectione, cum dicitur, Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis. Quintus eēt de eius

A aſcenſione, cum dicit. Aſcendit ad cęlos, ſedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Sextus vero eſſet de eius aduentu ad iudicium, cum dicit, Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Quinq; autem pertinentes ad ſpiritumſanctum ſic poſſēt accipi: quia primus eſſet de ipſa perſona ſpiritusſancti, cum dicitur, Credo in ſpiritūſanctum. Secundus vero eſſet de opere eius, quo vnit, & ſanctificat eccleſiam, cum dicitur: Sanctam eccleſiam catholicam, cōmunionem ſanctorum. Tertius autem eſſet de remiſſione peccatorum, cum dicitur, Remiſſionē peccatorū. Quartus vero eſſet de reſurrectione mortuorum, cum dicitur, Carnis reſurrectionē. Quintus vero eſſet de retributione mortuorum, cum
B dicitur, Vitam æternam, Amē. Nam omnia iſta quatuor: ſ. eccleſiæ ſanctificatio, peccatorum remiſſio, mortuorum reſuſcitatio, & vitæ æternæ retributio, poſſunt aliquo modo appropriari ſpirituiſancto. Erunt ergo ſm hoc. xii. articuli fidei, quorum vnus pertinet ad perſonam pris, ſex ad perſonā filii; & quinq; ad ſpiritumſanctū, vt eſt per habita manifeſtum. Et hęc de diſtinctione Articulorum fidei dicta ſufficiāt ad pręſens. Laus ſit Chriſto filio Dei vnigenito, qui cū patre & ſpiritufancto eſt vnus Deus benedictus in ſecula.

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituriceņſis Archiepiſcopi, et Primas tis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini, doctoris clariſſimi.

TRACTATVS DE ARCA NOE.

Glosa. QVoniam in Decretali firmiter credimus de fide catholica, ſuper illo verbo. Vna in duabus naturis perſona: notatur in apparatu: *Hoc fuit figuratum in arca Noe, ubi fuit ſanctorum redemptio per duas naturas, quo ad opinionem, et veritatem.* Quia ergo hoc dictum videtur obſcurum, ideo quomodo intelligi debeat, quæſiuiſti. Sciendum igitur, quod ſic videtur litera conſtruenda, Hoc, ideſt, quomodo fuit duplex natura in chriſto, figuratum fuit in arca Noe, vbi, ideſt in qua arca, vel per quam arcam, per duas naturas fuit ſanctorum redēptio, quo ad opinionem & veritatem, ideſt quo ad figuram, & veritatem: ipſum enim dictum figuratiue, non eſt dictum per expreſſionem veritatis: propter quod poteſt dici quid opinatum, & quid exiſtimatum, & quid relatum ad veritatem. Tria ſunt igitur declaranda: primum quidem, quomodo ſit duplex natura in chriſto. ſecundo quomodo hoc fuit figuratum in arca Noe. ſecundum videndum eſt, quomodo in arca Noe per duas naturas fuit facta ſanctorum redēptio quo ad veritatem: tertium, quomodo hoc fuit quo ad opinionem, ſiue quo ad figuram. Propter primum ſciendum, quod dupliciter natura in chriſto poteſt accipi, vel ſimpliciter, vel quodammodo. Simpliciter quidem fuit in Chriſto duplex natura: quia fuit in eo diuinitas, & humanitas. Sed quodammodo vel aliqualiter ex parte humanitatis, fuit ibi alia & alia natura: vel fuit ibi natura aliter & aliter ſumpta: quia fuit ibi ratio, & ſenſualitas, & ratio ſuperior, & inferior, & iraſcibilis, & concupiſcibilis. Secundum hoc ergo dicemus etiam in arca Noe fuiſſe alietatem, & diuerſitatem naturarum quadrupliciter. Primo quidem, quia fuit natura volatilium, & greſſibilium. Natura etiam greſſibilium fuit multiplex. ſ. rationalis & ſenſibilis: quia erant ibi homines, & beſtiæ. Et rationalis etiam natura erat ibi maſculina, & fœminina. Senſibilis etiā natura diſtinguebatur in ferocem, & mitem: quia erant ibi animalia ferocia, & mitia. Poſſumus autem hæc quatuor ad prædicta quatuor applicare & adaptare, vt dicamus, quod natura volatilis, quæ eſt quaſi cæleſtis, figurabat diuinitatem. Natura vero greſſibilis, quæ eſt quaſi terreſtris, figurabat humanitatem. Natura autem rationalis figurabat

A rationem. Natura verò ſenſibilis, figurabat ſenſualitatem. Sed natura rationalis maſculina figurabat rationem ſuperiorē, fœminina verò inferiorem. Nam inter rationem ſuperiorem, & inferiorem (ſm Auguſt. in lib. de Tri.) eſt quaſi quoddam coniugium, ſicut inter marem & fœminā. Lib. 12. cap. 3 Natura vero ſenſibilis ferox ſignificabat iraſcibilem: mitis autem concupiſcibilem. Omnis igitur alietas naturarum animalium exiſtentium in arca referri poteſt ad alietatem naturæ in Chriſto ſcdm adaptationem jam factam: propter quod bene dictū eſt, quod (Hoc) i. quomodo fuit duplex natura in Chriſto, figuratum fuit in arca Noe. Declarato ergo primo, quomodo. ſ. duplex natura in Chriſto, figurata fuit in B arca Noe volumus declarare ſecūdum, quō. ſ. in arca Noe per duas naturas fuit ſanctorū redemptio facta quo ad veritatem: quod poteſt quadrupliciter declarari. Primo quantum ad ipſas perſonas quæ fuerunt in arca Noe: ſcdo quantum ad illos qui deſcenderunt ab illis: tertio quantum ad Chriſtum qui aſſumpſit carnē ex earum ſtirpe: quarto quantum ad alia quæ fuerunt in arca. Propter primum eſt ſciendum quod quantum ad ipſas perſonas quæ fuerunt in arca Noe, vere per duas naturas. i. per naturam maſculinam, & fœmininam fuit in arca ſanctorum redemptio. i. liberatio ſanctorum quo ad veritatem: quia vere vtraque natura liberata fuit per arcam. Propter quod ſcribitur Gen. 6. Noe vir iuſtus, atque perfectus fuit in generationibus C ſuis. De Noe ergo non eſt dubium, quod iuſtus fuit quando intrauit in Arcam. Alii etiam tam maſculi, quam fœminæ, pro illo tēpore quo fuerunt in arca, credibile eſt quod munde & ſancte ſe tenebant: vnde quædam gloſa ſuper illo verbo, Ingreſſus eſt Noe, & filii eius, & vxor eius, & vxores eorum, dicit quod conuenienter ſcriptura cōmemorat, quod ingreſſi ſunt maſculi, & poſtea fœminæ: quia tempus tunc non erat vacādi amplexibus: in quo datur intelligi, quod munditiam & ſanctitatem ſe debebant habere in arca. Quare ſic quatuor maſculi, & quatuor fœminæ ſe habētes in arca, redempti & liberati ſunt per arcam ſm veritatem. & quia ſic fuit, bene dictū est, quod D quantum ad duas naturas, facta eſt ſanctorum redemptio, ideſt liberatio per arcam quo ad veritatem. Secundo hoc idem patet quantum ad illos, qui deſcenderunt ab illis. Nam cum per illos paucos multiplicatum ſit totum genus humanum, ex quo multi ſunt ſancti & electi ſine omni figura: vere ad literam, in duabus naturis facta eſt redemptio, ideſt, facta eſt ſalus per arcā quo ad veritatem, quia verè ſm vtrāque naturam, ſcilicet, maſculinam, & fœmininam, ſunt multi ſaluati, deſcendentes ab his qui fuerunt in arca Noe. Tertio, poteſt hoc verificari de Chriſto, aſſumente carnem de ſtirpe eorum, qui fuerunt in arca. Nam cum per ſolos illos ſit totum genus humanū multiplicatum, dei filius qui poſt

diluuium venit in Virginem, carnē aſſumpſit de ſtirpe eorum, qui fuerunt in arca, quo ad veritatem. Igitur per duas naturas præſeruatas in arca facta eſt ſanctorum redēptio, qua mediante natura maſculina & fœminina reſeruata in arca, multiplicatum eſt genus humanū; vnde incarnatus eſt dei filius, per quem ſanctorum redemptio facta eſt. Quarto hoc idem patet, conſiderando animalia quæ fuerunt in arca: nā ante Diluuium dicitur non fuiſſe eſus carniū; ſed poſt. Cum igitur ex alimento ſumpto ex carnibus animalium exiſtentium in arca, vel aliorum animalium deſcendentium ex his, multa corpora ſanctorum ſint formata, materialiter ſaltem deſeruierunt illa animalia ad formationem corporum exiſtentium de numero electorum, qui ſunt ſaluati & redempti. ¶ Viſo quomodo redēptio facta fuit per duas naturas exiſtentes in arca quo ad veritatem, exponendo vt expoſitum eſt: reſtat oſtendere, quomodo hoc ſit quo ad opinionem .i. quo ad figuram. Cum enim in arca facta ſit ſalus iuſtorum, quia Noe & plures alii iuſti ſunt ſaluati: & cum etiā per arcam figurata ſit ſalus iuſtorum, benè dictum eſt quo ad veritatem; & opinionem ſiue figurā, quia in arca Noe facta fuit ſalus multorum ſiue redēptio ſanctorum, qui ſecundū duplicem naturam hūc eſſe in arca. Poſſemus autē omnia illa quatuor, quæ primo adaptauimus ad chriſtū, reſumere: oſtendentes quō alietas naturarum exiſtentium in arca, figurabat alietatem naturarum exiſtentium in chriſto, per quem facta eſt redēptio ſanctorū. Poſſumus tñ ſi volumus in ipſa arca deſignare quatuor, per quæ deſignabatᷣ ſanctorum redemptio. Primum erit ex magnitudine arcæ. ſecūdū ex forma: tertium ex eius diſpōne: quartū vero ex eius materia. Primum quidem ſic patet; Nam magnitudo, ſiue longitudo arcæ, fuit trecentorum cubitorum: latitudo arcæ quinquaginta: & altitudo triginta. In quibus Augu: ait. 15. de Ciuit. dei, ꝙ habetur menſura humani corporis. Erat. n. arca ſexties longa, ꝗ lata: & decies longa ꝗ groſſa: ſm quem modum proportionatum eſt corpus humanum bene diſpoſitum. Magnitudo igitur arcæ hñs proportionem corporis humani, figurabat dei filium in humanitate venturum, per quem facta eſt ſanctorum redemptio, vt ibidem innuit Aug. Secundo hoc idem patet ex forma arcæ. Erat. n. illa arca ampla in parte inferiori, & arcta in ſuperiori: ita ꝙ in vno cubito conſumabatᷣ, iuxta illud Gen. 6. In cubito conſumabis ſummitatem eius. Quod ſatis deſignat pñtem eccleſiam, in qua eſt ſalus, & vbi eſt ſanctorum redemptio: quæ quidē eccleſia, inferius eſt ampla, ſuperius verò ſtricta & in vno cubito .i. in vno hoīe chriſto cōſumatur. Vñ glo. ibidē dicit, ꝙ Arca illa lata erat inferius, vbi erant beſtiæ: anguſta aūt ſuperius, vbi erant homines: q̄a eccleſia, vbi beſtiales homines tollerat, latius ſinum laxat: vbi rationales habet, ad ſummū ducitur: quia quāto ſanctiores in eccleſia, tanto pauciores: & hoc vſq; ad vnum, qui eſt in ſummo, qui ſolus eſt ſine corruptiōe, ſanctus natus chriſtus. Tertio hoc idem patet ex diſpoſitione illius arcæ: erāt in arca cœnacula, & triſtega .i. illa arca erat bicamerata, & tricamerata, vt alia litera innuit. Et gloſa dicit, quód etiam erat in illa arca oſtium in latere. Quæ omnia ſcd'm Aug: 15. de Ciuit. dei c. 26 vbi hanc materiam pertractat, ſic intelligenda ſunt, quia arca illa ſignificabat eccleſiam, quæ eſt bicamerata, quia continet Iudæos conuerſos, & Græcos, ſiue Iudæos & Gentiles. Eſt etiam tricamerata, quia ex tribus filiis Noę, multiplicatū eſt totum genus humanum, ex quo genere humano multi ſunt conuerſi ad fidem, de quibus facta eſt eccleſia. Oſtium autem in latere, ſignificabat apertionē lateris in Chriſto (vt ibidem ait Aug.) vnde fluxerunt ſacramenta eccleſię, vnde eſt introitus in eccleſiam. Et quia per chriſtum, & eccleſiam, habet eſſe ſanctorum redemptio, ideo ipſa arcæ diſpoſitio ſanctorum redemptionē ſignificat. Quarto hoc idem patet ex materia ipſius, quia erat ex lignis læuigatis .i. quadratis; & bitumine conglutinatis: in quadratura autem lignorum ſm gloſam intelligitᷣ ſanctorum cōſtantia: quia quadratum ex omni parte firmum ſtat. Per glutinum autem intelligitur vinculum charitatis, quæ perfectè ſanctos vnit, & conglutinat. Et quia per conſtantiam, & charitatē, ſumus participes redemptionis noſtrę; cōſequens eſt quōd materia arcæ ſic læuigata, & conglutinata, ſanctorum redemptionem figuret. Patet ergo ꝙ per arcam cōtinentem duas naturas, habuit eſſe ſanctorum redemptio quo ad veritatem vt declarabatur: & etiā quo ad opinionem .i. quo ad figuram, vt eſt per nunc habita manifeſtum. Et hæc de quæſito dicta ſufficiant.

Cap. 26. (margin) LXX. (margin)

FINIS.